

Algemeen ambtsbericht Irak

December 2005

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken

15 december 2005

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	8
2.1.3	Staatsinrichting	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	11
2.3	Veiligheidssituatie	15
2.4	Sociaal-economische situatie	21
3	Mensenrechten	23
3.1	Juridische context	23
3.1.1	Verdragen en protocollen	23
3.1.2	Nationale wetgeving	23
3.2	Toezicht	33
3.3	Naleving en schendingen	33
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	33
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	35
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	36
3.3.4	Bewegingsvrijheid	37
3.3.5	Rechtsgang	43
3.3.6	Arrestaties en detenties	46
3.3.7	Mishandeling en foltering	49
3.3.8	Verdwijningen	50
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	51
3.3.10	Doodstraf	52
3.4	Positie van specifieke groepen	40
3.4.1	Koerden	53
3.4.2	Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst	54
3.4.3	Turkmenen	55
3.4.4	Dienstplichtigen / militairen	56
3.4.5	Vrouwen	57
3.4.6	Leden van de voormalige Baathpartij	62
3.4.7	Religieuze groepen	64
3.4.8	Homoseksuelen	69
4	Migratie	40
4.1	Migratiestromen en –motieven	71
4.2	Binnenlands ontheemden	74
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	75
4.4	Beleid andere Europese landen	76

5	Samenvatting	78
	Bijlage 1. Koerden / Talen	81
	Bijlage 2. Samenstelling kabinet	82
	Bijlage 3. Landkaart	84
	Bijlage 4. Incidenten	85
	Bijlage 5. Documenten	87
	Literatuurlijst	88

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de Irak (laatstelijk 4 juli 2005). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van 25 mei tot en met 14 december 2005.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse¹ en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Irak aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van Irak. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Irak opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Irak geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Irak partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Irak en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van de UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

¹ Naar aanleiding van de instabiele veiligheidssituatie in Irak waren tijdens de verslagperiode de mogelijkheden voor onderzoek in Irak aan beperkingen onderhevig.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Republiek Irak heeft een oppervlakte van circa 437.000 km². De bevolking van Irak werd in juli 2005 geschat op ongeveer 26,3 miljoen.²

Etnisch en linguïstisch kunnen in Irak onder meer Arabieren, Koerden³, Turkmenen, Assyriërs en Armeniërs⁴ worden onderscheiden. Schattingen van het percentage Arabieren in geheel Irak variëren van 70 tot 85 %. Schattingen over het percentage Koerden variëren van 15 tot 20 %.

Irak is overwegend islamitisch, 97 % van de bevolking is moslim. Sji'ieten vormen de grootste groep moslims (circa 62 %) in Irak. De sji'itische gemeenschap in Irak bestaat overwegend uit Arabieren. Iraakse soennieten (circa 35 %) zijn vooral Koerden (15-20 %) en Arabieren (circa 15 %).^{5 6} Daarnaast bestaan er diverse religieuze minderheden, waaronder christenen⁷, mandeërs⁸ en yezidi's⁹.

De Republiek Irak was sinds het einde van de Golfoorlog in 1991 de facto in tweeën uiteen gevallen, waarbij Noord-Irak¹⁰ was onttrokken aan het centrale

² CIA World Fact Book 2005 – Iraq, Washington, 2005.

³ Zie voor meer informatie over Koerden, Turkmenen en Assyriërs hoofdstuk 3.

⁴ Het aantal Armeniërs in Irak werd in 2001 geschat op circa 20.000. De meerderheid van de Armeniërs is in Bagdad woonachtig. Eveneens zijn er kleine Armeense gemeenschappen in en nabij Mosul, Basra en Kirkuk. Zie ook algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

⁵ CIA World Fact Book 2005 – Iraq en www.globalsecurity.org.

⁶ De soennitische en de sji'itische islam zijn de grootste geloofsstromingen binnen de islam. Aanhangers van de soennitische islam – soennieten – volgen de 'sunna', de gedragslijn van de profeet Mohammed. Deze is schriftelijk vastgelegd in de verzameling van mondelinge overleveringen over hem (de zogenaamde 'hadith'). Het overgrote merendeel van de moslims ter wereld is soennitisch. De sji'itische islam ontstond in de zevende eeuw na een geschil over de opvolging van de profeet Mohammed. Sji'ieten (afkomstig van 'Sji'at Ali' ofwel 'Partij van Ali') zijn de mening toegedaan dat de opvolgers van Mohammed nakomelingen zijn van diens neef Ali, die getrouwd was met Mohammed's dochter Fatima. Zie ook 3.4.7.1 en 3.4.7.2.

⁷ Zie 3.4.7.3.

⁸ Zie ook 3.4.7.4.

⁹ Zie voor informatie over yezidi's het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹⁰ In dit algemeen ambtsbericht wordt met Noord-Irak bedoeld op het gebied dat, voorafgaand aan de militaire interventie in Irak in het voorjaar van 2003, onttrokken was aan het gezag van Bagdad. Noord-Irak behelst ruwweg de drie provincies Dohuk, Erbil en Sulaymaniya alsmede het noordelijk deel van de provincie Kirkuk (Al-Ta'mim), een deel van het noorden van de

gezag in Bagdad. De KRG-gebieden stonden sindsdien onder controle van de Koerdische partijen PUK ('Patriotic Union of Kurdistan') en KDP ('Kurdistan Democratic Party'), terwijl Centraal-Irak onder het gezag van de regering in Bagdad onder leiding van president Saddam Hoessein viel. De door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in het voorjaar van 2003 heeft aan deze de facto scheiding tussen Noord- en Centraal-Irak een einde gemaakt.

Taal

In de tijdelijke grondwet, de 'Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period' (ook wel 'Transitional Administrative Law', TAL),¹¹ zijn Arabisch en Koerdisch opgenomen als de twee officiële talen.¹² In de definitieve grondwetstekst, zoals in ontwerp gepresenteerd aan het Iraakse parlement op 28 augustus 2005 en voorgelegd in het referendum van 15 oktober 2005,¹³ is een bepaling met gelijke strekking opgenomen.¹⁴ Hieraan zijn toegevoegd het Turkmeens en het Assyrisch als officiële talen in administratieve regio's waar deze een meerderheidstaal zijn.¹⁵

Midden en zuiden van Irak

In het Irak ten zuiden van de gebieden onder bestuur van de Kurdistan Regional Government (KRG) is het Arabisch de algemene voertaal, met uitzondering van de plaatsen en streken waar veel Koerden (bijvoorbeeld Kirkuk) en Turkmenen (Tall Afar) woonachtig zijn. Daar geldt het Koerdisch danwel het Turkmeens vaak als

provincie Diyala en een deel van de provincie Nineveh. Voorafgaand aan de militaire interventie vielen deze gebieden staatkundig onder het gezag van Bagdad. In de praktijk hadden de PUK ('Patriotic Union of Kurdistan') en de KDP ('Kurdistan Democratic Party') beiden in het door hen gecontroleerde gebied een regering gevormd. Deze regering wordt in beide gebieden aangeduid als de Kurdistan Regional Government (KRG): KRG/KDP en KRG/PUK. Zie verder het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002. Voor de volledigheid dient hier dat Kirkuk, Mosul en Khanaqin geen deel uitmaken van de KRG-gebieden.

¹¹ Begin maart 2004 is de 'Transitional Administrative Law' (TAL) aangenomen. Zie verder voor de TAL: sub 2.1.3. en 3.1.2. Zie ook www.cpa-iraq.org.

¹² Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period, 8 maart 2004, artikel 9.

¹³ Zie 2.2. voor enkele wijziging opgenomen in de nieuwe grondwet na de presentatie op 28 augustus 2005 en voor het grondwetsreferendum.

¹⁴ Grondwet, artikel 4 lid. Beide talen hebben dezelfde status en worden onder meer gebruikt voor de publicatie van de Iraakse staatscourant, de 'Official Gazette', officiële gelegenheden (als parlementaire vergaderingen, de raad van ministers, rechtspraak etc.), publicatie en erkenning van officiële documenten in deze twee talen (de praktijk zal echter moeten uitwijzen in hoeverre alle officiële documenten daadwerkelijk altijd tweetalig zullen blijken te zijn), op scholen en in de federale instellingen in het gebied van de 'Kurdistan Regional Government' (KRG). (Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004, artikel 9.)

¹⁵ Grondwet, artikel 4 lid 4 van; deze stelt dat de "Turkmen and Syriac Language are two other official languages in the administrative units in which they represent the density of the population" Vooralsnog zijn geen nadere criteria bekend voor "density of the population".

voertaal. Onderwijs wordt buiten de KRG-gebieden overwegend in het Arabisch gegeven. In dit gebied woonachtige niet-Arabieren (zoals Koerden, Turkmenen en Armeniërs) zijn vaak ook, naast de taal van de minderheid waartoe men behoort, in meer of mindere mate het Arabisch machtig. De meeste mandeërs en ook sommige christenen hebben inmiddels het Arabisch als moedertaal.

KRG-gebieden

Het Koerdisch¹⁶ geldt in de KRG-gebieden als eerste officiële taal.¹⁷ Arabisch werd sinds 1991 steeds minder gebruikt in schriftelijke stukken van de KRG-overheid. Arabisch heeft onder de TAL in de KRG-gebieden officieel dezelfde status als het Koerdisch.¹⁸ Deze bepaling is in de nieuwe grondwet overgenomen.¹⁹ Het gebruik van de Arabische taal is in dit gebied het laatste decennium afgenomen. De meerderheid van de bevolking beheerst in meer of mindere mate zowel het Koerdisch als het Arabisch.²⁰

In de KRG-gebieden worden verschillende Koerdische talen gesproken.²¹ Onderwijs op primair, secundair en tertiair niveau wordt sinds 1991 gegeven in het Koerdisch. Arabisch wordt gedoceerd als vreemde taal. Arabisch is in de KRG-gebieden een verplichte vreemde taal op basisscholen voor leerlingen vanaf vier jaar. Op secundair niveau is Arabisch een eindexamenvak. Op tertiair niveau wordt Arabisch eveneens als verplicht vak onderwezen. In de Transitional Administrative Law (TAL) en in de grondwet is voorts opgenomen dat men het recht heeft onderwijs in de moedertaal²² te volgen. In het gebied onder de controle van de KRG/KDP kan men onderwijs – op primair en secundair niveau – in het Sureth²³ volgen.²⁴ Er zijn voorzover bekend geen scholen die Sureth-talig

¹⁶ Het Koerdisch is een verzamelnaam voor een aantal talen behorend tot de Koerdische taalgroep binnen de Iraanse taalfamilie. De Iraanse taalgroep is onderdeel van de Indo-Europese taalfamilie. Zie ook bijlage 1.

¹⁷ Voordat de KRG-gebieden in oktober 1991 onttrokken raakten aan controle door het bewind van Saddam Hoessein was in dit gebied Arabisch de officiële taal.

¹⁸ Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period, 8 maart 2004, artikel 9.

¹⁹ Grondwet, artikel 4 lid 3.

²⁰ Vooral onder ouderen is men het Arabisch nog machtig. Jongere Koerden, die geen onderwijs in het Arabisch hebben genoten, of Koerden afkomstig van het platteland spreken soms weinig Arabisch.

²¹ In het Koerdische noorden worden het Badini en het Sorani het meest gebruikt. Zie verder bijlage 1.

²² Op grond van artikel 9 van de Transitional Administrative Law van 8 maart 2004 en artikel 4 van de nieuwe grondwet hebben Irakezen het recht om hun kinderen onderwijs te geven in hun moedertaal, zoals de taal van de Turkmenen, Assyriërs of Armeniërs, op overheidsscholen, of in elke andere taal op privéscholen.

²³ Het Sureth is een neo-Aramese taal die wordt gebruikt door Assyrische en Chaldeeuwse christenen. Zie ook algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

²⁴ Er zijn circa 40 scholen in KRG/KDP-gebied die onderwijs in het Sureth geven. De politieke partij ‘Assyrian Democratic Movement’ (ADM) is voornemens ook in de buurt van Mosul

onderwijs aanbieden in het KRG/PUK-gebied. In dit gebied zijn weinig Assyriërs en andere christenen woonachtig. Iraakse yezidi's, voor een groot deel woonachtig in de omgeving van Sinjar, Mosul, Sheikhan/Ain Sifni, spreken een vorm van het Kurmanji (Botani).

2.1.2 Geschiedenis

Na meer dan dertig jaar een uiterst repressief bestuur te hebben gevoerd in Irak is het bewind van president Saddam Hoessein in het voorjaar van 2003 door middel van een door de Verenigde Staten geleide militaire interventie beëindigd.²⁵ Vervolgens voerden de 'Coalition Provisional Authority' (CPA) en sinds juli 2003 ook de 'Iraqi Governing Council' (IGC) het bestuur over Irak.²⁶ Op 1 juni 2004 trad een nieuwe tijdelijke regering (interimregering) aan, die tot april 2005 verantwoordelijk was voor het bestuur van Irak, met inbegrip van het gebied dat voorheen onder het gezag van de Koerdische partijen PUK en KDP stond.²⁷

2.1.3 Staatsinrichting

De Iraakse staatsinrichting verkeert thans in een overgangsfase. Op 8 juni 2004 werd door de VN-Veiligheidsraad (VNVR) resolutie 1546 unaniem aangenomen. Deze resolutie legt een politiek tijdschema vast, dat eind 2005 dient uit te monden in het aantreden van een democratisch gekozen regering.²⁸

De TAL biedt de grondslagen voor het bestuur van Irak tijdens de interimperiode. De TAL is sinds 28 juni 2004 van kracht totdat – uiterlijk 31 december 2005²⁹ – een legitiem gekozen regering is samengesteld. Irak zal volgens de tijdelijke grondwet een federale structuur kennen, democratisch en pluralistisch van aard zijn, met een scheiding der machten. Naast de federale overheid zijn er provinciale en lokale overheden.³⁰

Assyrische scholen te openen. Op Assyrische en Turkmeense scholen kunnen scholieren eveneens Koerdische taallessen volgen. Op deze scholen is Arabisch de derde taal.

²⁵ Zie ook: Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer, getiteld 'Algemene beschrijving van de huidige situatie in Irak', 11 juni 2003. Zie voor een beschrijving over de situatie in Centraal-Irak en Noord-Irak voorafgaand aan de militaire interventie onder meer de algemene ambtsberichten Centraal-Irak, november 2002, mei 2003 en Noord-Irak, oktober 2002, mei 2003.

²⁶ De IGC wees in september 2003 een tijdelijk kabinet aan. De CPA behield het vetorecht over beslissingen van de IGC. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, januari en juni 2004.

²⁷ Zie verder 2.2.

²⁸ Uit het tijdspad, zoals neergelegd in VNVR-1546, volgde dat de door de TNA opgestelde grondwet diende te worden geratificeerd door middel van een nationaal referendum, dat uiterlijk 15 oktober diende plaats te hebben. Vervolgens dienden verkiezingen plaats te vinden voor een nieuwe regering (uiterlijk december 2005).

²⁹ TAL, artikel 2 (A) en 61 (E).

³⁰ Zie verder hoofdstuk 3, onder meer 3.1.2. voor de TAL.

In de periode van 28 juni 2004³¹ tot begin mei 2005 werd Irak geregeerd door een Iraakse interimregering³² onder leiding van premier Iyad Allawi, gecontroleerd en bijgestaan door een nationale interimraad.³³ Eind januari 2005 is het interimparlement, de ‘Transitional National Assembly’ (TNA) verkozen.³⁴ De TNA heeft vervolgens een Presidentiële Raad benoemd, bestaande uit een president en twee vice-presidenten. De Presidentiële Raad heeft een premier en, op advies van de premier, een raad van ministers benoemd, de ‘Iraqi Transitional Government’ (ITG).

De ITG, aangetreden begin mei 2005,³⁵ heeft volgens de TAL de exclusieve bevoegdheid tot het formuleren van onder meer het buitenlands beleid, nationaal veiligheidsbeleid, fiscaal en monetair beleid en het beleid met betrekking tot burgerschap, immigratie en asiel.³⁶

Op 28 augustus 2005 heeft een parlementair constitutioneel comité de grondwet voor Irak gepresenteerd in het Iraakse parlement. Het parlement aanvaardde de tekst zonder stemming,³⁷ Op 18 september en 12 oktober 2005 zijn echter nog enkele amendementen aangenomen.³⁸ De grondwet is op 15 oktober 2005 door middel van een referendum aan de Iraakse bevolking voorgelegd,³⁹ die met 78.59% van de stemmen ingestemde met de nieuwe grondwet.⁴⁰

Zoals geformuleerd in de nieuwe grondwet kent de Republiek Irak een federale structuur op basis van een parlementaire democratie. Naast de federale overheid

³¹ Op 28 juni 2004 vond de machtsoverdracht plaats. De CPA is diezelfde dag ontbonden.

³² De volgende partijen waren in de interimregering vertegenwoordigd: ‘Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq’ (SCIRI), de islamitische partij ‘Al-Da’wa’, ‘Iraqi National Congress’ (INC), ‘Iraqi National Accord’ (INA), ‘Kurdistan Democratic Party’ (KDP), ‘Patriotic Union of Kurdistan’ (PUK), ‘Assyrian Democratic Movement’ (ADM), ‘Iraqi Independent Democrats’ en ‘Iraqi Islamic Party’. Deze laatste is in november 2004 uit de interimregering getreden uit protest tegen de militaire acties in Falluja in 2004. Een aantal kabinetsleden is niet verbonden aan een politieke partij.

³³ Zie verder algemeen ambtsbericht Irak, december 2004.

³⁴ De nationale parlementsverkiezingen werden gehouden volgens het systeem van evenredige vertegenwoordiging.

³⁵ Zie bijlage 2 voor de samenstelling van de ITG.

³⁶ Transitional Administrative Law, artikel 25.

³⁷ Nederlands Dagblad, 30 augustus 2005; Washington Post, 29 augustus 2005; the Guardian, 29 augustus 2005; AlJazeera.net, 29 augustus 2005

³⁸ Zie voor de inhoudelijke wijzigingen 2.2.

³⁹ Zie 2.2. voor enkele wijziging opgenomen in de nieuwe grondwet na de presentatie op 28 augustus en voor het grondwetsreferendum.

⁴⁰ 78.59 % van de stemmen is voor en 21.41% van de stemmen is tegen de grondwet uitgebracht. In twee provincies is de grondwet afgewezen door meer dan twee derde van de kiezers: Anbar en Salahuddin. In een derde provincie, Nineve, werd de grondwet eveneens afgewezen, maar slechts met 56%, Nederlands Dagblad 26 oktober 2005; BBC News, 25 oktober 2005;

zijn er op basis van de grondwet decentrale entiteiten, waaronder de regio's,⁴¹ de provincies en lokale entiteiten.⁴² In de nieuwe grondwet wordt gememoreerd dat Irak een van stichters van de Arabische Liga is,⁴³ waarmee de Arabische identiteit wordt benadrukt.

De scheiding der machten is in de grondwet opgenomen. De wetgevende macht wordt gevormd door een direct gekozen wetgevende raad en een federatieraad, waarin vertegenwoordigers van de regio's en de provincies zitting nemen. De uitvoerende macht bestaat uit de president en de ministerraad.⁴⁴

Ook op basis van de nieuwe grondwet moet de federale regering de eenheid, integriteit en onafhankelijkheid van Irak bewaken en heeft deze de exclusieve bevoegdheid tot onder meer het formuleren van het buitenlands beleid, het nationale veiligheidsbeleid, het fiscaal en monetair beleid en met betrekking tot het burgerschap, immigratie en asiel.⁴⁵

De gedeelde bevoegdheden omvatten volgens de grondwet onder meer de organisatie en het beheer van de douane, elektriciteitsvoorziening, als ook het beleid op het gebied van milieu, gezondheid, onderwijs, alsmede planning en ontwikkeling. Ingeval van gedeelde bevoegdheden zou de decentrale regelgeving bij conflict tussen beide voor de federale regelgeving gaan.

KRG/KDP- en KRG/PUK-gebieden

De TAL en de nieuwe grondwet erkennen de KRG als officiële regering over het gebied dat voorafgaand aan de militaire interventie reeds onder het bestuur van de KRG viel.⁴⁶

In de provincies onder het bestuur van de KRG/KDP en de KRG/PUK is er in de bestuursstructuur op operationeel niveau weinig veranderd sinds de val van Saddam Hoessein. De regeringen in respectievelijk Erbil (KRG/KDP) en Sulaymaniya (KRG/PUK) functioneren net als voorafgaand aan de militaire interventie. In het kader van het opstellen van de nieuwe grondwet is de samenwerking tussen PUK en de KDP verbeterd. Een en ander heeft evenwel nog niet geleid tot integratie van de verschillende ministeries. Over de samenwerking tussen de PUK en de KDP bij het opsporen van door een van beide partijen om

⁴¹ Een regio kan uit twee of meer provincies bestaan en voorziet (evenals individuele provincies) in wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende bevoegdheden die niet exclusief zijn voorbehouden aan de federale regering.

⁴² Grondwet, Sectie IV, zie hierover ook Sectie III.

⁴³ Grondwet, artikel 1, artikel 3: “ (...)” a founding and active member of the Arab League

⁴⁴ Grondwet, artikel 46 e.v.

⁴⁵ Grondwet, artikel 108.

⁴⁶ Transitional Administrative Law, artikel 53 en 54; grondwet, artikel 113.

criminele dan wel om politieke redenen gezochte personen is geen informatie beschikbaar.⁴⁷ Hoewel kan worden gesteld dat sprake is van een goed contact tussen de KRG en de autoriteiten in Bagdad is van bestuurlijke integratie met de regering in Bagdad nauwelijks sprake..

Rechterlijke macht

Door de Iraakse autoriteiten wordt gewerkt aan hervorming van de rechterlijke macht in Irak. De TAL moet gedurende de interimperiode de onafhankelijke positie van de rechterlijke macht garanderen.⁴⁸ De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht wordt tevens formeel in de nieuwe grondwet geregeld.^{49 50} Voor wat betreft de onpartijdigheid van de rechterlijke macht kan worden gesteld dat dit onder meer voortvloeit uit het feit dat verschillende publieke en politieke functies of activiteiten onverenigbaar zijn met het beroep van rechter of openbaar aanklager.⁵¹

Op basis van de nieuwe grondwet worden de leden van het hooggerechtshof, inclusief een aantal rechters en deskundigen op het gebied van de Sharia, door het parlement met tweederde meerderheid benoemd.⁵²

2.2 Politieke ontwikkelingen

Op 30 januari 2005 werden verkiezingen gehouden voor het Iraakse nationale overgangsparlement (TNA), de achttien Iraakse provincieraden en het Koerdische parlement. De verkiezingen verliepen relatief ordelijk. De opkomst van 58% (ruim acht miljoen van de veertien miljoen stemgerechtigden) was boven verwachting.⁵³

⁴⁷ De KRG/KDP en KRG/PUK kennen beide hun eigen regelgeving, veiligheidsstructuren, opsporings- en inlichtingendiensten en hebben ieder een eigen opsporings- en vervolgingbeleid t.a.v. gezochte personen, die zij toepassen in de door hen gecontroleerde gebieden.

⁴⁸ Zie verder 3.1.2.

⁴⁹ Grondwet, artikel 85 e.v. Op grond van artikel 93 van de grondwet mogen geen speciale of buitengewone hoven (rechtbanken of tribunalen) worden ingesteld.

⁵⁰ De federale rechterlijke organisatie bestaat uit onder meer een High Judicial Council, een federaal hooggerechtshof, een organisatie van openbaar aanklagers, een commissie van toezicht en een stelsel van federale hoven; grondwet, artikel 87. Het instellen van rechtbanken, hun absolute en relatieve competentie e.d. zal op basis van artikel 94 van de grondwet bij aparte wet geschieden. Hetzelfde geldt voor de militaire rechterlijke macht, grondwet, artikel 97.

⁵¹ Grondwet, artikel 96. Zo is het beroep van rechter of openbaar aanklager onverenigbaar met een functie in de wetgevende of uitvoerende macht, noch met het lidmaatschap van een politieke partij of uitvoeren van politieke activiteiten.

⁵² Grondwet, artikel 90 lid 2.

⁵³ Er werden in totaal 8.456.266 geldige en 94.305 ongeldige stemmen voor de TNA uitgebracht. De kiesdrempel lag op 30.750 stemmen. Voor de nationale verkiezingen waren 111 partijen met in totaal duizenden kandidaten geregistreerd. De verkiezingsstrijd ging uiteindelijk tussen drie grote lijstverbindingen: de Verenigde Iraakse Alliantie ('United Iraqi

De kabinetsformatie verliep traag. Onderhandelingen tussen de grootste partijen over onder meer de verdeling van regeringsposten, de deelname van soennitisch-Arabische kandidaten, de kwestie rond Kirkuk⁵⁴, de toekomstige status van de KRG-gebieden, de positie van de milities, het Baath-verleden van een aantal kabinetskandidaten, de verdeling van olie-inkomsten en de rol van de islam in de toekomstige grondwet namen veel tijd in beslag. De 'Iraqi Transitional Government' (ITG), aangevoerd door premier Al-Ja'fari, werd op 3 mei 2005 beëdigd.⁵⁵ PUK-leider Talabani was eerder benoemd tot president van Irak.⁵⁶

KRG-gebieden

De KRG-gebieden functioneren volgens de Transitional Administrative Law in de interimperiode feitelijk autonoom.⁵⁷ Formeel omvat het gebied onder controle van de twee regionale regeringen (KDP en PUK)⁵⁸ hetzelfde gebied als voorafgaand aan de val van Saddam Hoessein. Bestuurlijk is dat nog altijd het geval, maar in de praktijk blijkt dat de KRG-autoriteiten hun militaire controle zuidwaarts hebben uitgebreid.⁵⁹

Alliance', UIA), de Koerdische Alliantie en de Iraakse Lijst. De UIA won de verkiezingen met 48,2% van de stemmen (140 zetels). De Koerdische Alliantie behaalde 25,7% van de stemmen (77 zetels) en de Iraakse Lijst 13,8% van de stemmen (40 zetels). Zie hierover

⁵⁴ In de tijdelijke grondwet is opgenomen dat na vaststelling van een permanente grondwet zal worden bepaald onder welk regionaal gezag Kirkuk zal komen. Voor de volledigheid dient hier dat Kirkuk geen deel uitmaakt van de KRG-gebieden. Zie ook voetnoot 10.

⁵⁵ De premier wordt bijgestaan door vier vice-premiers. Rowsch Nouri Shaways, Ahmad Chalabi en Abed Mutaq Al-Juburi zijn benoemd tot vice-premier. Medio mei was nog een functie van vice-premier vacant. Zeventien ministersposten worden door sjiieten bekleed, acht ministersposten door Koerden. Zeven kabinetsposten zijn toebedeeld aan soennieten. Eén kabinetspost wordt bekleed door een christen. Zie verder bijlage 2.

⁵⁶ Adel Abdul Mahdi en Ghazi Al-Yawar zijn benoemd tot vice-presidenten.

⁵⁷ Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period, 8 maart 2004, artikelen 53 en 54.

⁵⁸ In januari 2005 zijn eveneens verkiezingen voor het Koerdische parlement gehouden. In totaal werden tijdens de verkiezingen voor het Koerdische parlement 1.753.919 geldige stemmen uitgebracht. 23.067 stemmen waren ongeldig. De Koerdische Alliantie (van de belangrijkste Koerdische partijen KDP en PUK) sleepte bijna 90 % van de stemmen weg. Tweede met grote achterstand werd de Kurdistan Islamic Group met 4,8 %. De overige partijen speelden geen rol van betekenis.

⁵⁹ Zo staan de toegangswegen naar de KRG-gebieden vrijwel geheel onder controle van de KRG. Deze wegen zijn voorzien van door peshmerga's, veiligheidspersoneel en politie bemande checkpoints. Ook gebieden aan de Iraanse en Syrische grenzen, die voorheen onder controle van Saddam Hoessein stonden, blijken momenteel wat beveiliging betreft in handen van de PUK en KDP. Tot in Khanaqin zwaaien de Koerden de scepter. Militair gezien is er na de val van Saddam Hoessein op deze wijze een gebiedsuitbreiding van circa 20-25% geweest.

Naar verluidt vestigen steeds meer Koerden zich in Kirkuk. De status van Kirkuk, alsmede het vraagstuk omtrent de federale staatsstructuur van Irak waren belangrijke onderhandelingspunten voor de Koerden tijdens het opstellen van de nieuwe grondwet.⁶⁰

De nieuwe grondwet⁶¹

De politieke ontwikkelingen stonden deze verslagperiode met name in het teken van het opstellen van en het referendum over de nieuwe grondwet voor Irak.⁶²

In het voorjaar van 2005 is het parlementair constitutionele comité (PCC), voornamelijk bestaande uit sji'itische en Koerdische parlementariërs, gestart met het opstellen van een concept grondwet.⁶³ Eind juni is een groep van vijftien soennieten als experts toegevoegd aan het PCC.⁶⁴ Gesteld kan worden dat de soennieten⁶⁵ tot dan toe op basis van de verkiezingsuitslag niet evenredig in het comité waren vertegenwoordigd waardoor een onvoldoende draagvlak voor de nieuwe constitutie dreigde.

Het proces om de concepttekst op te stellen werd gehinderd door de veiligheidssituatie. Twee soennitische leden van het constitutionele comité werden op 19 juli 2005 gedood, waarna de overige soennitische leden van het comité hun deelname tijdelijk opgeschortte.⁶⁶

Belangrijkste twistpunten in de onderhandelingen waren het federalisme, de kwestie Kirkuk, de verdeling van de nationale inkomsten en in het bijzonder de

⁶⁰ Nederlands Dagblad 25 augustus 2005; Mideast Mirror, 12 augustus 2005; RFE/RL Vol 9. no. 148, Part III, 8 augustus 2005; New York Times, 7 oktober 2005; AP 27 juli 2005. Zie ook AP, 'Thousands of Kurds register themselves in Kirkuk in bid to bolster Kurdish claims', 2 augustus 2005.

⁶¹ Zie voor de inhoudelijke wijziging door de grondwet van bijvoorbeeld het staatsbestel of de mensenrechten 2.1.3. en 3.1. t/m 3.4.

⁶² Op basis van de artikelen 2(B) sub 2 en 59 e.v. van de TAL diende in deze verslagperiode een nieuwe grondwet te worden opgesteld, gevolgd door een referendum waarna algemene verkiezingen eind 2005 moeten volgen.

⁶³ Zes subcomités hebben zich gebogen over de onderwerpen 'beginselen', 'mensenrechten', 'structuur van de overheid', 'federalisme', 'grondwettelijke bescherming', 'slotbepalingen'. Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, paragraaf 6 e.v.

⁶⁴ Deze vijftien soennieten werden bijgestaan door tien adviseurs. Het comité inclusief soennitische vertegenwoordigers is op 5 juli 2005 gestart met zijn werkzaamheden.

⁶⁵ Zie over het soennitische deel van de bevolking verder 3.4.8.2.

⁶⁶ AP, 25 juli 2005; RFE/RL Vol. 9 no. 138, part III, 25 juli 2005; Reuters 21 juli 2005; AP, 20 juli 2005; ANP, 20 juli 2005. Opstandelingen worden verantwoordelijk gehouden voor deze executies.

olie, de de-Ba'athisering, de nationale/Arabische identiteit van Irak en de rol van de islam in de toekomstige grondwet en wetgeving.⁶⁷

Op 28 augustus 2005 is de nieuwe grondwet gepresenteerd in het Iraakse parlement, dat het document zonder stemming accepteerde.⁶⁸ De soennitische leden van het grondwettelijk comité hebben het document onmiddellijk en publiekelijk verworpen.⁶⁹

Op 15 oktober 2005 vond in heel Irak het referendum inzake de nieuwe ontwerpgrondwet plaats.⁷⁰ In de aanloop naar het referendum zijn in totaal 3,2 miljoen exemplaren van de grondwet verspreid.^{71 72} Deze was echter tot op het laatste moment onvolledig, aangezien tot enkele dagen voor het referendum is onderhandeld⁷³ en te elfder ure amendementen zijn aangenomen.⁷⁴ Deze amendementen betroffen echter geen fundamentele wijzigingen van de ontwerpgrondwet.⁷⁵ De aanvullingen bleken wel noodzakelijk voor (een aantal van) de

⁶⁷ Nederlands Dagblad, 30 augustus 2005; Le Monde, 23 augustus 2005; BBC News 16 augustus 2005; Mideast Mirror 16 augustus 2005; RFE/RL Iraq Report Vol. 8, no. 25, 1 augustus 2005; N.J. Brown, 'Iraq's Constitutional Process Plunges Ahead', *Carnegie Endowment for International Peace*, juli 2005, p.5-13. 'Middle East International, 8 juli 2005, p.7.

⁶⁸ De oorspronkelijke deadline van 15 augustus 2005 is niet gehaald; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, paragraaf 8-9.

⁶⁹ Washington Post, 29 augustus 2005; Guardian, 29 augustus 2005; Reformatorisch Dagblad, 29 augustus 2005; AlJazeera.net, geraadpleegd op 29 augustus 2005.

Het referendum vond plaats op basis van de speciale referendumwet, aangenomen door de TNA op 25 juli 2005 en is gebaseerd op artikel 61C van de TAL. Voor aanname van de grondwet gold het vereiste dat meer dan de helft van de stemmen in het referendum vóór zou zijn en er geen afwijzing met tweederde meerderheid in meer dan drie provincies zou zijn. Overigens is onder druk van de VN en de VS een besluit van de TNA – dat stelde dat de grondwet slechts verworpen zou zijn indien tweederde van alle stemgerechtigden in meer dan drie provincies tegen zou stemmen – teruggedraaid, BBC News, 5 oktober 2005;

Washington Post, 5 oktober 2005; UN News, 5 oktober 2005; ANP, 5 oktober 2005; ANP 3 oktober 2005. Ook in de verschillende gevangenissen (zoals Abu Graib en Um Qasr) en in ziekenhuizen kon in principe worden gestemd, Reformatorisch Dagblad 14 oktober 2005.

⁷¹ Zie ook 4.3. Naar verluidt werden burgers die openlijk in het bezit waren van een nieuwe grondwet in de aanloop naar het referendum bedreigd, de Volkskrant, 7 oktober 2005

⁷² In de KRG-gebieden zijn geen grote aantallen exemplaren van de nieuwe grondwet verspreid. Niettemin heeft de inhoud van de grondwet volgens de autoriteiten een groot deel van de bevolking via kranten en andere media bereikt.

⁷³ Reuters 6 september 2005.

⁷⁴ NRC Handelsblad, 14 oktober 2005.

⁷⁵ Op 12 oktober werd uiteindelijk overeenstemming bereikt over de tekst die in het referendum aan de bevolking is voorgelegd. In artikel 1 is toegevoegd dat de grondwet de eenheid en integriteit van Irak garandeert. In artikel 4 is geïncorporeerd dat ook in de KRG-gebieden de officiële instanties de Arabische taal zullen gebruiken. Artikel 131 stelt nu dat enkel het

soennitische partijen om akkoord te gaan met de concepttekst, althans om hun tegenstand te laten varen.

De totale opkomst bij het referendum bedroeg 63% van de 15,5 miljoen stemgerechtigden.⁷⁶ Met name de opkomst onder soennieten was groter dan bij de algemene verkiezingen eerder in 2005.⁷⁷

De bevolking heeft met 78.59 % van de stemmen de nieuwe grondwet goedgekeurd.⁷⁸

2.3 Veiligheidssituatie

Tijdens de verslagperiode was sprake van een aanhoudend zorgwekkende veiligheidssituatie in grote delen van het land.⁷⁹

Het geweld doet zich, net als in de vorige verslagperiode, overwegend voor in het midden, maar ook in bepaalde delen van het noorden en zuiden, van het land. Het geweld concentreert zich in (de omgeving van) Bagdad, Falluja, Ramadi, Samarra, Baquba, (de soennitische driehoek) Kirkuk en Mosul. Ook in delen van het

lidmaatschap van de Baath-partij in het verleden geen reden is voor vervolging en dat voormalige Baath-leden gelijk voor de wet moeten worden behandeld. In de slotbepalingen is ingevoegd dat een parlementaire commissie binnen vier maanden na de verkiezingen in december nadere amendementen op de grondwet zal voorstellen, welke door een absolute meerderheid in het parlement dienen te worden goedgekeurd alvorens aan een nieuw referendum te worden onderworpen, Reuters 14 oktober 2005.

⁷⁶ Volgens de Iraakse kieswet is stemgerechtigd: 1) een Iraaks staatsburger, 2) die handelingsbekwaam is, 3) 18 jaar oud is in de maand van de verkiezingen, en 4) zich heeft geregistreerd volgens de procedures zoals opgesteld door de Independent Electoral Commission of Iraq.

⁷⁷ Nederlands Dagblad 26 oktober 2005, de Volkskrant, 17 oktober 2005; NRC Handelsblad, 14 oktober 2005.

⁷⁸ 78.59 % van de stemmen is voor en 21.41% van de stemmen is tegen de grondwet uitgebracht. In twee provincies is de grondwet afgewezen door meer dan twee derde van de kiezers: Anbar en Salahuddin. In een derde provincie, Nineve, werd de grondwet eveneens afgewezen, maar slechts met 56%, Nederlands Dagblad 26 oktober 2005; BBC News, 25 oktober 2005;

⁷⁹ Verklaring van SV SGVN Qazi voor de VNVR op 13 september 2005; Tijdens de verslagperiode was sprake van een spiraal van geweld met veel kleine en enkele grote aanslagen. Met enige regelmaat deden zich tevens gecoördineerde aanslagen voor, waarbij grote aantallen mensen het leven lieten, zoals op 14 september 2005 waarbij 152 doden vielen. In de aanloop naar het grondwetreferendum was een toename van het geweld waar te nemen. Op de referendum-dag bleef de verwachte golf van geweld uit (de Volkskrant, 17 oktober 2005, RFE/RL. Vol 9, no. 195, part III, 17 oktober 2005). Zie inzake de veiligheidsmaatregelen tijdens het referendum eveneens 3.3.4.

Er vielen tijdens de verslagperiode veelvuldig slachtoffers onder Irakezen, zoals veiligheidspersoneel, overheidsfunctionarissen, politici en burgers. Het aantal slachtoffers onder MNF-militairen tengevolge van aanslagen nam tijdens de verslagperiode af (NRC Handelsblad, 20 april 2005); Zie ook bijlage 4.

zuiden, bijvoorbeeld in en rond Basra is sprake van een instabiele veiligheidssituatie.⁸⁰ Er zijn echter ook gebieden, in het bijzonder de KRG-gebieden maar ook in de zuidelijke provincie Al-Muthanna, waar het relatief rustig is en beduidend minder aanslagen voorkomen.^{81 82}

Er vinden veel aanslagen plaats gericht tegen Irakezen die zichtbaar samenwerken met de interimregering en / of de Multi National Force (MNF).⁸³ Hierbij valt onder meer te denken aan Iraakse politieke figuren,⁸⁴ ambtenaren, personeel van het veiligheidsapparaat (vooral politie en leger), tolken of Irakezen die op andere wijze voor de interimregering, internationale organisaties en bedrijven in Irak werken alsook Iraakse journalisten en personen die voor hen werken. Ook is het geweld gericht tegen buitenlanders, al dan niet (verondersteld) verbonden (te zijn) aan de interimregering en / of de MNF.⁸⁵

Gesteld zou kunnen worden dat het geweld in toenemende mate langs etnische en / of religieuze lijnen loopt.⁸⁶ Het feit dat niet slechts deze aanslagen zelf, maar ook de angst ervoor tot desastreuze gevolgen kan leiden, blijkt uit het ernstige incident

⁸⁰ Hoewel de situatie in het zuiden van Irak rustiger dan in midden Irak kan worden genoemd, vonden in de verslagperiode toch enkele serieuze incidenten plaats. Eind september 2005 hebben de Britse MNF troepen in Basra twee Britse militairen ontzet uit gevangenschap door Iraakse veiligheidstroepen (al dan niet geïnfilteerd door opstandelingen), BBC News 25 september 2005, 22 september 2005, 21 september 2005. Ook zou sprake zijn van toenemende gewelddadigheden tussen sji'ieten en soennieten en tussen sji'ieten onderling in met name Basra. De Amerikaanse journalist Steven Vincent werd begin augustus 2005 vermoord terug gevonden in Basra, zijn tolk werd ernstig verwond, AP, 3 augustus 2005. Ook politieke figuren in het zuidelijk deel van Irak zijn het doelwit van aanslagen, Reuters 20 juli 2005, AP 20 juli 2005.

⁸¹ Reuters, 25 augustus 2005; RFE/RL Vol. 8, no. 27, 16 augustus 2005. Zie ook UNHCR Country of Origin information Oktober 2005, p. 17 en 75.

⁸² Met name in de provinciale hoofdsteden Erbil, Dohuk en Sulaymaniya vindt het normale leven doorgang. De stabielere veiligheidssituatie kan tevens worden opgemaakt uit de toenemende economische activiteit in deze plaatsten en de langs de wegen tussen deze steden (zie ook 2.4).

⁸³ Zie ook 3.3.9.

⁸⁴ Zo werden twee soennitische leden van het constitutionele comité vermoord, ANP, 20 juli 2005; Reuters, 20 juli 2005, AP 19 juli 2005.

⁸⁵ In juli werden twee Algerijnse diplomaten ontvoerd (RFE/RL Vol. 9, no. 138, Part III, 25 juli 2005) en werd de Egyptische tijdelijk zaakgelastigde omgebracht. De groep van al Zaraqawi heeft de moord opgeëist; NRC Handelsblad 8 juli 2005. Ook vertegenwoordigers van Bahrein en Pakistan zijn aangevallen, BBC News 6 juli 2005.

⁸⁶ Er lijkt een toenemende spanning te ontstaan tussen sji'ieten en soennieten. Daarnaast heeft bijvoorbeeld Al Zaraqawi bekend gemaakt een oorlog te zijn gestart tegen alle sji'ieten (zie ook 3.4.7.1. en 3.4.7.2). Andere terroristische groeperingen hebben aangekondigd het sektarisch geweld op te willen stuwen. Zie hierover ook UNHCR Country of Origin Information, oktober 2005, p. 15 en 160 e.v. alsmede bijvoorbeeld RFE/RL Iraq report Vol. 8. no. 30, 2 september 2005; BBC News, 'Stampede illustrates Iraqi tensions', 2 september 2005; BBC News Shia pilgrims killed in Baghdad', 31 augustus 2005.

op 31 augustus 2005, waarbij circa 1000 mensen – veelal sji'itische pelgrims – overleden door onder meer verdrukking na paniek veroorzaakt door het gerucht dat een aanslag op handen was.⁸⁷

Behalve aanslagen vinden ook veel ontvoeringen plaats, zowel uit politieke motieven als voor losgeld. In het huidige klimaat van wetteloosheid komt ook veel misdaad voor.

De verantwoordelijkheid voor het geweld wordt toegeschreven aan onder meer fundamentalistische groeperingen en voorstanders van het voormalige Iraakse bewind van Saddam Hoessein.⁸⁸

De VN heeft tijdens de verslagperiode de veiligheidssituatie in delen van Irak als instabiel betiteld en hebben verschillende keren benadrukt dat vooral Iraakse burgers het slachtoffer zijn van geweld.⁸⁹ Exacte cijfers van slachtoffers zijn niet bekend, maar naar schatting zijn sinds het voorjaar van 2003 inmiddels enkele tienduizenden tot honderdduizend slachtoffers gevallen.⁹⁰ Human Rights Watch (HRW) noemt de mensenrechtensituatie in Irak 'ernstig' en stelt dat het aantal gewelddadige aanvallen op burgers door opstandelingen hoog is.⁹¹

De Iraakse veiligheidsorganisaties en de MNF bleken veelal onvoldoende in staat bescherming te bieden aan burgers.⁹² Functionarissen van de Iraakse

⁸⁷ BBC News, 'Hundreds dead in Baghdad stampede', 31 augustus 2005; zie ook 3.4.7.1.

⁸⁸ Van diverse kanten is regelmatig naar voren gebracht dat ook buitenlandse strijders nauw betrokken zouden zijn bij aanslagen. Zie ook the Cristian Science Monitor, 27 september 2005. Voorts dient hier dat de verschillende groepen die verantwoordelijk gehouden worden voor aanslagen geenszins een homogene eenheid vormen. Zie bijvoorbeeld: De Groene Amsterdammer, 4/2005. Zie ook de paragraaf met betrekking tot milities en opstandelingen hieronder.

⁸⁹ De SGVN spreekt onder meer van een 'volatile security situation', Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, paragraaf 80. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak van juni 2005 voetnoot 53 en Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/141, 7 maart 2005; Report of Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2004/959, 8 december 2004.

⁹⁰ Nederlands Dagblad 10 oktober 2005; ANP, 19 juli 2005; AFP 19 juli 2005.

⁹¹ Human Rights Watch (HRW), 'A face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq', October 2005, Vol. 17, No. 9 (E); HRW, Country Summary Iraq, januari 2005.

⁹² Hoewel met de opbouw van het veiligheidsapparaat voortgang wordt geboekt (o.m. Washington Post, 22 september 2005), is ordehandhaving door deze organisaties niettemin beperkt door gebrek aan (getraind) personeel en materieel (o.m. AP 28 juli 2005, Reuters 21 juli 2005). Aangenomen wordt dat in sommige delen van Irak, bijvoorbeeld in de KRG-gebieden en het zuiden, burgers in voorkomende gevallen bescherming zullen zoeken bij Iraakse veiligheidsorganisaties.

veiligheidsorganisaties en MNF zijn zelf veelvuldig doelwit geweest van aanslagen.

Veiligheidsorganisaties⁹³

Beoogd wordt een veiligheidsapparaat op te bouwen bestaande uit vijf onderdelen: leger, politie, grensbewaking / douane, bewaking van installaties en een nationale garde (Iraqi National Guard, voorheen Iraqi Civil Defense Corps).^{94 95} Er wordt naar een totaal aantal van 270.000 manschappen gestreefd.⁹⁶ Ook de NAVO (Noord-Atlantische Verdrags Organisatie) draagt door middel van training bij aan de opbouw van de Iraakse veiligheidsorganisaties.⁹⁷ Iraakse strijdkrachten nemen geleidelijk aan meer posities en taken over van de MNF.⁹⁸

Tevens verzorgt de Europese Unie trainingen voor leden van het hogere politiekader en het gevangeniswezen.⁹⁹

In de KRG-gebieden is de ordehandhaving in handen van de lokale politie, Peshmerga's (militaire eenheden die onder de respectievelijke KDP- en PUK-regeringen vallen) en de Iraakse nationale garde (waarin ook peshmerga's zijn gedetacheerd). Deze veiligheidsorganisaties zijn zichtbaar aanwezig. UNHCR omschrijft deze veiligheidsorganisaties als goed getraind en zeer waakzaam.¹⁰⁰

⁹³ Met CPA-verordening 2 'dissolution of entities' van 23 mei 2003 zijn alle Iraakse militaire en paramilitaire instellingen, actief onder het regime van Saddam Hoessein, ontbonden. Ook de 'Iraqi Military Law Nr. 13' van 1940, 'Iraqi Military Procedures Law Nr. 44' van 1941, 'Code of Legal Notification of Military Personnel Nr. 106' van 1960, 'Punishment of Military Deserters Law Nr. 28' van 1972 en 'Penal Code of the Popular Army Nr. 32' van 1984 zijn komen te vervallen. Zie voor meer informatie over het leger het algemeen ambtsbericht Irak van 3 juni 2004.

⁹⁴ Getracht wordt eenheden van de Iraqi National Army (INA) zoveel mogelijk etnisch gemengd samen te stellen. In de praktijk wordt soms en om verschillende redenen afgeweken van dit principe. Voor meer informatie over veiligheidsorganisaties zie het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

⁹⁵ De Iraqi National Guard (ING) valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie. Politie en grensbewaking vallen onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. De ING kan ook worden ingezet voor de binnenlandse veiligheid. Zie ook de brief aan de Tweede Kamer van de ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken, d.d. 15 oktober 2004, DAM-586/04.

⁹⁶ Momenteel zijn ruim 90.000 politieagenten en bijna 80.000 militairen getraind.

⁹⁷ NTM-I Factsheet, geraadpleegd op 17 oktober 2005; IRIN, 'NATO agrees to expand presence', 23 september 2004. RFE/RL Iraq Report, vol. 7, no. 39, 22 oktober 2004.

⁹⁸ Zo werd de militaire actie in Tallil Afar in september 2005 voornamelijk door Iraakse eenheden uitgevoerd. Tevens is in september 2005 de ordehandhaving van de stad Najaf aan de Iraakse troepen overgedragen, BBC News, 'Holy city handed to Iraqi forces', 6 september 2005. Zie ook Washington Post, 13 september 2005.

⁹⁹ Zie ook 3.3.5.

¹⁰⁰ UNHCR Country of Origin information Oktober 2005, p. 17.

Eerder is uit de pers vernomen dat in de Iraakse veiligheidsorganisaties sprake was van desertie.¹⁰¹ Ook zou er sprake zijn van infiltratie in de nieuwe veiligheidsorganisaties door Iraakse strijders.¹⁰²

Milities en opstandelingen

Er bestaan in Irak tientallen gewapende militias¹⁰³ al dan niet verbonden aan politieke en religieuze partijen en / of groeperingen. Enkele prominente militias zijn: het Mehdi-leger en de Badr-organisatie. Voor algemene informatie over deze militias die actief zijn in verschillende delen van Irak, wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Irak van december 2004.¹⁰⁴

Tevens zijn enige rebellen groeperingen actief, welke hevig verzet leveren tegen de Iraakse veiligheidstroepen en militairen van de MNF. Ook is een aantal van deze groeperingen verantwoordelijk voor aanslagen, ontvoeringen en moorden. Deze groeperingen bestaan vaak uit voorstanders van het oude regime¹⁰⁵ en zouden soms ook moslim-fundamentalistische elementen kennen.

Terroristische groeperingen actief in Irak zijn onder meer: de beweging van Al-Zarqawi¹⁰⁶ (vooral actief in Bagdad, het midden en noorden van het land), Ansar

¹⁰¹ Zie 3.4.4.

¹⁰² Reuters, 11 december 2005, New York Times, 9 oktober 2005; BBC News, 21 september 2005; Trouw, 27 juli 2005; BBC News 26 juli 2005, AFP, 26 juli 2005; EIU Country Report June 2005, p.21; Robert Fisk, 'Iraqi insurgents ahead in war of intelligence', The Independent, 11 januari 2005.

¹⁰³ Hier dient een onderscheid te worden gemaakt tussen enerzijds militias in de zin van 'veiligheidsorganisaties' van politieke partijen of bijvoorbeeld van de KDP en de PUK; en anderzijds opstandelingen, die ook wel met de term 'militias' worden aangeduid en die ongewenst in de officiële Iraakse veiligheidsdiensten en -troepen infiltreren. Een aantal militias verbonden aan politieke partijen dient op te gaan in de nieuwe Iraakse veiligheidsorganisaties. (De overige militias worden verboden, AP, 26 juli 2005). Voor zover bekend is dit slechts op beperkte schaal gebeurd. De Badr-beweging, verbonden aan SCIRI, is bijvoorbeeld nog steeds actief, vooral in het zuiden van Irak. Zie ook: J. Boom, Ayatollah Abdel Aziz al-Hakim, leider van de sterkste sjiiitische partij in Irak, laat steeds vaker zijn ware gezicht zien.', de Groene Amsterdammer, 2 september 2005; dit proces verloopt niet altijd even voorspoedig (o.m. BBC News, 17 oktober 2005). Dit beleid geldt overigens niet voor de Peshmerga's en KDP- en PUK-veiligheidsdiensten; AP, 27 juli 2005.

¹⁰⁴ Dit betreft informatie over de Badr-organisatie, de militia van Muqtada Al-Sadr (Jaish Al-Mahdi, Mehdi-leger/Leger van de Verlosser, dat met name actief is in het midden – waaronder Bagdad – en zuiden van Irak), PKK/KONGRA-GEL, Mujahedein Khalq Organization (MKO) en Ansar Al-Islam. Zie voor een overzicht ook: RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 20, 4 juni 2004 en AlJazeera.net, geraadpleegd op 6 juli 2005. \

¹⁰⁵ Te denken valt hierbij aan voormalig legerfunctionarissen, gardisten, fedayeen, en inlichtendienstenpersoneel.

¹⁰⁶ Tot voor kort 'Tawhid wal Jihad' genaamd, thans 'Tanzeem Qaedat Al-Jihad Fee Bilad Al-Rafidain', ofwel 'Al-Qaida in Irak'. Daarnaast heeft Al Zarqawi de oprichting van het Omar-korps, eveneens gelieerd aan Al-Qaida, aangekondigd.

Al-Sunna¹⁰⁷ (vooral actief in het midden en noorden) Ansar Al-Islam (vooral actief in het noorden)^{108 109}

In verschillende plaatsen, in de provincie Qadisiyah (in de stad Diwanyah)¹¹⁰ in de wijk Sadr City te Bagdad, in de soennitische driehoek (bijvoorbeeld Falluja, Samarra, Ramadi), maar ook in het noorden (Mosul) en tegen de Syrische grens (Qaim) hebben milities en/of andere groeperingen af en aan de feitelijke controle gevoerd.^{111 112} Gesteld wordt dat zelfs in Basra in het zuiden van Irak milities door infiltratie in de politie de controle over sommige gebieden uitoefenen.¹¹³

Naar verluidt houden enkele duizenden leden van PKK/KONGRAGEL zich op in de KRG-gebieden en in Iran bij de grens met Turkije. Het is niet bekend of autoriteiten in de KRG-gebieden in de praktijk tegen de PKK/KONGRAGEL hebben opgetreden tijdens de verslagperiode.¹¹⁴

Multi National Force (MNF)

Toenmalig premier Allawi heeft in juni 2004 per brief aan de VN verzocht om voortzetting van de aanwezigheid van de MNF ten behoeve van de veiligheidssituatie.¹¹⁵ Minister-president Al-Ja'fari heeft in september 2005

¹⁰⁷ Deze militie is een afsplitsing van Ansar Al-Islam. In Ansar Al-Sunna ('verdedigers van de traditie') zouden zich overwegend Koerdische, islamitische extremisten, Iraakse soennieten en buitenlandse (niet-Iraakse) strijders gelieerd aan Al-Qaida verenigd hebben. De militie heeft voor diverse aanslagen de verantwoordelijkheid opgeëist, waaronder de aanslagen op de aanslag op 1 februari 2004 op de kantoren van de KDP en de PUK te Erbil en de aanslag op 4 mei 2005 eveneens te Erbil, alsmede diverse aanslagen op Irakezen die verondersteld werden verbonden te zijn aan de interimregering danwel de MNF en aanslagen op buitenlanders in Irak (Middle East Intelligence Bulletin, vol. 6, no 5, mei 2004).

¹⁰⁸ Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

¹⁰⁹ Zie ook 3.4.1. en 3.4.5.

¹¹⁰ AP, 'Shiite groups clash in Iraq', 25 augustus 2005.

¹¹¹ BBC News, 'Holy city handed to Iraqi forces', 6 september 2005; Washington Post, 'Insurgents Assert Control Over Town Near Syrian Border', 6 september 2005; IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 83, 17 september 2004; BBC News, 'Inside besieged Falluja', 18 oktober 2004. Gesteld wordt ook dat sji'itische milities een steeds grotere rol gaan spelen in (het straatbeeld in) Basra, BBC News, 17 oktober 2005.

¹¹² Inzake de huidige invloed van IMIK of Ansar Al-Islam en eventuele handelingen in het KRG-gebied was geen informatie beschikbaar.

¹¹³ New York Times, 'In Basra, Militia in Control After Infiltration of Police', 9 oktober 2005.

¹¹⁴ Zie ook het algemeen ambtsbericht Turkije, januari 2005 voor meer informatie over de PKK/KONGRAGEL. Er bestaan aanwijzingen dat in Syrië een aantal uit Irak en Turkije teruggekeerde Syrische Koerden zijn aangehouden op verdenking door Syrische autoriteiten van lidmaatschap van de PKK en betrokkenheid bij militaire acties. Een aantal van hen zou inmiddels veroordeeld zijn tot gevangenisstraffen. Onbekend is welke militaire acties dit zou betreffen.

¹¹⁵ Annex VNVR-resolutie 1546, 8 juni 2004.

aangegeven de MNF te verzoeken die delen van Irak te verlaten waarin de Iraakse veiligheidstroepen zelf de orde kunnen handhaven.¹¹⁶ Tijdens de verslagperiode bevonden zich ruim 161.000 manschappen van de MNF in Irak. Naast de VS (circa 140.000 manschappen) en het VK (ruim 8000 manschappen) maken 26 landen deel uit van de MNF.

Nederlandse militaire bijdrage

Van 1 augustus 2003 tot 7 maart 2005 heeft Nederland bijgedragen aan de multinationale troepenmacht (MNF) voor Irak voornamelijk in de provincie Al-Muthanna in Zuid-Irak.¹¹⁷ Thans draagt Nederland met 15 militairen bij aan de NAVO-trainingsmis­sie.¹¹⁸

2.4 Sociaal-economische situatie

Wederopbouw

De Iraakse economie verkeert na decennia van onverantwoord sociaal-economisch beleid nog steeds in gebrekkige toestand. De economische wederopbouw na de val van Saddam Hoessein wordt voortgezet, maar ondervindt hinder van het voortdurende geweld.¹¹⁹ De werkloosheid vormde in de verslagperiode nog steeds een groot probleem.¹²⁰ Schattingen van het werkloosheids­cijfer lopen uiteen.¹²¹ Hoewel de dinar stabiel is gebleven sinds juni 2004, stond de munt in de verslagperiode onder druk.¹²² Het IMF verwacht een groei van het Iraakse BNP met 17% het komende jaar.¹²³ Ten behoeve van de economische ontwikkeling van

¹¹⁶ UN News Service 18 september 2005; Der Spiegel, 27 juni 2005.

¹¹⁷ Zie verder algemeen ambtsbericht Irak, december 2004. Zie ook: Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer inzake actuele ontwikkelingen in Irak, 10 juni 2005.

¹¹⁸ Zie hier over ondermeer Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer inzake actuele ontwikkelingen in Irak, 10 juni 2005.

¹¹⁹ Irak beschikt over een aanzienlijk potentieel voor een gezonde economie (oliereserves, vruchtbare grond en fondsen van de internationale gemeenschap). De olieproductie blijft echter ten gevolge van aanslagen achter bij de verwachtingen. Ook zijn buitenlandse investeerders weinig geneigd te investeren in het licht van de onzekere veiligheidssituatie. Zie ook The Economist Intelligence Unit: Country Report September 2005, p. 8 e.v.; ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004 en UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004. Met enige regelmaat worden nog steeds waterleidingen en oliepijpleidingen gesaboteerd; o.m. BBC NEWS, 9 augustus 2005. Daarnaast liet de stroomvoorziening in de rapportageperiode bij tijd en wijlen te wensen over (Reuters 2 augustus 2005).

¹²⁰ RFE/RL Iraq Report, Vol. 8, nr. 27, 16 augustus 2005.

¹²¹ Volgens een onderzoek, verschenen in mei 2005, van het Iraakse ministerie van Planning en het United Nations Development Program (UNDP) ligt de werkloosheid rond de 50% (Reuters, 12 mei 2005). De International Crisis Group noemt schattingen van 25 tot 50 % (ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004).

¹²² The Economist Intelligence Unit: Country Report August 2005, p 8; Reuters 25 juli 2005.

¹²³ IMF Country Report 05/294, augustus 2005, p. 23.

Irak is het IMF akkoord gegaan met een lening aan Irak van ruim USD 430 miljoen.¹²⁴ In juli 2005 vond de vierde bijeenkomst van de donor gemeenschap voor de 'International Reconstruction Fund Facility for Iraq' (IRFFI) plaats. Inmiddels is het grootste deel van het bedrag in het fonds toebedeeld aan de verschillende projecten.¹²⁵

De waargenomen economische activiteit in de KRG-gebieden, die vooral consumptie betreft, is opvallend. In het bijzonder in Erbil is zichtbaar sprake van economische opbloei.¹²⁶

Humanitaire situatie

In humanitair opzicht kampt Irak in vrijwel alle sectoren met aanzienlijke problemen. Ook voor de bevolking in de rurale gebieden is de humanitaire situatie weinig positief. Gesteld kan worden dat er een tekort is aan verschillende basisvoorzieningen,¹²⁷. Circa 25 % van de Irakezen leeft van voedseluitdeling (dit was tijdens de internationale sancties tegen Saddam Hoessein 60 %), terwijl 11 % zelfs met deze voedselsteun het hoofd niet boven water kan houden.¹²⁸

Aangenomen wordt dat Irak, hoewel het beschikt over natuurlijke hulpbronnen, in de eerstkomende jaren nog afhankelijk zal zijn van buitenlandse steun.¹²⁹

In de KRG-gebieden lijkt de humanitaire situatie zich echter redelijk te verbeteren. Verschillen tussen enerzijds het minder ontwikkelde platteland en anderzijds stedelijk gebied zijn zichtbaar.

Veel NGO's hebben in vorige verslagperiodes hun activiteiten in Centraal-Irak gestaakt danwel het internationale personeel teruggetrokken als gevolg van de onveiligheid, in het bijzonder de aanslagen op en ontvoeringen van hulpverleners. Internationale staf van hulporganisaties en andere internationale organisaties keert slechts mondjesmaat naar Irak terug.¹³⁰ Activiteiten van de VN, NGO's en buitenlandse bedrijven in de KRG-gebieden lijken tevens weer op gang te komen.

¹²⁴ IMF Press Release 04/206, 29 september 2004.

¹²⁵ UN-Iraq Reconstruction and development Update, July 2005, p.1; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, p. 9. e.v. Reeds 59 projecten met een totale kostprijs van 588 miljoen USD zijn goedgekeurd. Zie hierover ook www.IRFFI.org.

¹²⁶ Met name de infrastructurele ontwikkeling in en om Erbil is opvallend.

¹²⁷ Ondanks de beperkte voortuitgang in bijvoorbeeld de electriciteitsvoorziening op sommige momenten (Reuters 28 juli 2005) blijven tekorten aan basisbehoeften in het algemeen zoals drinkwatervoorziening, elektriciteit, gezondheidszorg (medicijnen) en onderwijs bestaan; o.m. Reuters 28 september 2005.

¹²⁸ IRINnews, 27 september 2005; WFP Country Brief Iraq, augustus 2005. Een base line onderzoek uitgevoerd door WFP en de Iraakse regering in 2004 bevestigde dit beeld, zie ook IRIN, 25 juli 2005: 'Iraq: Shortage in food rations raises concerns'.

¹²⁹ Zie hierover ook bijvoorbeeld: UNHCR Country of Origin Information Iraq, oktober 2005, hoofdstuk C, paragraaf III.

¹³⁰ Zie ook 2.3, 3.3.8 en 4.3.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

Onder de tijdelijke regering is Irak partij gebleven verdragen en protocollen, inclusief de mensenrechtenverdragen.

Irak is partij bij tal van internationale mensenrechtenverdragen¹³¹, waaronder:

- Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten;
- Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten;
- Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie;
- Verdrag inzake de Voorkoming en Bestrafing van Genocide;
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen;
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Irak is geen partij bij het Anti-Folterverdrag (CAT). Evenmin is Irak partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève en het bijbehorende Protocol.

3.1.2 Nationale wetgeving

De tijdelijke grondwet (Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period of kortweg Transitional Administrative Law)¹³² en de nieuwe grondwet bieden op papier waarborgen voor een aantal fundamentele vrijheden zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering en vrijheid van godsdienst en overtuiging.¹³³ Irak kent volgens de TAL en volgens de grondwet een scheiding der machten. De islam is de officiële nationale godsdienst en geldt als een bron voor de Iraakse wetgeving.¹³⁴ Wet- en regelgeving zullen, zo luiden de TAL en de grondwet, niet in strijd zijn met de principes van de islam, democratische grondslagen, noch met ‘universele beginselen van de mensenrechten’.¹³⁵ Volgens de TAL en de grondwet genieten alle Irakezen gelijke

¹³¹ Status of Ratifications of the Principal International Human Rights Treaties as of 03 June 2005, www.unhcr.ch; Irak komt niet voor in de lijst van ‘States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol as of 1 September 2005’, www.unhcr.org.

¹³² Zie ook 2.1.3.

¹³³ Opmerkelijk is de verwijdering, in de laatste fase van het opstellen van de ontwerpgrond, van een bepaling (toenmalige artikel 44) dat Irakezen de rechten en waarborgen zullen genieten die hen worden geboden door de verdragen waar Irak partij bij is. Amnesty International MDE 14/035/2005, 16 september 2005.

¹³⁴ In de nieuwe grondwet wordt de islam aangeduid als de officiële godsdienst van Irak en als een fundamentele rechtsbron voor het opstellen van wetgeving, grondwet, artikel 2 lid 1.

¹³⁵ Grondwet, artikel 2 lid 1.

rechten en is iedereen gelijk voor de wet.¹³⁶ De TAL en de grondwet garanderen administratieve, culturele en politieke rechten van alle burgers.¹³⁷

Uit artikel 3 van de TAL en artikel 13 van nieuwe grondwet volgt dat de TAL c.q. de grondwet de hoogste wet is en dat alle met de TAL of grondwet conflicterende wetten en regelgeving ongeldig zijn. Voorts heeft de CPA additionele bindende verordeningen uitgevaardigd. De Iraqi Transitional Government (ITG), aangetreden begin mei 2005, heeft volgens de TAL de exclusieve bevoegdheid tot het formuleren van beleid.¹³⁸ Bestaande wetgeving en CPA-regelgeving blijft van kracht na de machtsoverdracht van juni 2004 tenzij of totdat de ITG deze opschort danwel wijzigingen erin aanbrengt.¹³⁹ De ontwerpgrond houdt eveneens bestaande wet- en regelgeving in stand, tot het moment dat zij met in achtneming van de in de grondwet gestelde wetgevingsprocedure zijn ingetrokken of gewijzigd.¹⁴⁰ Indien CPA-regelgeving, stammend uit de periode voor de soevereiniteitsoverdracht aan de interimregering, niet toereikend is, kan worden teruggegrepen op oorspronkelijke Iraakse nationale wetgeving.

Er hebben zich in de verslagperiode voor zover bekend geen wezenlijke veranderingen voorgedaan met betrekking tot het ontwikkelen van nieuwe wetgeving.

De uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht in de KRG-gebieden opereren sinds 1991 onafhankelijk van Bagdad. Veel onderdelen van de Iraakse wetgeving zijn na 1991 in deze gebieden ongewijzigd van kracht gebleven. Slechts politiek repressieve wetgeving en op wetgeving betrekking hebbende RCC-decreten¹⁴¹ zijn ongeldig verklaard. In de periode 1991 – 2003 zijn door KRG/KDP en KRG/PUK diverse nieuwe wetten aangenomen die afwijken van wetgeving uitgevaardigd door het voormalige regime te Bagdad. Deze wetgeving is nog altijd van kracht. De Koerdische wetgeving dient te worden geharmoniseerd met de centrale wetgeving van Bagdad. Het is niet bekend wanneer dit proces gereed is. In de TAL en in de grondwet is vastgelegd dat de KRG de uitvoering

¹³⁶ “All Iraqis are equal in their rights without regard to gender, sect, opinion, belief, nationality, religion, or origin, and they are equal before the law” TAL, artikel 12; “Iraqis are equal before the law without discrimination based on gender, race, ethnicity, origin, color, religion, sect, belief or opinion, or economic and social status”, grondwet artikel 14.

¹³⁷ TAL, artikel 53 D; grondwet, tweede sectie, hoofdstuk 1-3.

¹³⁸ Zie ook 2.1.3. Dit geldt voor de onderwerpen waarover de ITG bevoegd is.

¹³⁹ TAL, artikel 26 en CPA-verordening 100 (CPA/ORD/28 JUN 2004/100).

¹⁴⁰ Grondwet, artikel 127.

¹⁴¹ De Revolutionaire Commandoraad (RCC) was het hoogste staatsorgaan onder het bewind van Saddam Hoessein. De wetgevende en uitvoerende macht waren destijds vrijwel volledig in handen van de RCC. Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

van haar taken voorziet, met uitzondering van de taken die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de ITG in Bagdad vallen.¹⁴²

Nationale veiligheidswetgeving

In juli 2004 heeft de interimregering noodwetgeving aangenomen ten behoeve van de ordehandhaving.¹⁴³ Begin november 2004 was de noodtoestand afgekondigd voor de duur van zestig dagen in geheel Irak, met uitzondering van de KRG-gebieden.¹⁴⁴ Sindsdien is de noodtoestand met uitzondering van de KRG-gebieden herhaaldelijk verlengd.¹⁴⁵ Naar verluidt is op 7 december 2005, in aanloop naar de verkiezingen, in de aan Syrië grenzende provincies Anbar en Nineve de noodtoestand afgekondigd en zijn de grenzen er tot nader order gesloten.¹⁴⁶ Eveneens in verband met de verkiezingen zijn vanaf 13 tot en met 17 december 2005 de overige buitengrenzen en provinciale grenzen gesloten en is het uitgaansverbod verruimd. De luchthavens zijn van 14 tot en met 17 december 2005 gesloten.¹⁴⁷

Strafwetgeving

Het Wetboek van Strafrecht ('Penal Code', Law no. 111 van 1969) en het Wetboek van Strafvordering ('Law on Criminal Proceedings' no. 23 van 1971, LCP) zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen.¹⁴⁸ Deze wetboeken zullen

¹⁴² Artikel 54 van de TAL stelt: "The Kurdistan Regional Government shall continue to perform its functions throughout the transitional period, except with regard to those issues which fall within the exclusive competence of the federal government as specified in this Law.", Grondwet, artikel 112 j° 114.

¹⁴³ Volgens deze verordening kan op lokaal niveau de noodtoestand worden uitgeroepen voor een periode van maximaal zestig dagen, met mogelijkheid tot periodieke verlenging met dertig dagen. Voorts biedt deze wetgeving de mogelijkheid om tijdens de noodtoestand onder meer huiszoekingen te plegen, gewapende burgers te arresteren, beperkende maatregelen te treffen wat bewegingsvrijheid en vrijheid van vereniging en vergadering betreft en een avondklok in te stellen. (Order of safeguarding national security, 7 juli 2004, de noodtoestand kan worden uitgeroepen op basis van de Public Safety Law). BBC News, 'Iraq brings in tough security law', 7 juli 2004. Trouw, 8 juli 2004. Gereformeerd Dagblad, 9 juli 2004. IRIN, 'Emergency security laws announced', 20 juli 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 26, 15 juli 2004.). Zie hierover ook UNHCR Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers, oktober 2005, p.3; UNHCR Country of Origin Information Iraq, oktober 2005, p. 17-18.

¹⁴⁴ Dit had te maken met de gevechten in Falluja, november 2004. Zie algemeen ambtsbericht Irak, december 2004.

¹⁴⁵ AFP, 13 mei 2005; www.cnn.com, 13 mei 2005; Reuters, 3 maart 2005.

¹⁴⁶ Slechts vrachtvervoer met toestemming van de Iraakse autoriteiten kon in deze periode de grens oversteken.

¹⁴⁷ Reuters, 11 december 2005.

¹⁴⁸ In CPA-verordening 7 (d.d. 9 juni 2003) zijn delen van de Iraakse strafwetgeving buiten werking gesteld: 1. Deel 2, hoofdstuk 2, 200 (onder meer doodstraf inzake oppositioneel partijlidmaatschap en betrokkenheid bij staatsvijandige activiteiten). 2. Deel 2, hoofdstuk 3,

waar nodig worden aangepast volgens internationale maatstaven. De doodstraf is in 2004 opnieuw ingevoerd.¹⁴⁹

Het Iraakse wetboek van strafrecht onderscheidt drie soorten delicten:

- 'infractions' – overtredingen met straffen tot drie maanden;
- 'misdemeanours' – misdrijven met straffen van drie maanden tot vijf jaar;
- 'felonies' – misdrijven met straffen van vijf jaar en meer.

Strafrechtprocedure

Een onderzoeksrechter of rechter-commissaris onderzoekt de zaak en verwijst deze naar de bevoegde rechtbank, het 'misdemeanor court' of het 'felony court' en in sommige gevallen het investigative court van het Central Criminal Court of Iraq, afhankelijk van de verdenking. De onderzoeksrechter kan overtredingen ('infractions') in sommige gevallen zelf afdoen of deze doorverwijzen naar het 'misdemeanour court'. Het 'misdemeanour court' heeft de bevoegdheid om misdrijven in de categorie 'misdemeanours' te behandelen. Misdrijven in de categorie 'felonies' worden behandeld in de 'felony court'.

Tegen uitspraken van de onderzoeksrechter kan niet worden geappelleerd, tenzij de uitspraken een gevangenisstraf tot gevolg hebben. In deze gevallen kan hoger beroep worden aangetekend bij de 'felony court'.

Tegen beslissingen van het 'misdemeanour court' staat beroep open bij de Hof van beroep ('Court of Appeal') dat in deze gevallen als hoogste instantie optreedt (acting in its cassation capacity); tegen uitspraken van de 'felony court' kan beroep in bij het Hof van Cassatie worden aangetekend.

Het 'misdemeanor court' en 'felony court' hebben de absolute competentie in strafzaken, voorzover het Central Criminal Court (CCCI) die niet heeft. De zaken waarover het CCCI de absolute competentie heeft zijn in de onderstaande paragraaf vermeld.

Central Criminal Court of Iraq

Te Bagdad is in juli 2003 het 'Central Criminal Court of Iraq' (CCCI) ofwel centrale strafrechtbank ingesteld.¹⁵⁰ Deze rechtbank heeft vertegenwoordigingen in

sectie 1, 225 (7 jaar celstraf inzake belediging van de president). Ook verbiedt deze verordening mishandeling en foltering alsmede straffen die beschouwd kunnen worden als inhumain en in strijd met de rechten van de mens (sectie 3 lid 2).

¹⁴⁹ Zie verder 3.3.10. Voor eerdere wijzigingen ook de algemene ambtsberichten Irak, januari en juni 2004.

¹⁵⁰ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004. Het CCCI is sinds augustus 2003 actief.

diverse andere steden. De rechtbank bestaat uit twee afdelingen; een onderzoeksgerecht ('investigative court') onder leiding van een onderzoeksrechter en een afdeling (het 'trial court') waar men in beroep kan gaan tegen beslissingen van het onderzoeksgerecht en waar drie rechters zitting hebben.

De centrale strafrechtbank berecht personen die ervan worden verdacht:

- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat erop gericht is regeringsinstellingen en -activiteiten te destabiliseren;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd waarbij discriminatie op grond van ras, nationaliteit, etniciteit of religie een motief was;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat betrekking heeft op het op gewelddadige wijze afzetten van de autoriteiten;

of indien men ervan wordt verdacht:

- uit hoofde van een invloedrijke positie onder het voormalige regime nog steeds de rechterlijke macht of andere overheidsinstellingen te beïnvloeden;
- alleen of in groepsverband betrokken te zijn bij criminele en/of terroristische activiteiten tegen de bevolking of legaal opererende strijdkrachten in Irak.

Zittingen van de rechtbank zijn openbaar. Beslissingen van de 'trial court' (CCCI) kunnen worden aangevochten bij het Hof van Cassatie.¹⁵¹

Verdachten hebben in strafprocedures recht op juridische bijstand.¹⁵²

Wetgeving inzake alcohol

Volgens de Iraakse wet is verkoop van alcoholische drank niet strafbaar.¹⁵³

Wat betreft gebruik van alcoholhoudende drank zijn bepaalde gedragingen strafbaar, die zijn gedefinieerd in het Iraakse Wetboek van Strafrecht van 1969 (section 6 - paragraaf 386 t/m 388). Strafbaar is bijvoorbeeld degene die:

- in dronken toestand overlast bezorgt in het openbaar;
- alcoholische dranken aanbiedt aan minderjarigen of minderjarigen aanzet tot gebruik van alcoholische dranken;
- als eigenaar of medewerker van een horecagelegenheid een minderjarige drank aanbiedt.

¹⁵¹ O.m. TAL, artikel 46, zie ook UNHCR Country of Origin Information Iraq, oktober 2005, p. 122-123

¹⁵² Grondwet, artikel 19 lid 11; Iraaks Wetboek van Strafvordering, artikel 144.

¹⁵³ Zie de 'Spirituous Liquors Law' uit 1931. Hierin is geregeld waar verkoop van alcohol mag plaatsvinden, welke vergunningen nodig zijn en welke regels men in acht moet nemen.

Het is in Irak niet gepast om in het openbaar alcoholhoudende drank te gebruiken. Dit gebeurt binnenskamers of in ieder geval zoveel mogelijk zonder dat derden er aanstoot aan kunnen nemen. Tijdens Ramadan zijn volgens Iraaks gebruik slijterijen e.d. gesloten. Toch is ook dan 'onder de toonbank' alcoholische drank verkrijgbaar, vaak tegen hogere prijzen.

Traditioneel zijn de meeste slijters, drankhandelaren en -producenten van christelijke huize.¹⁵⁴ Ook zijn er moslims die slijterijen beheren of anderszins drank verkopen. Bier en andere alcoholhoudende drank wordt in toenemende mate verkocht in 'neutrale' verpakking of 'via de achterdeur'. Ook wordt na zonsondergang alcohol verkocht vanuit auto's op bepaalde plaatsen in Bagdad en andere steden. De politie staat dit in een aantal gevallen oogluikend toe, meestal tegen een 'vergoeding' van de drankhandelaren.

Wetgeving inzake gokken

Volgens artikel 389 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht is gokken een strafbaar feit.¹⁵⁵ Gokken komt in Irak op beperkte schaal voor. Aangezien dit overwegend in zeer besloten (huiselijke danwel clandestiene) kring plaatsvindt, is hierover weinig bekend. Bij de huidige onveiligheid is de aanpak van gokken geen prioriteit van de Iraakse politie. Er zijn geen gevallen bekend van personen die ten gevolge van gokken problemen van serieuze aard hebben ondervonden met justitie, politie of religieuze fanatici e.d.

Speciaal Tribunaal

Het Iraakse Speciale Tribunaal (IST) richt zich op de vervolging en berechting van onder meer personen die zich tijdens het regime van Saddam Hoessein schuldig hebben gemaakt aan genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden, gepleegd tussen 17 juli 1968 en 1 mei 2003. Het IST bestaat uit drie lagen: een 'Investigative Tribunal' met 24 rechters, een 'Trial Tribunal' bestaande uit 14 rechters verdeeld over twee kamers met 5 roterende rechters en een 'Appellate Tribunal' met 9 rechters. Vanuit de VN en mensenrechtenorganisaties is kritiek geuit op het tribunaal, onder andere vanwege het feit dat de doodstraf tot de mogelijke straffen behoort.¹⁵⁶ Onder andere Human Rights Watch heeft zorgen geuit over de beperkte expertise en ervaring onder de

¹⁵⁴ Veel christelijke slijters zijn het slachtoffer geweest van geweld. Zie ook 3.4.7.3.

¹⁵⁵ De persoon die zich hieraan schuldig maakt, riskeert een straf van maximaal één maand. Het openen van een casino of gokhuis toegankelijk voor het publiek is eveneens een strafbaar feit. Hierop staat een gevangenisstraf van maximaal één jaar. Dezelfde straf riskeert iemand die er werkt.

¹⁵⁶ HRW, 'Iraq: Tribunal's flaws raise fair-trial concerns', 17 december 2004. Amnesty International, MDE 14/030/2004. Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq', juni 2004.

aan het tribunaal verbonden Iraakse rechters. Zeventien medewerkers van het Tribunaal, waaronder aanklagers en rechters (-commissaris) zouden in het verleden actief lid van de Baathpartij zijn geweest.¹⁵⁷ Het proces ter terechtzitting tegen Saddam Hoessein met betrekking tot de moord op ruim 140 mensen in Dujail is op 19 oktober 2005 van start gegaan.¹⁵⁸

Nationaliteitswetgeving

Uit de Iraakse Nationaliteitswet no. 43 van 1963 volgt dat de volgende personen de Iraakse nationaliteit bezitten:

‘Een Irakees is een man of vrouw die in Irak is geboren uit een Iraakse vader en moeder, of uit een Iraakse vader en een buitenlandse moeder, of uit een Iraakse moeder en een vader wiens herkomst of nationaliteit onbekend is.’¹⁵⁹

Tijdens de verslagperiode was de nieuwe Iraakse nationaliteitswet nog niet voltooid. Enkele aspecten van de nieuwe nationaliteitswet zijn opgenomen in artikel 11 van de TAL.¹⁶⁰ Een zelfde bepaling is in de grondwet opgenomen.

¹⁵⁷ AP, 27 juli 2005; AP, 28 juli 2005. Zie ook 3.4.6.

¹⁵⁸ Als vergelding voor een (vermeende) mislukte aanslag in 1982 op Saddam Hoessein werden 143 mensen geëxecuteerd en honderden inwoners – waaronder vrouwen en kinderen gearresteerd. Het proces is op 19 oktober verdaagd tot eind november, de Volkskrant, 20 oktober 2005; BBC News, 19 oktober 2005, Guardian, ‘Trial of Saddam likely to be postponed’, 6 oktober 2005. Tegen Saddam Hoessein tevens de volgende aanklachten geuit: de invasie in Koeweit in 1991, het optreden tegen de Koerdische en sji’itische opstand na de Golfoorlog van 1991, de chemische aanvallen in Halabja in 1988, de Anfalcampagne in 1987 en 1988, de moord op politieke activisten, de moord op religieuze leiders in 1974, de moord op vele leden van de Barzani-clan in 1983. De Volkskrant, 2 juli 2004. RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 24, 2 juli 2004.

¹⁵⁹ Daarnaast wordt de Iraakse nationaliteit als volgt toegekend aan een vondeling: "Een vondeling die in Irak wordt gevonden geldt als Irakees tenzij het tegendeel kan worden bewezen."

¹⁶⁰ De Iraakse nationaliteit kan enkel worden ontnomen indien een tot Iraaks staatsburger genaturaliseerde persoon in de naturalisatieprocedure onjuiste gegevens heeft verstrekt of valsheid in geschrifte heeft gepleegd. Dubbel staatsburgerschap is toegestaan. Dit was voorheen verboden ofschoon het in de praktijk wel voorkwam. Voorts is vastgelegd dat Irakezen van wie eerder de Iraakse nationaliteit was ontnomen, omdat de betrokkene een andere nationaliteit had verkregen, als Iraakse staatsburgers zullen worden beschouwd ("Any Iraqi whose citizenship was withdrawn because he acquired another citizenship shall be deemed an Iraqi"). Iedere Irakees wiens Iraakse nationaliteit op grond van politieke, religieuze, raciale of sektarische redenen is ontnomen, kan aanspraak maken op teruggave van zijn/haar Iraakse nationaliteit ("has the right to reclaim his Iraqi citizenship"). Decreet 666 van de RCC is ongeldig verklaard. Personen, die op basis van dit decreet de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt, worden als Iraaks staatsburger beschouwd ("anyone whose citizenship was withdrawn on the basis of this decree shall be deemed an Iraqi"). Decreet 666 van 7 mei 1980 had betrekking op de ontneming van het Iraaks staatsburgerschap aan een ieder die in de ogen van het toenmalige regime niet loyaal was aan de staat. Veel Fayli-Koerden zijn hiervan het slachtoffer geworden. Echter ook andere

Daarnaast kan de Iraakse nationaliteit onder de grondwet ook door de moeder worden overgedragen, zonder verdere vereisten aan de nationaliteit van de vader.¹⁶¹

Eventuele geschillen inzake toekenning van de Iraakse nationaliteit zullen kunnen worden voorgelegd aan de bevoegde rechterlijke instantie.¹⁶²

De nieuwe nationaliteitswet zal het naar verwachting mogelijk maken voor bepaalde groeperingen, zoals Fayli-Koerden, opnieuw te beschikken over het Iraaks staatsburgerschap.¹⁶³ Palestijnen in Irak komen niet in aanmerking voor de Iraakse nationaliteit.¹⁶⁴ Het is evenmin mogelijk voor Palestijnen een Iraaks paspoort te verkrijgen. Wel kunnen de Iraakse autoriteiten speciale reisdocumenten afgeven om het reizen voor Palestijnen van en naar Irak te faciliteren.^{165 166}

Irakezen die in het verleden hun nationaliteit hebben verloren, zouden de Iraakse nationaliteit kunnen herkrijgen indien zij hun Iraakse afkomst kunnen aantonen. De precieze procedure en eisen zijn echter niet bekend. Wel is bekend dat het ministerie van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk is voor de afgifte van paspoorten en documenten inzake de civiele status (zoals identiteitskaarten, nationaliteitsbewijzen en naturalisatiecertificaten).

Irakezen, waaronder etnische Perzen en politiek actieve sji'ieten, zijn ten gevolge van dit decreet hun staatsburgerschap kwijtgeraakt.

¹⁶¹ Grondwet, artikel 18.

¹⁶² Grondwet, artikel 18 lid 6. De bepalingen omtrent nationaliteit alsmede de absolute en relatieve competentie van deze rechterlijke instantie zal worden vastgesteld bij wet op basis van deze bepaling.

¹⁶³ Zie verder 3.4.2.

¹⁶⁴ Om een eventuele terugkeer van Palestijnen naar hun land van herkomst niet in de weg te staan, hanteren veel Arabische landen, waaronder Irak, een beleid waarbij het Palestijnen in beginsel niet is toegestaan de nationaliteit van het gastland te verwerven. In Irak is dit vastgelegd in de 'Arabs Nationality Law', no. 5, 1975. Ook voor een Palestijn(se) gehuwd met een Irake(e)s(e) is het verkrijgen van de Iraakse nationaliteit uitgesloten.

¹⁶⁵ Bij uitzondering kunnen deze ook worden afgegeven aan Palestijnen die niet woonachtig zijn in Irak. Hiervoor is de speciale toestemming van de Iraakse minister van Binnenlandse Zaken nodig.

¹⁶⁶ UNHCR heeft op 7 oktober zorgen geuit over een groeiende onveiligheid van Palestijnen in met name Bagdad en groepen Palestijnen die als gevolg daarvan richting Syrië vluchten, doch daar niet altijd worden toegelaten. Zo verblijft een nieuwe groep van 24 Palestijnen noodgedwongen in het grensgebied tussen Tanf (aan Syrische zijde) en El Wahid (aan Iraakse zijde), UNHCR News, 'New group of Palestinians in no-man's land between Iraq and Syria', 7 oktober 2005.

Personen- en familierecht

De 'Iraqi Law of Personal Status' (ILPS) no. 188 uit 1959 is nog steeds van kracht zolang de bepalingen niet in strijd zijn met principes als vastgelegd in de TAL of de grondwet.¹⁶⁷ Het Iraakse personen- en familierecht is grotendeels gebaseerd op de sharia en regelt de familierechtelijke aangelegenheden van moslims.¹⁶⁸ Artikel 3 lid A en B j° artikel 12 van de TAL en artikel 2 C j° artikel 14 van de grondwet impliceren dat wet- en regelgeving in strijd met het gelijkheidsbeginsel nietig zijn. De rechter zal de bepalingen van de ILPS ook bij huwelijk en echtscheiding moeten toetsen aan het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw.

De ILPS bepaalt dat geschillen betreffende huwelijk en echtscheiding vallen onder de jurisdictie van de 'Courts of Personal Status'. Zowel civiele rechters als raadsmanen en de zogenaamde 'qadi's' (islamitische rechters) kunnen in deze rechtbanken een rol spelen. Bij een geschil tussen niet-moslims zal in eerste aanleg de civiele rechter de zaak behandelen. De ILPS is niet van toepassing voor joden en christenen.¹⁶⁹ Hun zaken worden gehoord door het Personal Matters Court; beroep staat open bij het Hof van Cassatie.¹⁷⁰ Zie voor meer informatie over wetgeving betreffende het huwelijk, huwelijk met de handschoen, scheiding en documenten hieromtrent het algemeen ambtsbericht Irak van december 2004.

Eigendomsrechten / Iraqi Property Claims Commission

De 'Iraqi Property Claims Commission' (IPCC) evalueert claims en eigendomsrechten van personen die hun eigendommen zoals roerende goederen en grond onder dwang zijn kwijt geraakt,¹⁷¹ en recht zouden hebben op teruggave danwel compensatie.^{172 173}

¹⁶⁷ Deze wet werd in 1959 aangenomen en er zijn tussen 1963 en 1999 elf amendementen aangenomen. De meeste van deze veranderingen hadden te maken met wijzigingen in procedures. In de TAL en de grondwet zijn de amendementen op de ILPS niet expliciet buiten werking gesteld, noch zijn er in de CPA-verordeningen nadere instructies hiertoe gegeven.

¹⁶⁸ Voor niet-moslims is deze wet slechts van toepassing als het erfenissen betreft.

¹⁶⁹ ILPS, artikel 2.

¹⁷⁰ UNHCR Country of Origin Information Iraq, oktober 2005, p. 122-123.

¹⁷¹ Dit is bijvoorbeeld gebeurd tijdens de arabiseringspolitiek onder het bewind van Saddam Hoessein. Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹⁷² Zie ook CPA/REG/23 June 2004/12.

¹⁷³ De IPCC buigt zich over claims die betrekking hebben op de periode 1968 tot 30 juni 2005. Het betreft met name de eigendomsrechten ten aanzien van onroerend goed die ontnomen zijn onder het Baathregime of die als gevolg van acties van het Baathregime verloren zijn gegaan, maar tevens claims die zijn ontstaan in de periode na de machtsoverdracht op 30 juni 2004, Statute of the Iraqi Property Claims Commission, artikel 9 sub B (Official Gazette of Iraq, No.(3985), juli 2004, Annex A). Compensatieclaims voor verwoeste gebouwen of huurrechten/pachtrechten op bepaalde stukken grond komen niet in aanmerking voor compensatie of teruggave. Claims kunnen worden ingediend tot 30 juni 2007;

De IPCC beschikt over 32 regionale kantoren waar onafhankelijke, regionale commissies aanspraken en claims van gedupeerden ontvangen. In principe heeft elk kantoor een onafhankelijke regionale rechterlijke commissie bestaande uit een rechter, twee lokale vertegenwoordigers van het 'State Property Office' en de 'National Registry Office'. Zij oordelen over de gegrondheid van de claims.¹⁷⁴ Vooral in het noorden kampen de kantoren met rekruteringsproblemen. Intimidatie van personeel speelt hierbij een ondermijnende rol.

De afhandeling van claims heeft grote vertraging opgelopen doordat de Iraakse wetgeving niet toestaat aanspraken met dezelfde achtergrond als collectieve zaak af te handelen.¹⁷⁵ Daarnaast is de richtlijn voor staatscompensatie nog steeds niet opgesteld. Hierdoor kunnen zaken waarbij een financiële vergoeding van de overheid is verzocht (nog) niet worden behandeld. Er zijn nog geen voorzieningen getroffen voor 'out-of-country' claims. Inmiddels zijn ruim 127.000 claims ontvangen, waarvan er ruim 11.000 zijn behandeld.¹⁷⁶

Specifieke groepen die naar verwachting met deze regeling hun eigendom zouden kunnen terugvorderen betreffen bijvoorbeeld Koerden, Assyriërs en Turkmene, Moeras-Arabieren, Fayli-Koerden en joden.¹⁷⁷

De kwestie rond onteigende bezittingen draagt bij aan spanningen tussen bepaalde groeperingen (zoals Koerden, Assyriërs, Turkmene). Deze spanningen doen zich vooral voor in Kirkuk.¹⁷⁸

www.ipcciraq.org, geraadpleegd op 21 oktober 2005. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat de informatiecampagne nog niet van grond is gekomen en mensen in binnen- en buitenland onvoldoende op de hoogte zijn van de IPCC en de mogelijkheid van aanspraken op teruggave van eigendom.

¹⁷⁴ www.ipcciraq.org; zie ook Global IDP Database Iraq, Section Property Issues, 'Iraq Property Claims Commission (IPCC) overview (2005).

¹⁷⁵ Voorzien was dat in zaken met dezelfde achtergrond grootschalige 'mass property claims' zouden kunnen worden toegepast, waardoor met één uitspraak een groot aantal aanspraken kon worden afgehandeld. In de realiteit blijkt echter de Iraakse wetgeving dergelijke 'mass property claims' in de weg te staan. De Iraakse eisen van bewijslast en de Iraakse jurisprudentie vereisen namelijk dat in elke individuele zaak originele documenten (zoals eigendomsdocumenten) worden overlegd en dat de getuige in persoon voor de IPCC verschijnt. Hierdoor is een grote achterstand en vertraging in de afhandeling van zaken ontstaan. Er is overigens wel sprake van lichte verbetering in de afhandeling van zaken. Samen met de Internationale Organisatie voor Migratie, die bijstand verleend aan de IPCC, wordt gewerkt aan het bespoedigen van de beroepsprocedure.

¹⁷⁶ Ruim 1.200 uitspraken zijn in hoger beroep bevestigd, 671 beroepschriften zijn verworpen. Met betrekking tot eventuele vervolprocedures in de overige zaken is geen verdere informatie bekend.

¹⁷⁷ Zie ook 3.4 over specifieke groepen. Zie voor joden in Irak de voorgaande algemene ambtsberichten Irak, laatstelijk 3 juni 2004.

3.2 Toezicht

Het Iraakse ministerie van Mensenrechten richt zich op de bescherming van de mensenrechten alsmede het onderzoeken van mensenrechtenschendingen gepleegd onder Saddam Hoessein.¹⁷⁹ Klachten over mensenrechtenschendingen kunnen thans worden ingediend bij het ministerie van Mensenrechten en worden door dat ministerie ook daadwerkelijk onderzocht, zij het op beperkte schaal. Sinds augustus is voorts een inspecteur-generaal actief die onder meer toezicht houdt op gevangenissen en detentiefaciliteiten.¹⁸⁰ Volgens de TAL dient de ITG een 'National Commission for Human Rights' in het leven te roepen. Deze Commissie is echter tot op heden niet ingesteld. In artikel 99 van de nieuwe grondwet is opgenomen dat er een onafhankelijke 'High Commission for Human Rights' zal komen. Deze dient onder meer klachten met betrekking tot mensenrechtenschendingen te onderzoeken.^{181 182} Op lokaal en regionaal niveau zijn verschillende Iraakse instellingen actief op het gebied van mensenrechten en democratisering.¹⁸³ Ook de VN richten zich op de verbetering van de mensenrechtensituatie in Irak.¹⁸⁴ In het najaar van 2005 is het mensenrechten bureau van de VN Missie (UNAMI) in Irak weer met nationale en internationale staf operationeel. Mensenrechtenorganisaties als Amnesty International (AI) en Human Rights Watch (HRW) zijn sinds 2003 in Irak actief.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Met de val van Saddam Hoessein is voor het eerst sinds ruim dertig jaar sprake van vrijheid van meningsuiting in geheel Irak. De VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten benadrukt echter dat restrictieve regelgeving, aangenomen onder Saddam Hoessein, nog steeds van kracht is, ondanks het feit dat de TAL voorziet in de bescherming van vrijheid van meningsuiting.¹⁸⁵

¹⁷⁸ Zie ook: Human Rights Watch, 'Claims in conflict. Reversing ethnic cleansing in northern Iraq', augustus 2004.

¹⁷⁹ Report of the high commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004.

¹⁸⁰ RFE/RL Vol. 9, No. 147, Part III, 5 augustus 2005.

¹⁸¹ Artikel 50, TAL.

¹⁸² Voor zover bekend is deze nog niet tot stand gebracht.

¹⁸³ IRIN, 15 december 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005. Zie ook 3.3.2.

¹⁸⁴ Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2004/766, 7 december 2005; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2004/585, 7 september 2005; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/141, 7 maart 2005.

¹⁸⁵ Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004, p. 30.

Met betrekking tot berichtgeving inzake geweldpleging tegen intellectuelen/ academici wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Irak van juni 2005.

Persvrijheid

In Irak is sprake van persvrijheid, voor zover niet wordt opgeroepen tot haat of geweld. CPA-verordening 14, hoofdstuk 2¹⁸⁶ maakt het mogelijk op te treden tegen dergelijke oproepen.¹⁸⁷ In de grondwet is eveneens een bepaling omtrent persvrijheid opgenomen.¹⁸⁸

In Irak bestaat thans een groot aantal dag- en weekbladen alsook televisie- en radiozenders.¹⁸⁹ In de KRG-gebieden zijn de media meer ontwikkeld dan elders in Irak. Slechte infrastructuur, distributieproblemen, gebrek aan investeringen en slechte apparatuur ondermijnen de ontwikkeling van de mediasector. De journalistieke kwaliteit is van een laag niveau in vergelijking met internationale normen. Er is relatief weinig evenwichtige en objectieve berichtgeving.¹⁹⁰

Er bestaat in Irak geen code voor ethische journalistiek. Journalisten kunnen ook niet ter verantwoording worden geroepen bij het (bewust) verstrekken van onjuiste informatie.

Er bestaat officieel weliswaar persvrijheid, doch de Iraakse pers past uit zelfbehoud zelfcensuur toe. Hoewel de de situatie omtrent persvrijheid sinds april 2003 is verbeterd, vindt naar verluidt intimidatie van journalisten en media nog plaats. Volgens verschillende berichten zouden journalisten ook deze verslagperiode zijn lastig gevallen en soms gearresteerd door de Iraakse politie.¹⁹¹

¹⁸⁶ CPA verordening 14, hoofdstuk 2, 'Prohibited Media Activity', van 10 juni 2003.

¹⁸⁷ Indien het verbod op oproepen tot geweld wordt overschreden kan zonder voorafgaande verwittiging tot sluiting van de redactie, intrekking van de licentie, inbeslagname van de goederen en zelfs arrestatie en veroordeling (maximaal 1 jaar) van de redactieleden worden overgegaan. De redactie kan, in het geval van sluiting en dergelijke, bezwaar aantekenen. In eerdere verslagperiodes zijn bijvoorbeeld televisiezenders gesloten door de autoriteiten. Voor zover bekend is van nieuwe dergelijke sluitingen tijdens deze verslagperiode geen sprake geweest.

¹⁸⁸ Grondwet, artikel 36 sub B: "The State shall guarantee in a way that does not violate public order and morality: (...) B. Freedom of press, printing, advertisement, media and publication."

¹⁸⁹ Radio is weinig populair in Irak. Er is geen nationaal radionetwerk. Er zijn circa 20 televisiestations in Irak, vooral gesitueerd in Bagdad.

¹⁹⁰ Desondanks wordt voorzichtig gesteld dat er verbetering is, bijvoorbeeld in de wijze waarop de media de politiek verslaan en inhoudelijke constitutionele kwesties behandelen. RFE/RL Vol. 8, no. 22, 5 juli 2005.

¹⁹¹ De redenen hiervoor zijn niet of niet volledig bekend. Reporters without borders, 11 april 2005; IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 108, 1 februari 2005; IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 102, 26 januari 2005.

Diverse Iraakse en buitenlandse journalisten zijn tijdens de verslagperiode om het leven gekomen ten gevolge van geweld.¹⁹² Het gevaar van ontvoering is nog aanwezig.¹⁹³ Bij de indertijd door de coalitie ingestelde media zijn veel journalisten weggegaan, onder meer vanwege het risico geassocieerd te worden met de VS.¹⁹⁴ Voor journalisten kan het riskant zijn kritiek te uiten op militante extremistische groeperingen. Aanslagen, vergeldingsacties en bedreigingen hebben plaatsgevonden.¹⁹⁵

In de KRG-gebieden is waargenomen dat herhaaldelijke, persoonlijke kritiek op het centrale leiderschap van de KDP en PUK niet worden getolereerd.¹⁹⁶ Het is voorgekomen dat journalisten door de autoriteiten worden gesommeerd uitleg te geven over kritische berichtgeving over bewindslieden.¹⁹⁷

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vergadering, bijeenkomst en demonstratie is in CPA-regelgeving gegarandeerd door uitvaardiging van besluit 19, mits aan een aantal administratieve en logistieke voorwaarden is voldaan.¹⁹⁸

Alle bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht van 1969 die toezien op het verbod op vergadering, bijeenkomst, demonstraties en openbare meningsuiting (deel 2, hoofdstuk 2, artikelen 220 t/m 222) zijn met besluit 19 van 9 juli 2003 komen te vervallen. Ook tijdens deze verslagperiode hebben verschillende demonstraties ongehinderd plaatsgevonden.¹⁹⁹

¹⁹² Sinds maart 2003 zijn meer dan 80 buitenlandse en Iraakse journalisten en ondersteunende staf door geweld in Irak omgekomen, Reuters, 22 september 2005; UN News, 3 september 2005; Reporters without borders, 14 maart 2005; Reporters without borders, 17 maart 2005; RFE/RL Iraq Report, vol 8, no 8, 7 maart 2005.

¹⁹³ Ook in deze vorige periode zijn journalisten ontvoerd en sommigen zelfs vermoord. AP, 3 augustus 2005.

¹⁹⁴ Veel journalisten zouden ook zijn weggegaan bij de door de coalitie ingestelde media vanwege lage salarissen. Door de toename van het aanbod in gedrukte media is de gemiddelde oplage van publicaties over het algemeen afgenomen. Er zijn ook veel journalisten ontslagen. Tevens wordt gesteld dat journalisten in toenemende mate worden gehinderd in de uitoefening van hun werk door MNF troepen. Sprake zou echter zijn van van een reeks incidenten; Reuters 28 september 2005

¹⁹⁵ AP, 2 februari 2005; IRIN, 21 december 2005.

¹⁹⁶ Een bericht in de media ondersteund deze waarneming (RFE/RL Iraq Report, vol 8, no.14, 2 mei 2005).

¹⁹⁷ IRIN, 'Iraq: Journalists call for greater freedom', 16 juni 2005. Het is niet bekend of en in hoeverre deze sommingen - waarbij het meestal de vraag naar bewijs voor de bewering van de journalist betrof - verdere gevolgen heeft of heeft gehad.

¹⁹⁸ Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

¹⁹⁹ Zo vond in juli 2005 een demonstratie van ongeveer 200 vrouwen in Bagdad plaats, BBC News, 25 juli 2005. Zie voorts o.m. AFP, 9 augustus 2005; RFE/RL vol 9, nr 145.

Politieke partijen²⁰⁰

Er is nog geen wetgeving met betrekking tot de oprichting van politieke partijen. Voor de verkiezingen in januari 2005 waren 111 partijen met in totaal duizenden kandidaten geregistreerd. Inmiddels zouden al meer dan tweehonderd partijen zich hebben aangemeld voor de verkiezingen in december 2005.

Maatschappelijke organisaties

Naast politieke partijen zijn ook talloze maatschappelijke organisaties opgericht. Bijvoorbeeld 'The Society of Iraqi political prisoners' behartigt de belangen van voormalige politieke gevangenen evenals de 'Human Committee for Prisoners and Disappeared Persons', geleid door de sji'itische geestelijke Immedine Al-Awaddi.²⁰¹ In het noorden van Irak is sinds 1991 de 'Society of political prisoners in Iraqi Kurdistan' actief. Deze beoogt de belangen van Koerdische ex-gedetineerden en hun familieleden te behartigen. Voorts zijn er studentenorganisaties²⁰², mensenrechtenorganisaties²⁰³ en diverse vrouwenorganisaties²⁰⁴ opgericht.²⁰⁵

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging²⁰⁶

Irak kent een verscheidenheid aan religieuze gemeenschappen. Naast de overwegend islamitische bevolking (97%) zijn er minderheden als christenen, mandeërs, yezidi's en joden.^{207 208} De TAL en de grondwet garanderen vrijheid

²⁰⁰ Zie bijlage 4 in algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 voor een beschrijving van een aantal politieke partijen.

²⁰¹ 'The Society of Iraqi political prisoners' verzamelt en verschaft informatie over misdrijven en mensenrechtenschendingen van het voormalige bewind. Voorts poogt deze organisatie de identiteit te achterhalen van de vele politieke gevangenen die zijn omgekomen of vermist zijn geraakt tijdens het regime van Saddam Hoessein. Ook wil de organisatie duidelijkheid verkrijgen over massagraven.

²⁰² IRIN, 'New student group seeks political role', 19 oktober 2004.

²⁰³ Zo bestaan er: 'Iraqi Memory Foundation', 'Baghdad Centre for Human Rights', 'Democracy and Human Rights Centre' en 'Organisation of Human Rights in Iraq'.

²⁰⁴ Zoals 'The Independent Women Organisation', 'Women Association under the Constitutional Monarchy', 'Democratic Iraqi Women Society' en 'Kurdistan Women Federation'. Zie ook 3.4.5.

²⁰⁵ Tijdens de verslagperiode is naar verluidt verscherping van de regels omtrent de registratie – en derhalve de mogelijkheid tot handelen – van NGO's in Irak voorgesteld. Een deel van deze regels is onder druk van de internationale gemeenschap inmiddels weer ingetrokken. De reden hiervoor zou liggen in een toenemende stroom nieuwe NGO's die wel geld ontvingen maar niet rapporteerden of verantwoording aflegden

²⁰⁶ Zie voor de positie van enkele religieuze groeperingen 3.4.7.

²⁰⁷ Zie voor meer informatie over religieuze groepen ook de voorgaande algemene ambtsberichten Irak van januari en juni 2004 alsook het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak van november 2002 en Noord-Irak oktober 2002.

²⁰⁸ In de KRG-gebieden bestaat er vrijheid van godsdienst. Wel wordt er druk uitgeoefend op minderheden, in het bijzonder in KDP-gebieden, om zich Koerden te noemen terwijl ze dat niet zijn (bijv. In het geval van Shabak en sommige Yezidi's

van godsdienst.²⁰⁹ Er hebben zich evenwel aanslagen op geestelijken, politici verbonden aan religieuze partijen, pelgrims, moskeeën en kerken voorgedaan.²¹⁰ Er zijn, net als in de voorgaande verslagperiode, verschillende berichten die duiden op toegenomen islamisering in de samenleving.²¹¹

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Binnenlands personenverkeer

Burgers mogen zich formeel volledig vrij bewegen binnen Irak.^{212 213} Er zijn echter veel controleposten in geheel Irak op zowel vaste als wisselende lokaties. Ook op controleposten bij de grens tussen voormalig Centraal-Irak en de KRG/KDP- en KRG/PUK-gebieden wordt intensief gecontroleerd. Deze controles dienen verdachte voertuigen en personen tegen te houden. Over het algemeen zijn de Iraakse Nationale Garde en lokale politiefunctionarissen belast met de controles.²¹⁴ Het staat, volgens de KRG-autoriteiten, iedereen in beginsel vrij ongeacht etnische of religieuze afkomst om zich te vestigen in de KRG-gebieden. Wel moeten nieuwe bewoners de lokale autoriteiten inlichten die vervolgens onderzoek zullen doen naar de achtergrond van personen. Van een restrictief beleid zou volgens de KRG-autoriteiten geen sprake zijn. Veel mensen die zich vanuit Centraal-Irak in de KRG-gebieden vestigen, hebben daar familieleden wonen. Ook staat het volgens de KRG-autoriteiten iedereen vrij grond en onroerend goed te kopen in de KRG-gebieden. Het is niet mogelijk om na te gaan

²⁰⁹ TAL, artikel 7; grondwet artikelen 39 en 40. De ontwerpgrondwet garandeert de vrijheid van godsdienst(uitoefening) van elk individu. De grondwet stelt voorts dat geen wet kan worden aangenomen die in strijd is met gevestigde bepalingen van de Islam. Maar ook kunnen wetten niet worden goedgekeurd die in strijd zijn met democratische beginselen, of de rechten en vrijheden in de grondwet opgesomd (zoals vrijheid van geloof en geweten).

²¹⁰ US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; AP, 1 april 2005; Nederlands Dagblad, 24 januari 2005; NRC Handelsblad, 27 december 2005; BBC News, 3 december 2004.

²¹¹ RFE/RL Vol. 8, no. 27, 16 augustus 2005.;RFE/RL Iraq Report, vol 8, no. 11, 28 maart 2005. IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 119, 1 april 2005. Zie verder 3.4.7.3 met betrekking tot de gevolgen hiervan voor christenen. Aangenomen wordt dat andere religieuze groeperingen hier op een zelfde wijze belemmeringen van ondervinden. Zie verder 3.4.7.3-3.4.7.5. met betrekking tot christenen, mandeërs en yezidi's. Zie ook UNHCR Country of Origin Information Iraq, oktober 2005, p. 160-162.

²¹² De reisrestricties die soms van kracht waren onder het bewind van Saddam Hoessein zijn opgeheven. Voorafgaand aan de militaire interventie was het Iraakezen slechts toegestaan zich in een andere gemeente te vestigen met toestemming van de plaatselijke veiligheidsautoriteiten. Deze restricties zijn niet langer van kracht.

²¹³ Het personenverkeer tussen het Koerdische noorden en het gebied ten zuiden ervan is na de militaire interventie op gang gekomen. Voor personen die oorspronkelijk niet afkomstig zijn uit het noorden van Irak is het naar alle waarschijnlijkheid niet mogelijk zich daar voor langere tijd te vestigen, tenzij zij kunnen aantonen daar familie te hebben.

²¹⁴ UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004.

in hoeverre in de praktijk sprake is van volledig vrije vestiging. Voorts is bekend dat vanwege betere kansen op werk personen uit Centraal-Irak naar de KRG-gebieden zijn gegaan.²¹⁵

Iraqi Airlines is commerciële binnenlandse vluchten tussen de KRG-gebieden en Centraal-Irak zijn gestart.

De onzekere veiligheidssituatie beperkt echter de algemene bewegingsvrijheid. Verplaatsing over de weg van het zuiden van Irak en van Bagdad naar de KRG-gebieden kan als zeer riskant worden omschreven.²¹⁶ Voorafgaand aan en tijdens de verkiezingen en het grondwetsreferendum werd een aantal maatregelen genomen ten behoeve van de veiligheidssituatie. De maatregelen in deze periodes betroffen onder meer tijdelijke sluiting van de landsgrenzen, beperkt autoverkeer, opzetten van cordons rondom verkiezingslocaties, fouilleren van kiezers, een avondklok en verlenging van de noodtoestand.²¹⁷

Buitenlands personenverkeer

De grenzen zijn tijdens de verslagperiode af en aan gesloten geweest. Zo is in verband met het grondwetsreferendum en de verkiezingen op 15 december ook de internationale luchthaven te Bagdad tijdelijk gesloten geweest.²¹⁸

Momenteel zijn Bagdad International Airport en Erbil International Airport bevoegd om internationale burgervluchten te faciliteren. Voor vluchten van en naar het buitenland kan gebruik gemaakt worden van lijnvluchten van Iraqi Airways,²¹⁹ Royal Jordanian Airways en Syrian Airlines naar en vanaf Bagdad International Airport.²²⁰ Onder meer Kurdistan Airlines, Royal Jordanian, Sawan Airlines en Iraqi Airways vliegen naar verluidt op Erbil. Voorts vinden geregeld chartervluchten naar Dubai plaats, naast militaire en humanitaire vluchten.

²¹⁵ IWPR's Iraqi Crisis Report, no 114, 24 februari 2005.

²¹⁶ Zie ook 2.3. Zie verder onder meer Country of Origin information Oktober 2005, p. 90.

²¹⁷ Zie ook 3.1.2. Deze was reeds in de vorige verslagperiode afgekondigd.

²¹⁸ Zie 3.1.2 (nationale veiligheidswetgeving) voor een uitgebreidere beschrijving van de beperkende maatregelen genomen rond de verkiezingen medio december 2005.

²¹⁹ Iraqi Airways vloog tijdens de verslagperiode op Amman, Damascus, Sulaymaniya en Erbil, alsmede direct van Erbil naar Amman.

²²⁰ Kurdistan Airlines heeft op 19 september 2005 de eerste vlucht van Frankfurt naar Erbil uitgevoerd, AFP, 5 oktober 2005. Syrian Airlines heeft op 10 oktober 2005 de eerste vlucht op Bagdad uitgevoerd, Syrian Times 11 oktober 2005. Medewerkers van internationale organisaties en reizigers met een diplomatiek paspoort kunnen ook wel gebruik maken van militaire vluchten en humanitaire transporten. Op diverse luchthavens (onder andere Erbil, Basra, Mosul, Kirkuk, Tikrit) is sprake van internationale (veelal goederen-) vluchten voor militaire en humanitaire doeleinden.

Jordanië

Personenverkeer over land vindt plaats via de grensovergang bij Karameh (Jordanië) – Trebeel (Irak). Iraqi Airways en Royal Jordanian bieden dagelijks vluchten tussen Amman en Bagdad. Irakezen kunnen, net als in het verleden, Jordanië zonder visum vooraf inreizen. Men mag, na verkrijging van een inreisstempel, drie maanden in Jordanië verblijven. Er zijn geen formele voorwaarden voor toelating bekend. Er zijn evenmin aanwijzingen dat bepaalde groepen Irakezen de toegang wordt geweigerd. Jordanië heeft evenwel verscherpte grenscontroles aangekondigd, teneinde op de smokkel van mensen en middelen ten behoeve van en naar opstandelingen in Irak te verminderen.²²¹

Syrië

Voor het personenverkeer tussen Irak en Syrië wordt gebruik gemaakt van de drie officiële grensovergangen tussen Syrië en Centraal-Irak²²². De meest zuidelijke bij Al Tenf (Syrië) – Al Walid (Irak) is open, zij het dat sprake is van beperkt grensverkeer. Abu Kamal (Syrië) – Al-Qa'im (Irak) en de meest noordelijke grensovergang bij Al-Ya'urubiya (Syrië) - Al-Sa'ida (Irak) zijn net als de overige grenzen met Syrië af en aan gesloten geweest.²²³ Naar verluidt is op 7 december 2005, in aanloop naar de verkiezingen, in de aan Syrië grenzende provincies Anbar en Nineve de noodtoestand afgekondigd en zijn de grenzen er tot nader order gesloten.²²⁴ De onofficiële grensovergang tussen Syrië en de KRG-gebieden bij Fish Khabour/ Al-Qamishleh is niet langer in gebruik voor regulier personenverkeer.

De wekelijkse treinverbinding tussen Irak (Mosul) en Syrië (Aleppo) is in verband met de onzekere veiligheidssituatie momenteel buiten gebruik gesteld. Syrian Airlines vliegt sinds kort drie keer per week op Bagdad.

Er zijn berichten die duiden op illegaal grensverkeer tussen Syrië en Irak.

Irakezen hebben, net als andere Arabische staatsburgers, geen visum nodig om Syrië in te reizen. Men mag, na het verkrijgen van een inreisstempel, maximaal drie maanden in Syrië verblijven. Na drie maanden is men verplicht aanvraag te doen voor voortgezet verblijf, men kan dan een verlenging voor drie maanden verkrijgen, waarna regulier verblijf naar Syrische regelgeving en formaliteiten

²²¹ RFE/RL, Vol. 9, No. 164, Part III, 30 augustus 2005.

²²² Onder Centraal-Irak wordt het deel van Irak ten zuiden van de KRG-gebieden verstaan.

²²³ Het zou hier sluitingen van enkele dagen en soms enkele weken betreffen. Voorts zou het gaan om sluitingen door de Iraakse autoriteiten.

²²⁴ Slechts vrachtvervoer met toestemming van de Iraakse autoriteiten kon in deze periode de grens oversteken.

dient te worden verkregen.²²⁵ Voor zover bekend komt het geregeld voor dat Irakezen dit nalaten. Irakezen kunnen zonder problemen een verlenging van verblijf krijgen, indien zij aantonen werk te hebben in Syrië.

Turkije

Via de grensovergang bij Habur (Turkije) - Ibrahim Khalil (Irak), bemand door de KDP, vindt personen- en goederenverkeer plaats alsmede verkeer van humanitaire konvooien en konvooien van de coalitie. De controle aan Turkse zijde is grondig.

Irakezen die naar Turkije willen reizen, dienen daartoe een Turks visum aan te schaffen. Dit visum kan worden aangevraagd bij de Turkse ambassade te Bagdad. Inwoners van de KRG-gebieden kunnen een dergelijk visum ook aanvragen bij de KRG/KDP- autoriteiten of het Iraqi Turkmen Front (ITF) te Erbil. Visa worden in deze gevallen aan de grens afgegeven op basis van eerdere goedkeuring.

Irakezen die reizen op een ander reisdocument dan een paspoort²²⁶ dienen voor hun reis naar Irak vanuit Turkije toestemming te vragen bij het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Iran

Er zijn drie officiële grensovergangen; tussen Mundhiriyya (Irak) en Khusravi (Iran), tussen Badra (Irak) en Mehran (Iran) bij de plaats Zurbatia, en tussen Basra en Khoramshar (Iran) bij de plaats Shalamsha (Iran).²²⁷ De grensovergangen naar Noord-Irak zijn in principe gesloten.²²⁸

Er vindt veel (illegaal) personenverkeer tussen Iran en Irak plaats. Reguliere grensovergangen worden daarbij grotendeels vermeden. Irakezen die Iran willen inreizen, kunnen een visum aanvragen bij de Iraanse ambassade te Bagdad. Iraakse vluchtelingen die willen terugkeren naar Irak hebben een laissez-passer van de Iraanse autoriteiten nodig. Dit wordt afgegeven door de BAFIA (Bureau of Aliens and Foreign Immigrants Affairs) te Teheran. UNHCR geeft, in het geval van vrijwillige terugkeer, een 'voluntary repatriation form' uit, waarmee men gemakkelijker de hulp van UNHCR en andere instanties in Irak kan verkrijgen.

²²⁵ Indien geen regulier verblijf in Syrië kan worden bewerkstelligd dient betrokkene het land te verlaten. Zij kunnen dan opnieuw Syrië inreizen en toestemming krijgen om de volgende periode van 6 maanden te blijven.

²²⁶ Ongeacht of dit een Iraaks paspoort is danwel van een andere nationaliteit.

²²⁷ Deze liggen aan Iraakse zijde allen in Centraal-Irak.

²²⁸ De onofficiële grens bij Haj Omran is in de verslagperiodes af en aan gebruikt voor gefaciliteerde terugkeer vanuit Iran. Een andere onofficiële grensplaats, Peshwin in KDP/PUK- gebied, was in het verleden geopend voor verkeer. De huidige stand van zaken voor wat betreft Peshwin is onbekend. Zie ook 4.1

Saoedi-Arabië

Er is geen legaal personenverkeer over land mogelijk tussen Saoedi-Arabië en Irak daar de grens bij Arar gesloten is. De grens is wel tijdelijk open geweest voor pelgrims op reis naar Mekka en Medina. Het nieuwe Iraakse paspoort (S-serie) wordt door de Saoedische autoriteiten erkend. Oude paspoortenseries zonder aantekening van de interimregering worden niet erkend.

Koeweit

Er vindt op zeer beperkte schaal civiel personenverkeer plaats tussen Koeweit en Irak bij Safwan, de enige grensovergang. De in- en uitreis mogelijkheden voor Irakezen zijn zeer beperkt. Er kan alleen naar Koeweit worden gereisd op uitnodiging, bijvoorbeeld voor handelsdoeleinden of familiebezoek. Het wordt uitgesloten geacht dat Irakezen met louter een reisdocument via deze grens naar Koeweit kunnen reizen.

Documenten^{229 230}Paspoorten²³¹

Thans zijn er vier typen Iraakse nationale paspoorten in gebruik, de H-serie, de M-serie, de N-serie en sinds 1 juli 2004 de S-serie.²³² De paspoorten van de series H, M en N blijven geldig tot de datum van verstrijking (de geldigheidsduur) zoals genoteerd in het paspoort. Nadien kunnen deze niet worden verlengd.²³³

Paspoorten van de S-serie, afgegeven vanaf 1 januari 2005 hebben een geldigheidsduur van twee jaar. Paspoorten van de S-serie, afgegeven vóór 1

²²⁹ Zie ook bijlage 5.

²³⁰ Er blijkt een grote verscheidenheid aan documenten te bestaan, zoals oude identiteitskaarten (van personen met een foto, die zeker 10 jaar of ouder is) en nieuwe identiteitskaarten die naar verluidt op vrij eenvoudige wijze van de huidige autoriteiten kunnen worden verkregen en nationaliteitscertificaten. Er bestaat onduidelijkheid of de verplichting bestaat om de oude documenten te vernieuwen, doch uit de documenten die worden overlegd valt af te leiden dat het geen probleem is om oude documenten (afgegeven door voormalige autoriteiten) te gebruiken. Naar verluidt komen de gegevens op documenten ook niet altijd overeen met de werkelijkheid.

²³¹ De CPA heeft de regelgeving inzake reisdocumenten aangepast met het uitvaardigen van verordening 16 van 27 juni 2003 inzake 'temporary control of Iraqi borders, ports and airports'. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²³² Een vijfde type paspoort, de G-serie, is in de maak. Verwacht dat in de eerste helft van 2006 zal worden gestart met de uitgifte. Het G-paspoort zal geldig zijn voor de duur van vijf jaar en in principe een gescande foto bevatten.

²³³ Veel paspoorten uit de M- en N-serie zijn tot 1 juli 2004 verlengd met twee (indien het paspoort was verlopen) danwel vier (indien het nog geldig was) jaar. De H-serie zijn geldig voor acht jaar en zijn afgegeven tussen medio 2002 en 9 april 2003. Deze series zullen dus nog enige jaren in omloop zijn.

januari 2005 zijn geldig voor de duur van een jaar en kunnen verlengd worden met een periode van twee jaar.²³⁴

Vrouwen kunnen in principe zelfstandig een paspoort aanvragen en ontvangen.²³⁵ In het algemeen dienen bij de aanvraag van een paspoort de volgende documenten te worden overgelegd: nationaliteitskaart, identiteitsbewijs, voedselrantsoenkaart, bewijs van woonplaats en enkele kleurenpasfoto's. Dit paspoort zou circa 100 USD kosten.²³⁶

Tijdelijk reisformulier

Sinds oktober 2003 werden tijdelijke CPA-reisformulieren²³⁷ afgegeven waarmee Irakezen kunnen uitreizen. Dit reisdocument blijft geldig tot de datum van verstrijking van elk afzonderlijk document. Dit document kan niet worden verlengd en wordt sinds de machtsoverdracht op 28 juni 2004 ook niet meer afgegeven.

Illegale en valse documenten

Gebleken is dat Iraakse documenten op eenvoudige wijze illegaal verkrijgbaar zijn.²³⁸ Het betreft hier na 9 april 2003 uit Iraakse overheidsinstellingen gestolen authentieke documenten, die aan alle vormvereisten, met uitzondering van de wijze van afgifte, voldoen. Handelaren zijn veelal ook in het bezit van de officiële stempels en zegels. Verder komt het voor dat door corruptie binnen Iraakse overheidsinstellingen documenten onrechtmatig afgegeven worden. Meer informatie is thans, als gevolg van beperkte onderzoeksmogelijkheden, niet beschikbaar.

Afgifte

Het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' is verantwoordelijk voor de afgifte en verlenging van Iraakse paspoorten, reisdocumenten, identiteitskaarten of nationaliteitsakten,²³⁹ evenals de registratie van geboorten en sterfgevallen. Identiteitsdocumenten, nationaliteitsakten, geboortebewijzen en dergelijke documenten worden door de meeste dependances van het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' in Irak weer afgegeven. Deze instellingen functioneren vooralsnog in beperkte mate. De autoriteiten in de KRG-gebieden volgen thans, ten aanzien van regelgeving inzake Iraakse reisdocumenten, de instructies uit

²³⁴ Het is onbekend in hoeverre Iraakse nationaliteitsbewijzen en identiteitsbewijzen ook dppr Iraakse ongedocumenteerden in Nederland verkregen kunnen worden.

²³⁵ De situatie in de praktijk kan afhangen van plaatselijke omstandigheden en de positie van de vrouw in kwestie.

²³⁶ RFE/RL Iraq Report, Vol. 7, no. 26, 15 juli 2004.

²³⁷ Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²³⁸ In de verslagperiode zijn aanzienlijke hoeveelheden valse paspoorten aangetroffen, met name van de S-serie.

²³⁹ Zie voor de afgifte van nationaliteitsdocumenten 3.1.2.

Bagdad. Sinds 1 juli 2004 wordt ook in KRG-gebieden het nieuwe S-paspoort afgegeven.

Irakezen in het buitenland die legaal terug willen keren naar Irak met Iraakse documenten hebben voor hun inreis een geldig Iraaks paspoort of een ander geldig reisdocument nodig. De meeste Iraakse ambassades in Europa, waaronder de vertegenwoordiging in Nederland, geven weer Iraakse paspoorten af. Bij de Iraakse ambassade in Nederland dient men daartoe, naast pasfoto's, een nationaliteitsbewijs en identiteitskaart te overleggen. Met ingang van 1 december 2004 erkent Nederland het Iraakse S-paspoort.

3.3.5 **Rechtsgang**

Het Iraakse rechtssysteem²⁴⁰ is gebaseerd op het Franse model ('Code Napoléon') in combinatie met islamitische regels, zoals vastgelegd in de sharia.

In algemene zin kunnen drie rechtsgangen onderscheiden worden:

- civielrechtelijke procedures;²⁴¹
- strafrechtelijke procedures;²⁴²
- familierechtelijke procedures;²⁴³

In deze drie rechtsgangen zijn er drie niveaus: eerste aanleg, hoger beroep en beroep in cassatie.²⁴⁴

Sinds begin oktober 2003 is de 'Iraqi Council of Judges' wederom werkzaam, nadat Saddam Hoessein deze raad had ontbonden in 1979.²⁴⁵ De raad opereert onafhankelijk van het ministerie van Justitie en dient toezicht te houden op de onafhankelijkheid, kwaliteit en integriteit van het gerechtelijke apparaat.²⁴⁶ Voorts

²⁴⁰ De 'Law of Judicial Organization' (no. 160, 1979) en 'Law of Public Prosecution' (no. 159, 1979) zijn van toepassing op het Iraakse rechtssysteem. Zie ook 3.1.2.

²⁴¹ Civiele rechtbanken behandelen civielrechtelijke procedures in eerste aanleg, welke betrekking hebben op commerciële en burgerlijk rechtelijke geschillen alsmede op familie zaken die een niet-islamitisch persoon betreffen.

²⁴² Zie ook 3.1.2.

²⁴³ Deze zaken worden behandeld door de 'Court for Personal Status'. Religieuze raadsmanen, civiele rechters en zogenaamde 'qadi's' (islamitische rechters) kunnen in deze rechtbank een rol spelen. Zie ook 3.1.2.

²⁴⁴ Zie voor een overzicht van de rechterlijke macht onder de nieuwe grondwet 2.1.3.

²⁴⁵ RFE/RL Iraq Report, 'Council of judges reestablished', vol. 6, no. 42, 9 oktober 2003.

²⁴⁶ De taken van de Council of Judges zijn: "To provide administrative oversight of all the judges and all public prosecutors, excluding, however, the members of the Supreme Court. To investigate allegations of professional misconduct and incompetence involving members of the judiciary or public prosecutors, and, when appropriate, to take appropriate disciplinary or administrative measures against members of the judiciary or public prosecutors, including but not limited to, removing a judge or prosecutor from office, including the members of the

is de raad verantwoordelijk voor de benoeming van rechters en openbare aanklagers. De raad staat onder leiding van de voorzitter van het hooggerechtshof en bestaat uit acht personen. Tegen beslissingen van de raad staat bezwaar open. De uitspraak op bezwaar is echter onherroepelijk en bindend.

Tijdens de verslagperiode is verder gewerkt aan de hervorming van de rechterlijke macht. De effectiviteit van de rechterlijke macht is nog altijd aan beperkingen onderhevig als gevolg van capaciteitsproblemen en de algehele instabiele situatie in Irak.²⁴⁷ Het rechtssysteem heeft, net als andere instellingen in de nog prille Iraakse staatsinrichting, te kampen met corruptie²⁴⁸ en gebrekkige transparantie.²⁴⁹ Tribale banden en familienetwerken staan eveneens in voorkomende gevallen de onafhankelijkheid van rechters in de weg. De rechterlijke macht is veelal niet in staat zaken binnen de gestelde termijn af te handelen. Ook verloopt de samenwerking tussen de rechterlijke macht, politie en het gevangeniswezen niet optimaal. Enkele problemen waarmee de strafrechtsprocedure thans kampt zijn overbelaste rechtbanken, beperkte capaciteit van rechters die leidt tot procedurele vormfouten en gebrek aan ondersteunend forensisch onderzoek voor bewijsvergaring.

Amnesty International en Human Rights Watch hebben zich kritisch uitgelaten over het feit dat veel verdachten geen of beperkte toegang hadden tot een advocaat.²⁵⁰

supreme court. To nominate capable persons as required to fill judicial or public prosecutors vacancies, and to recommend their appointment. To promote, advance, upgrade, and transfer judges and prosecutors. To assign or reassign judges and prosecutors to hold specific judicial and prosecutorial posts as provided for in the law of Judicial Organisation (Law 160 - 1979) and the Law of Public Prosecution (Law 159 - 1979).”

²⁴⁷ Het Iraakse rechtssysteem kampt ook met een grote werkachterstand, toegenomen criminaliteit en kennisachterstand. Gebleken is dat de kennis van veel Iraakse juristen beperkt is door het isolement van de Iraakse rechtspraak en advocatuur van internationale ontwikkelingen.

²⁴⁸ Reeds voor de machtsoverdracht eind juni 2004 is een anticorruptiecommissie ingesteld, de ‘Commission on Public Integrity’. Deze onderzoekt klachten over corruptie en machtmisbruik en kan geconstateerde schendingen doorgeven aan de bevoegde rechterlijke macht. Ook is de commissie bezig een telefonisch corruptiemeldpunt op te zetten. Voorts dienen een ‘Board for Supreme Audit’ en een systeem van inspecteurs-generaal transparantie binnen de hele overheid te bevorderen.

²⁴⁹ US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; Amnesty International, ‘Iraq. Memorandum on concerns relating to law and order’, juli 2003.

²⁵⁰ Onder andere: Human Rights Watch, ‘The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody’, januari 2005, vol 17, no 1 (E); Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004.

Onofficiële rechtbanken

In de Iraakse strafprocedures bestaat de mogelijkheid om buiten de rechter om geschillen tussen partijen op een andere wijze op te lossen. Het Iraakse Wetboek van Strafvordering definieert wanneer in plaats van of naast de strafrechtelijke procedures, alternatieve geschillenbeslechting mag worden toegepast. Deze procedure wordt conciliatie genoemd.²⁵¹

Een andere vorm van alternatieve geschillenbeslechting geregeld bij wet is de mogelijkheid van strafkwijtschelding op verzoek van de gelaedeerde, welke meestal plaatsvindt nadat de rechter een vonnis heeft geveld.²⁵²

In Irak komt ook tribale geschillenbeslechting voor. Onenigheden tussen leden van dezelfde stam of geschillen tussen leden van verschillende clans worden beslecht, veelal door een neutrale stamoudste of sjeik. Regels ten aanzien van de eerder beschreven alternatieve geschillenbeslechting zijn analoog van toepassing, maar vaak wordt de tussenkomst van een rechter, ook daar waar wettelijk verplicht, vermeden.²⁵³

Veel zaken worden nooit gerapporteerd, maar worden exclusief afgehandeld tussen de families en stammen. Geografisch gezien zou tribale geschillenbeslechting meer voorkomen in de zuidelijke provincies van Irak en rurale gebieden elders in Irak. Er zijn aanwijzingen dat sinds de val van Saddam Hoessein, in grotere mate wordt teruggevallen op tribale geschillenbeslechting, ook in de stedelijke gebieden. Dit heeft deels te maken met het gebrek aan

²⁵¹ Conciliatie mag worden toegepast indien de gedupeerde 'private right of action' heeft, d.w.z. dat de start van de procedure afhangt van de gedupeerde (bijvoorbeeld door het indienen van een klacht of doen van een aangifte). Dit is het geval bij delicten als overspel, laster, schade aan eigendom etc. Ook andere delicten zoals diefstal en verkrachting (door een familielid van het slachtoffer) behoren tot de categorie 'private right of action'. Bij minder ernstige delicten kan een beslissing worden genomen tussen partijen zonder tussenkomst van een rechter. Bij zwaardere delicten is nog steeds een rol voor de rechter weggelegd, die ervoor moet zorgdragen dat de overeenkomst gesloten tussen beide partijen definitief is en geen additionele condities zullen worden gesteld. Ook moet de rechter beoordelen of het resultaat tot stand is gekomen zonder onbehoorlijke of overmatige druk.

²⁵² Kwijtschelding ('pardon') is alleen toegestaan in zaken waar conciliatie mogelijk is. In conciliatiezaken waarbij tussenkomst van een rechter niet noodzakelijk is, moet de rechter het verzoek om kwijtschelding inwilligen. In overige zaken kan de rechter bepalen of het verzoek wordt gehonoreerd en kan het leiden tot kwijtschelding van de straf of het restant ervan.

²⁵³ In 90% van de tribale geschillenbeslechting omvat de uitspraak een vorm van economische compensatie of financiële vergoeding. Compensatie kan ook plaatsvinden middels gearrangeerde huwelijken. Hiervan wordt over het algemeen alleen gebruik gemaakt bij misdrijven van seksuele aard (verkrachting) of bij moord. Het komt voor dat meisjes worden uitgehuwelijkt aan veel oudere mannen. Bij de categorieën van delicten waarbij conciliatie of pardon mogelijk is, wordt naar schatting 50% tussen stammen en families onderling opgelost. Daarnaast zou volgens experts 30% van de delicten die niet onder definitief van conciliatie vallen, toch buiten de gerechtelijke procedure om in tribaal verband opgelost worden. In de meeste gevallen als er sprake is van moord.

vertrouwen in de nieuwe rechtsorde en in de rechterlijke macht, maar ook omdat vanuit een meer traditioneel oogpunt hiermee problemen tussen verschillende stammen en families kunnen worden voorkomen. Ook in de KRG-gebieden komen alternatieve vormen, in tribaal of familieverband, van geschillenbeslechting voor.

In deze buitenrechtelijke procedures is het moeilijk om een eerlijke en objectieve procedure voor zowel de verdachte als de gelaedeerde te garanderen. Er bestaan geen openbare en geschreven regels en/of procedurevoorschriften die consistent kunnen worden toegepast.

Rechters

De 'Judicial Review Committee' doet onderzoek naar de achtergrond van rechters en hun mogelijke betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen ten tijde van het voormalige regime. Alle 860 rechters die momenteel werkzaam zijn in de rechterlijke macht zouden door deze commissie zijn onderzocht.²⁵⁴ Sinds de val van Saddam Hoessein wordt in Irak ook gewerkt met rechters die werkzaam waren onder het bewind van Saddam Hoessein, aangezien het opleiden van nieuwe rechters teveel tijd in beslag neemt. Op basis van onderzoek naar het arbeidsverleden van de rechters wordt bepaald of een benoeming van de rechter in kwestie wenselijk is.²⁵⁵ Voorts werd verder gewerkt aan de training van Iraakse rechters, advocaten en openbare aanklagers die zich bezighouden met wetgeving inzake mensenrechten.²⁵⁶

Ook rechters waren met enige regelmaat doelwit van aanslagen.²⁵⁷

3.3.6 Arrestaties en detenties

Ook in deze verslagperiode hebben de Iraakse autoriteiten en de MNF (vermeende) strijders en criminelen gearresteerd.²⁵⁸ Eerder, in het bijzonder in de weken kort voor de verkiezingen in januari 2005, zijn meer dan duizend personen

²⁵⁴ Zie ook 3.4.6.

²⁵⁵ Andrew Marshall, 'Prisons and courts in Iraq's Basra back by June 1', Reuters, 23 mei 2003.

²⁵⁶ Zie ook vorige ambtsberichten Irak, laatstelijk juni 2005. Tijdens de verslagperiode is EUJUST LEX, de Europese missie die training verschaft aan circa 700 Iraakse rechters en rechters-plaatsvervanger, van start gegaan (Factsheet EUJUST Lex, June 2005). Tevens richt de missie zich op het trainen/opleiden van het hoger politiekader en leden van het gevangeniswezen.

²⁵⁷ Reformatorisch Dagblad, 26 januari 2005; ANP, '2 maart 2005; AP, 2 maart 2005; New York Times, 'Car bombs kill at least 12, a day after Hoessein judge is slain', 2 maart 2005.

²⁵⁸ BBC News, 'US launches fresh raids in Iraq', 22 februari 2005; ANP, 6 maart 2005; New York Times, 'Iraqis in accord on top positions, ending deadlock', 6 april 2005; AFP, 22 maart 2005. AP, 16 januari 2005.

gearresteerd.²⁵⁹ De MNF heeft nog steeds duizenden gevangenen in hechtenis in Irak.²⁶⁰

In verschillende mensenrechtenrapporten en in de media wordt nog altijd gewezen op zorgelijke arrestatie- en detentie-omstandigheden in Irak. Zo wordt onder meer melding gemaakt van willekeur bij arrestaties, mishandeling van arrestanten, eenzame opsluiting, incommunicado-detentie en slechte detentiefaciliteiten.^{261 262} Het is voorgekomen dat gedetineerden ten gevolge van deze omstandigheden zijn overleden.²⁶³ Eerder is gebleken dat in veel gevallen de zogeheten 24-uursregeling²⁶⁴ niet in acht wordt genomen en dat de arrestant onrechtmatig wordt vastgehouden.²⁶⁵ Ook zouden aanzienlijke aantallen Arabieren en Turkmenen uit Kirkuk onrechtmatig zijn gedetineerd in KRG-gebied.²⁶⁶

Uit onderzoek, uitgevoerd door het 'Judicial Reconstruction and Assessment Team', is gebleken dat veel politiecellen niet aan internationaal geaccepteerde standaarden voldeden. Uit de pers werd vernomen dat enkele verbeteringen zijn waargenomen wat detentie-omstandigheden betreft sinds in 2004 aan het licht kwam dat Amerikaanse militairen zich schuldig hadden gemaakt aan mishandeling

²⁵⁹ Uit de pers werd vernomen dat in de twee weken voorafgaand aan de verkiezingen circa 1400 personen waren gearresteerd (AP, 8 maart 2005). In hoeverre zulke aantallen mensen zijn opgepakt voorafgaand aan de verkiezingen in december 2005 is vooralsnog onbekend.

²⁶⁰ Cijfers lopen uiteen tussen ruim 6000 tot meer dan 10.000 gevangenen. AFP, 10 april 2005; AP, 4 april 2005; BBC News, 'Eyewitness: taking testimony in Iraq', 24 december 2005.

²⁶¹ Washington Post, 'Informants Decide Fate of Iraqi Detainees', 12 september 2005, Amnesty International, MDE 14/013/2005. Zie ook 3.3.6. US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; HRW, 'The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody', januari 2005, vol 17, no 1 (E). Eerder hebben onder andere de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten en Amnesty International gemeld dat gedetineerden gebrekkige toegang hadden tot familieleden en / of advocaten. (Report of the high commissioner for human rights, The present situation of human rights in Iraq, juni 2004. Amnesty International, MDE 14/030/2004, June 2004. UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004). Ook hebben organisaties zorgen geuit over het feit dat gevangenen voor onbepaalde tijd en zonder aanklacht worden vastgehouden. UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004; Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004. Xinhua, 'About 6.000 prisoners held in two Iraqi jails without trial', 6 oktober 2004.

²⁶² De detentie omstandigheden in de KRG-gebieden zouden overigens beter zijn dan in de rest van Irak.

²⁶³ In juli overleden bijvoorbeeld 9 arrestanten door verstikking terwijl zij gedurende veertien uur waren opgesloten in een politiebusje; BBC News, 'Iraq suspects suffocate in heat', 11 juli 2005; RFE/RL, 'Nine Iraqis suffocate while detained in police van', 12 juli 2005.

²⁶⁴ Zie verder in deze onder 'Procedures'.

²⁶⁵ UNAMI Human Rights Report 1 July-31 August 2005, paragraaf 10.

²⁶⁶ Reuters, 15 juni 2005. Zie ook 3.4.3.

van gedetineerden.²⁶⁷ Voorts is het ministerie van Mensenrechten vertegenwoordigd in de Abu Ghraib-gevangenis ten behoeve van toezicht op de bescherming van de mensenrechten.²⁶⁸ De situatie in de Shaiba gevangenis zou verbeterd zijn. Het 'International Committee of the Red Cross' (ICRC) heeft deze gevangenissen bezocht.²⁶⁹

Enkele keren hebben zich gewelddadige incidenten voorgedaan in of rondom detentiecentra. Zo is er begin april 2005 een aanslag gepleegd met een autobom, mortieren en granaten op de Abu Ghraib-gevangenis. Hierbij zouden, zo werd uit de media vernomen, vele tientallen gewonden zijn gevallen onder de plegers van de aanslag, gedetineerden en gevangenispersoneel.²⁷⁰ In een aantal gevallen zijn bij incidenten, waarbij het tot gewelddadigheden tussen bewakers en gevangenen kwam, doden gevallen.²⁷¹

Circa 2500 gedetineerden zouden sinds januari 2005 zijn vrijgelaten.²⁷² Tijdens de verslagperiode is voor zover bekend geen nieuwe amnestiewetgeving uitgevaardigd.²⁷³

Procedures²⁷⁴

Het Wetboek van Strafvordering van 1971 geldt als het enige wetboek inzake procesrecht en biedt formeel rechtswaarborg.²⁷⁵ Zo is er de 24-uursregeling²⁷⁶ en

²⁶⁷ BBC News, 'Eyewitness: taking detainee testimony in Iraq', 24 december 2004. Zo is er een commissie aangesteld die zich buigt over wie vrijgelaten dient te worden (IRIN, 'Detainee board approves prisoner release', 30 september 2004. IRIN, 'Prison tour highlights some positive changes', 20 juli 2004. IRIN, 'New prison in Basra eases overcrowding', 7 juli 2004; IRIN, 'Human rights officials visit security detainees', 19 juli 2004.) Diverse rapporten en berichten in de media deden mishandelingen van Iraakse gevangenen door Amerikaanse militairen in de Abu Ghraib-gevangenis aan het licht komen. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

²⁶⁸ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004. IRIN, 'Human rights officials visit security detainees', 19 juli 2004.

²⁶⁹ Reuters, 9 juni 2004.

²⁷⁰ AP, 4 april 2005.

²⁷¹ AP, 8 februari 2005. Zie ook 3.3.9.

²⁷² Nederlands Dagblad, 'VS laten 1000 Iraakse vrij', 29 augustus 2005; RFE/RL Iraq Report, Vol 7, no. 39, 22 oktober 2004. IRIN, 'Detainee board approves prisoner release', 30 september 2004; IRIN, 'Prison tour highlights some positive changes', 20 juli 2004. ANP, 'Honderden Iraakse vrijgelaten', 6 juni 2004.

²⁷³ De Iraakse interimregering voerde in augustus 2004 een amnestiewet in voor daders van 'kleine criminaliteit' (wapenbezit, verbergen van terroristen, achterhouden van informatie over aanslagen). Daders kregen dertig dagen de tijd om zich aan te geven en onder de amnestie vrijuit te gaan. Personen die zich schuldig gemaakt hadden aan moord kwamen niet in aanmerking voor de amnestie. (AP, 'Iraqi government passes amnesty for those convicted of minor crimes', 7 augustus 2004. BBC News, 'Iraqi amnesty targets insurgents', 7 augustus 2004. ANP, 8 augustus 2004).

²⁷⁴ CPA Memorandum 3. 'Criminal procedures', 18 juni 2003.

mogen verdachten 72 uur na arrestatie een advocaat raadplegen of juridische bijstand inschakelen. Verder is vastgelegd dat verdachten recht hebben op bezoek van vertegenwoordigers van het ‘International Committee of the Red Cross’ (ICRC).

De periode die verdachten in voorarrest doorbrengen, wordt afgetrokken van de eventuele gevangenisstraf.

3.3.7 Mishandeling en foltering

Tijdens de verslagperiode was op grote schaal sprake van ernstige gewelddadigheden. Zowel Militairen van de MNF, Iraakse diensten belast met de handhaving van de openbare orde (zoals de politie), ‘non-state actors’ als milities en andere vergelijkbare organisaties en groeperingen als ook gewapende individuen hebben geweldplegingen begaan, waarbij ook mishandelingen zijn gepleegd.²⁷⁷ Verschillende rapporten stellen dat foltering is voorgekomen in Irak.²⁷⁸ Zo meldt Human Rights Watch onder meer foltering van gevangenen door Iraakse veiligheidsorganisaties.²⁷⁹ Medio november 2005 werden ruim 170 gevangenen gevonden in een gebouw van het Iraakse ministerie van binnenlandse zaken. De gevangenen, voor het grootste gedeelte soennieten, waren veelal ondervoed; een aantal vertoonde tekenen van foltering.²⁸⁰ Op 11 december werd

²⁷⁵ Repressieve bepalingen uit dit wetboek, toegevoegd na 1971, zijn komen te vervallen.

²⁷⁶ Deze regeling schrijft voor dat arrestanten binnen 24 uur voor een onderzoeksrechter/rechter-commissaris moeten worden gebracht. De onderzoeksrechter wijst dan de verdachte op zijn rechten. Op basis van een eerste feitenanalyse bepaalt de onderzoeksrechter/rechter-commissaris vervolgens of de verdachte wordt vrijgelaten, of er borg wordt gesteld, of dat de verdachte in voorarrest blijft.

²⁷⁷ BBC-News, 19 september 2005; Washington Post, ‘Informants Decide Fate of Iraqi Detainees’, 12 september 2005; Amnesty International report: Iraq: Abuses by Armed Groups, 25 juli 2005; Times online, ‘West turns blind eye as police put Saddam’s tortures back to work’, 8 juli 2005; Middle East International, juli 2005, p. 7; NRC Handelsblad, ‘Ook in het nieuwe Irak wordt gefolterd’, 5 juli 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; HRW, ‘The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody’, januari 2005, vol 17, no 1 (E); Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/141, 7 maart 2005; ANP, 24 februari 2005; ANP, 22 december 2004.

²⁷⁸ Amnesty International Report: Iraq: Abuses by Armed Groups, 25 juli 2005; HRW, ‘The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody’, januari 2005, vol 17, no 1 (E); Country and Information & Policy Unit, Immigration & Nationality Directorate, Home Office, UK, Iraq Country Report, april 2005.

²⁷⁹ UNAMI Human Rights Report 1 July-31 August 2005, paragraaf 5; Human Rights Watch publiceerde een rapport over mensenrechtenschendingen door de Iraakse veiligheidsorganisaties sinds eind 2003. Voor de volledigheid dient hier dat het onderzoek voor dit rapport verricht is in de periode juli – oktober 2004 en daardoor buiten de verslagperiode valt. HRW, ‘The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody’, januari 2005, vol 17, no 1 (E).

²⁸⁰ IRIN News, 17 november 2005; BBC News 16 november 2005; New York Times, 16 November 2005, AP, 15 november 2005.

een detentiecentrum onder verantwoordelijkheid van het ministerie van binnenlandse zaken ontdekt, waar circa 600 gevangenen in een heel kleine ruimte waren opgesloten en er zeker 13 tekenen vertoonden van marteling en ernstige mishandeling.²⁸¹

Ook wordt melding gemaakt van mishandeling en buitensporig geweld door veiligheidstroepen buiten de – al dan niet wederrechtelijke – vrijheidsbeneming.²⁸²

3.3.8 Verdwijningen

Ontvoeringen kwamen tijdens de verslagperiode veelvuldig voor. Het betrof zowel ontvoeringen in ruil voor losgeld door criminelen en / of bendes als politiek gemotiveerde ontvoeringen.²⁸³ Zowel Irakezen als buitenlanders zijn het slachtoffer geweest van ontvoeringen. Het betrof bijvoorbeeld burgers, waaronder kinderen, en werknemers in dienst van hulporganisaties of buitenlandse bedrijven.²⁸⁴ Ook waren Iraakse militairen geregeld het slachtoffer van ontvoeringen.²⁸⁵ Met de gijzelingen van buitenlanders beoogden de daders veelal terugtrekking van de MNF of buitenlandse organisaties en werknemers te bespoedigen. In een aantal gevallen zijn gegijzelden naderhand vrijgelaten.²⁸⁶ Van een aantal gegijzelden is bekend dat zij om het leven zijn gebracht.²⁸⁷ Van enkele ontvoeringen is door islamitische groeperingen, zoals de ‘Tawhid wal Jihad’, thans bekend als ‘Tanzeem Qaedat Al-Jihad Fi Bilad Al-Rafidain’ van Abu Mussab Al-Zarqawi²⁸⁸, de Martelaren Brigade en de Brigades van de Goddelijke Woede, de verantwoordelijkheid opgeëist.²⁸⁹

²⁸¹ New York Times, 12 december 2005, Washington Post 12 december 2005. Overigens ontkende de Iraakse autoriteiten volgens de New York Times (13 december 2005) dat deze marteling of mishandeling had plaatsgevonden.

²⁸² UNAMI Human Rights Report 1 July-31 August 2005, paragraaf 5; Reuters, 19 juli 2005.

²⁸³ Zo werd in december 2005 het kind van een van de bewakers van het IST ontvoerd (een relatie met het proces tegen Saddam Hoessein is aannemelijk, maar niet aangetoond, ABC News, 7 december 2005), werden in november vier leden van het Canadese Christian Peacemaker Team ontvoerd (BBC News 12 december 2005), werd in oktober de broer van de Iraakse Minister van binnenlandse Zaken (ANP 1 oktober 2005) en werd in juni een Koerdische mensenrechtenactiviste ontvoerd (Reuters/AFP, 13 juni 2005).

²⁸⁴ US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; New York Times, ‘Iraqis in accord on top positions, ending deadlock’, 6 april 2005; IWPR’s Iraqi Crisis Report, no 115, 4 maart 2005; Volkskrant, ‘Vijfduizend Irakezen slachtoffer ontvoering’, 29 maart 2005.

²⁸⁵ Reuters, 5 april 2005.

²⁸⁶ Reuters, 4 maart 2005; ANP, 15 februari 2005.

²⁸⁷ AP, 3 augustus 2005; Reuters, 5 april 2005; Volkskrant, ‘Vijfduizend Irakezen slachtoffer ontvoering’, 29 maart 2005; IRIN, 11 april 2005.

²⁸⁸ Al-Zarqawi wordt door de Amerikaanse autoriteiten gezocht vanwege vermeende betrokkenheid bij terroristische activiteiten.

²⁸⁹ De Telegraaf, 25 augustus 2004, RFE/RL Iraq Report, vol 7, no. 32, 27 augustus 2004.

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Met enige regelmaat worden stoffelijke overschotten gevonden, vaak in groepen omgebracht, met duidelijke aanwijzingen van buitengerechtelijke executie.²⁹⁰

Ten gevolge van aanslagen, vuurgevechten en ongeregeldeheden is een groot aantal doden gevallen, zowel onder Irakezen als buitenlanders. Hierbij zijn veel burgerslachtoffers gevallen.²⁹¹ Voorts waren militairen, politiepersoneel, academici²⁹², politieke figuren, overheidsfunctionarissen en diplomaten het doelwit van moordaanslagen.²⁹³ Iraakse en buitenlandse werknemers die verondersteld werden samen te werken met de Iraakse interimregering / MNF of werkzaam te zijn voor buitenlandse bedrijven en internationale organisaties liepen eveneens groot risico. Vaak vielen bij arrestaties dodelijke slachtoffers, zowel onder arrestanten, veiligheidspersoneel als omstanders.²⁹⁴ Ook zijn in detentiecentra bij incidenten dodelijke slachtoffers gevallen.²⁹⁵ Zo hebben eind januari 2005 enkele bewakers van het Amerikaanse Camp Bucca in het zuiden van

²⁹⁰ De slachtoffers zijn vaak geboeid, geblinddoekt en/of door het hoofd geschoten of zelfs onthoofd. Washington Post, 'Police Find 22 Bodies in Southeast Iraq', 7 oktober 2005; AP, 9 augustus 2005; AFP, 1 augustus 2005, BBC News 1 augustus 2005. Eind augustus 2005 zijn meer dan zeventig stoffelijke overschotten van soenieten ontdekt die waren geëxecuteerd, RFE/RL Vol. 8, no. 30, 2 september 2005.

²⁹¹ Exacte cijfers zijn niet bekend, maar schattingen lopen tot in de tienduizenden tot honderduizend, met inbegrip van het militair ingrijpen van voorjaar 2003. Zie bijvoorbeeld: www.iraqbodycount.net. Op deze site werd het aantal burgerslachtoffers begin april 2005 geschat tussen ruim 17000 en 19000; New York Times, 'US checkpoints raise ire in Iraq', 7 maart 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; The Lancet, 'Mortality before and after the 2003 invasion of Iraq: cluster sample survey', 29 oktober 2004; SS/2004/710, 14 september 2004.

²⁹² Human Rights Watch, 'A face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq', October 2005, Vol. 17, No.9 (E), hoofdstuk X; NRC Handelsblad, 27 december 2004; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005. In de vorige verslagperiode werd uit de pers vernomen dat academici vlak na de val van Saddam Hoessein het slachtoffer waren van geweld vanwege hun (vermeende) banden met de Baathpartij. Voorts zijn academici slachtoffer geweest van ontvoeringen voor losgeld vanwege hun vermeende sociaal-economische positie. Ook zouden verzetsstrijders, die gericht zijn op het creëren van chaos en instabiliteit het gemunt hebben op personen die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de wederopbouw van Irak (IRIN, 'Rising threat against academics fuels brain drain', 28 oktober 2004). Zie ook 3.3.1.

²⁹³ US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; AP, 5 april 2005; DPA, 8 maart 2005; IRIN, 'Rising threat against academics fuels brain drain', 28 oktober 2004; Reuters, 'Chronology of diplomatic staff killed in Iraq', 28 oktober 2004.

²⁹⁴ ANP, 29 december 2004; BBC News, 'Gun battle in Baghdad kills 24', 20 maart 2005; BBC News, 'Iraq forces attack insurgent camp', 23 maart 2005; AP, '16 Iraqis killed in insurgent attacks', 7 maart 2005; Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004.

²⁹⁵ Zie ook 3.3.6.

Irak op gedetineerden geschoten naar aanleiding van georganiseerd verzet onder gevangenen.²⁹⁶ Enkele MNF-militairen zijn aangeklaagd wegens moord op Iraakse burgers.²⁹⁷

Schattingen van het aantal dodelijke slachtoffers onder Iraakse militairen lopen tot in de duizenden. In oktober 2005 is het aantal dodelijke slachtoffers onder Amerikaanse militairen sinds de interventie in 2003 de 2000 gepasseerd.²⁹⁸

3.3.10 Doodstraf

Op 8 augustus 2004 hebben de Iraakse autoriteiten per direct de doodstraf ingevoerd, naar eigen zeggen ten behoeve van de stabiliteit van het land.²⁹⁹ De doodstraf zou gelden voor een dertigtal misdrijven.³⁰⁰ De wet heeft geen terugwerkende kracht.

Als de doodstraf wordt uitgesproken door een rechter wordt automatisch een beroep in cassatie ingesteld. Wordt in cassatie de doodstraf gehandhaafd dan zal de zaak doorgeleid worden naar de Presidentiele Raad die een decreet moet uitvaardigen waarin:

- de doodstraf wordt gehandhaafd, waarmee uitvoering ervan mogelijk wordt;
- óf de doodstraf wordt omgezet in levenslange gevangenisstraf;
- óf amnestie wordt verleend.³⁰¹

Voor zover bekend is de doodstraf sinds de herinvoering in 2004 meermaals uitgesproken. Op 22 mei 2005 zijn drie leden van de Ansar Al-Sunna beweging³⁰² veroordeeld tot de doodstraf vanwege hun betrokkenheid bij moord, verkrachting en ontvoering. Op 1 september 2005 zijn zij ter dood gebracht.³⁰³

²⁹⁶ New York Times, 4 maart 2005; IWPR's Iraqi Crisis Report, no 110, 3 februari 2005

²⁹⁷ ANP/AFP/RTR 20 juli 2005, AP 20 juli 2005. Het betreft hier gerechtelijke procedures in het land van herkomst van de betreffende militairen.

²⁹⁸ CNN, 25 oktober 2005; Washington Post, 26 oktober 2005; Reuters, 'Table of military deaths in Iraq', 4 oktober 2005

²⁹⁹ De doodstraf was onder de CPA opgeschort. Zie verder algemeen ambtsbericht Irak, juni 2004.

³⁰⁰ De doodstraf kan onder meer worden uitgevaardigd in geval van moord, ontvoering, gewapend verzet tegen de strijdkrachten en drugshandel ten behoeve van de financiering van terroristische activiteiten; Reuters, 'Iraq reimposes death penalty', 8 augustus 2004; IRIN, 'AI criticises reinstatement of death penalty', 12 augustus 2004.

³⁰¹ In de KRG-gebieden dient een gelijke procedure te worden gevolgd met als uitzondering dat niet de presidentiële raad maar de president van de KRG-gebieden het decreet moet ondertekenen. Volgens de KRG-autoriteiten is deze bevoegdheid, als gevolg van de afwezigheid van een wettig benoemde president, in handen van de Koerdische minister-president Nechirvan Barzani. Of een dergelijke procedure ook gevolgd wordt in het door PUK gedomineerde gebied onder bestuur van de regionale regering in Sulaymaniya is niet bekend.

³⁰² Zie ook 2.3.

³⁰³ ANP, 22 mei 2005; BBC News, 1 september 2005; Amnesty International MDE 14/031/2005, 2 september 2005. Dit betreft dezelfde zaak als genoemd in 3.4.6. De

Volgens een vertrouwelijke bron zouden tientallen verdachten van terroristische activiteiten wachten op een uitspraak van de rechter. Naar verluidt wachten reeds 41 mensen op uitvoering van het vonnis.

In de KRG gebieden is volgens PUK en KDP de doodstraf niet meer voltrokken sinds de ondertekening van de Washington-overeenkomst in 1998. In Sulaymaniya zijn in de vorige verslagperiode wel drie mannen ter dood veroordeeld voor de moord op een vrouw in september 2004. De doodstrafvonnissen worden omgezet in levenslange gevangenisstraffen.^{304 305}

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Koerden

De positie van Koerden in Irak is verbeterd sinds de val van Saddam Hoessein. Koerden nemen sindsdien ook deel aan het nationale politieke proces.³⁰⁶ In de tijdelijke grondwet evenals in de nieuwe grondwet³⁰⁷ is het Koerdisch naast het Arabisch opgenomen als officiële taal. De veiligheidssituatie was in de KRG-gebieden relatief rustig in vergelijking met de rest van het land. Er hebben zich in Irak tijdens de verslagperiode echter wederom gewelddadigheden jegens Koerden voorgedaan.³⁰⁸ Tijdens de inauguratie van de president van de KRG-gebieden werd een bomaanslag in Kirkuk gepleegd, waarbij ruim 20 levens waren te betreuren.³⁰⁹ Eind mei vonden vijftien mensen de dood bij een aanslag op een rekruteringsbureau voor de politie te Erbil.³¹⁰ Op 12 juni 2005 werd een Koerdische mensenrechtenactiviste in Kirkuk ontvoerd.³¹¹

veroordeling en executie vonden plaats in Centraal Irak. Het motief van de plegers van deze verkrachting en moord is niet bekend.

³⁰⁴ IWPR's Iraqi Crisis Report, no 117, 17 maart 2005. Dit betreft niet de zelfde zaak als genoemd in 3.4.6.

³⁰⁵ Zie ook het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002. De KRG-autoriteiten stelden in een eerdere verslagperiode na aanvaarding van een nieuwe grondwet te zullen bezien of de doodstraf zal worden afgeschaft. Van de zijde van de KRG-autoriteiten werd vernomen dat deze de doodstraf tijdelijk hebben opgeschort naar aanleiding van het besluit van de CPA de doodstraf af te schaffen.

³⁰⁶ In de ITG worden acht kabinetsposten vervuld door Koerden. Ook vice-premier Rowsch Shaways is van Koerdische origine. In de interimregering van premier Allawi namen zes Koerdische ministers deel.

³⁰⁷ Zie verder 2.1.3. en 3.1.2.

³⁰⁸ IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 113, 18 februari 2005; IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 115, 4 maart 2005.

³⁰⁹ TurkishPress.com, 14 juni 2005.

³¹⁰ Assyrian International News Agency, 21 juni 2005.

³¹¹ Het betrof de mensenrechtenactiviste Shiman Ahmad Kader, ANP, 13 juni 2005, Reuters 13 juni 2005.

De terugkeer van Koerden die ten gevolge van de arabiseringspolitiek uit hun huizen verdreven waren, vormt nog altijd een bron van spanning in het noorden van het land, in het bijzonder in Kirkuk.³¹² In Arabische en Turkmeense kring bestond naar verluidt onvrede over het feit dat door de terugkeer van Koerden naar Kirkuk de verkiezingen en het referendum aldaar oneerlijk beïnvloed waren.

3.4.2 Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst³¹³

De nieuwe concept-nationaliteitswet³¹⁴ bevat voorwaarden om de nationaliteitsrechten van Fayli-Koerden te laten herleven. Ook is in de TAL en in de grondwet een aantal aspecten van de nationaliteitswetgeving opgenomen. De concept-nationaliteitswet is nog niet geheel voltooid.³¹⁵ Het is in de praktijk voor Fayli-Koerden nog niet mogelijk om via de centrale overheid in Bagdad het Iraakse staatsburgerschap terug te krijgen. Evenmin was het voor Fayli-Koerden in de praktijk mogelijk om de onder Saddam Hoessein geconfiscieerde eigendommen terug te krijgen via de IPCC.³¹⁶ Teneinde aanspraak te maken op eigendommen dient men Iraakse identiteitsdocumenten te overleggen. Dergelijke documenten zijn Fayli-Koerden veelal ontnomen onder het regime van Saddam Hoessein.

In het KRG/PUK-gebied geldt naar verluidt een speciale regeling voor de terugkeer van Fayli-Koerden. Hier is een commissie ingesteld bestaande uit twee Fayli-Koerden, waaronder de PUK-minister van Samenwerking en Internationale Relaties, die bevoegd is een echtheidscertificaat te ondertekenen. Volgens deze minister kan de aanvrager op basis van dit certificaat zijn Iraakse burgerschap terugvorderen. Deze procedure geldt alleen voor Fayli-Koerden in dit gebied.

De RCC-decreten (onder meer decreet 666 van 1980), die de ontneming van het Iraakse staatsburgerschap betroffen, zijn komen te vervallen.³¹⁷ Er is uit de verslagperiode geen informatie bekend over terugkeer van Fayli-Koerden naar Irak. Twee partijen ('Islamic Union of Iraqi Faili Kurds' en 'Free Faili Kurdish Organisation') wierpen zich tijdens de verkiezingen van januari 2005 op als belangenbehartigers van Fayli-Koerden.³¹⁸

³¹² IRIN, 17 maart 2005. Zie ook ICG, 'Allaying Turkey's fears over Kurdish ambitions', Middle East Report no. 35, 26 januari 2005. Zie ook 3.1.2 over eigendomsrechten en 4.2 over binnenlands ontheemden.

³¹³ Zie ook het algemeen ambtsbericht Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst, 3 oktober 2001.

³¹⁴ Zie 3.1.2.

³¹⁵ Momenteel geldt nog de overgangswet van 1 juli 2004.

³¹⁶ Zie 3.1.2.

³¹⁷ Zie ook 3.1.2.

³¹⁸ IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 100, 25 januari 2005; RFE/RL Iraq Report, vol. 8, no. 3, 24 januari 2005.

In oktober 2005 gaf UNHCR aan dat de levensomstandigheden en veiligheidssituatie in het Al Tash-kamp in de buurt van Ramadi waar circa 2000 Koerden van Iraanse afkomst zijn gevestigd dusdanig ernstig zijn verslechterd.³¹⁹

3.4.3 Turkmenen

Iraakse Turkmenen kunnen in geheel Irak hun politieke stem laten horen.³²⁰ De Turkmeense gemeenschap in Irak is politiek verdeeld. Er zijn tenminste vijf Turkmeense politieke organisaties bekend, met het Iraqi Turkmen Front (ITF) als grootste partij. De Turkmenen hebben in totaal dertien zetels, vijf procent van het totale aantal zetels, verworven in het nationale parlement, verdeeld over verschillende partijen.³²¹ Vanuit Turkmeense kring zou bij de Independent Election Commission of Iraq (IECI) zijn geklaagd over fraude tijdens de verkiezingen. Er zou in gebieden waar veel Turkmenen wonen sprake zijn geweest van diefstal van stembussen, vernietiging van stembiljetten en een tekort aan stemlokalen.

In de TAL en in de nieuwe grondwet is opgenomen dat Irakezen het recht hebben op overheidsscholen onderwijs te volgen in hun moedertaal. Er zijn verschillende Turkmeense scholen in de KRG-gebieden. Ook zou een Turkmeense school zijn opgericht in Kirkuk.

Tijdens de verslagperiode is melding gemaakt van spanningen tussen Turkmenen en Koerden. Dergelijke spanningen vloeiden vaak voort uit de terugkeer van Koerden die onder de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein waren verdreven en onvrede onder Turkmenen over mogelijke 'koerdisering' van Kirkuk.³²² Veel Koerden zouden naar Kirkuk zijn getrokken om de demografische verhoudingen in de stad te beïnvloeden. Niet alleen in Kirkuk maar ook onder de grote groep binnenlands ontheemden in de omgeving rondom deze stad bevinden zich Turkmenen.³²³ Naar verluidt zijn enkele honderden Arabieren en Turkmenen in

³¹⁹ Duizenden Koerden van Iraanse afkomst zijn in dit kamp opgevangen na de revolutie in Iran in 1979. Velen zijn op eigengelegenheid reeds vertrokken. Nog zo'n 2000 mensen zouden in kamp Al Tash zitten, UN News, 11 oktober 2005. Zie ook UNHCR global Report 2004, p.328.

³²⁰ De Turkmeense gemeenschap heeft vertegenwoordigers in de interimregering en interimraad. In provincie- en districtsraden van Nineveh en Kirkuk nemen Turkmenen zitting. In Tell-Afar, Altun Kopri en Tuz Khormatu zetelen Turkmeense burgemeesters. Voorts zijn in Turkmeense kring diverse nieuwe organisaties en mediakanalen opgericht.

³²¹ Namelijk, vijf binnen de UIA, vier binnen de Koerdische Alliantie, één binnen de Iraakse Lijst en drie binnen het ITF.

³²² Zie ook 3.1.2. over de Iraqi Property Claims Commission.

³²³ Naar verluidt bevinden zich meer dan 100.000 binnenlands ontheemden (Koerden, Arabieren en Turkmenen) rondom de stad Kirkuk. Zie verder 4.2. Reuters, 'Ethnic tensions simmer in northern Iraq oil city', 28 september 2004. IRIN, 'Focus on displacement in Kirkuk', 23 september 2004.

Kirkuk door politie en veiligheidsdiensten opgepakt en in strijd met de Iraakse wet gedetineerd in KRG-gebied.³²⁴

3.4.4 Dienstplichtigen / militairen

Tijdens de verslagperiode zijn rekruten en militairen van het nieuwe Iraakse leger alsook Iraakse politiefunctionarissen met grote regelmaat het slachtoffer geworden van aanslagen en ontvoeringen.³²⁵ Uit eerdere berichtgeving bleek dat aanslagen op militairen in de loop der tijd steeds beter georganiseerd zijn en dat zeer waarschijnlijk sprake is van infiltratie door plegers van aanslagen.³²⁶ Militante islamitische groeperingen hebben de verantwoordelijkheid voor verschillende moorden en aanslagen op Iraakse militairen opgeëist.³²⁷

Eerder is uit de pers vernomen dat in het nieuwe Iraakse leger sprake is geweest van desertie.³²⁸ Volgens artikel 11 van CPA-verordening 23 'Creation of a Code of Military Discipline for the New Iraqi Army' kan een deserteur zeven dagen vrijheidsstraf opgelegd krijgen of moet hij een boete betalen, extra taken verrichten of kan hij in rang worden teruggezet.

Dienstplicht

De dienstplicht is door de CPA afgeschaft. Indiensttreding is vrijwillig. Thans is in Irak sprake van een beroepsleger. De minimumleeftijd voor toetreding is 18 jaar. Er zijn tijdens de verslagperiode geen voornemens geuit tot invoering van de dienstplicht. Men mag na toetreding niet politiek actief zijn en men dient zich te onthouden van politieke uitlatingen. In vrijwel alle Iraakse steden zijn rekruteringsbureaus waar men zich kan melden voor opname in het nieuwe Iraakse leger.

³²⁴ Reuters, 15 juni 2005. Onder meer de Koerdische inlichtingendienst Asayesh zou verantwoordelijk zijn geweest voor deze actie. Zie ook 3.3.6 en 3.3.8.

³²⁵ Het aantal omgekomen Iraakse militairen sinds het begin van het militair ingrijpen in 2003 werd in oktober 2005 geschat tussen de 4895 en 6370 (Reuters, 'Table of military deaths in Iraq', 4 oktober 2005). Uit cijfers van het Brookings Institution komt naar voren dat tussen juni 2003 en 2 oktober 2005 meer dan 3.294 Iraakse soldaten en politiefunctionarissen zijn gedood (Brookings Institution, Iraq Index, 3 oktober 2005).

³²⁶ Edward Wong, 'Ambush kills 50 Iraqi soldiers execution style', The New York Times, 25 oktober 2004).

³²⁷ Bijv. AP, 'Two car bombs kill 10 Iraqi soldiers', 2 maart 2005; AP, 3 maart 2005; ANP, 7 maart 2005.

³²⁸ Dit bleek het geval toen het Iraakse leger trachtte het sji'itisch verzet te beteugelen in augustus 2004 (Reformatorisch Dagblad, 17 augustus 2004.) Ook tijdens de gewelddadigheden tussen verzetstrijders en het leger in september 2004 in Tall Afar zouden circa 150 Iraakse militairen zijn overgelopen. (NRC Handelsblad, 'Ontvoeringsindustrie in Irak bloeit', 21 september 2004).

3.4.5 Vrouwen

Sinds de val van Saddam Hoessein is gewerkt aan de verbetering van de positie van vrouwen wat regelgeving betreft. Volgens de TAL en de nieuwe grondwet zijn alle Irakezen gelijk voor de wet ongeacht hun geslacht. De wet- en regelgeving kunnen op basis van de nieuwe grondwet echter slechts tot stand komen indien zij niet in strijd is met de gevestigde Islamitische regels.³²⁹ Daarnaast zijn op basis van de grondwet aanhangers van elke religie vrij hun persoonlijke aangelegenheden te regelen volgens hun eigen geloof of doctrine.³³⁰ Gevreesd wordt dat de uitwerking in de praktijk van deze bepalingen een beperking behelst van de rechten en van de positie van vrouwen.³³¹ De TAL en de grondwet schrijven echter wel voor dat 25% van het totale aantal zetels in het nationaal parlement ingenomen dient te worden door vrouwen.³³² Er zijn sinds het voorjaar van 2003 diverse vrouwenorganisaties opgericht en worden vele initiatieven genomen ten behoeve van een betere positie van vrouwen in Irak.³³³

Vrouwen nemen deel aan het arbeidsproces. Het aandeel van vrouwen in het arbeidsproces is in de voorgaande verslagperiodes, zo is uit vertrouwelijke bron vernomen, geschat op circa 20%.³³⁴ Vrouwen zouden vooral werkzaam zijn in het

³²⁹ Grondwet, artikel 2 lid 1 sub a.

³³⁰ Grondwet, artikel 39.

³³¹ de Volkskrant, 'Irak, de lelijkste democratie ter wereld', 29 september 2005; The Guardian, 'Chewing on meaningless words', 17 augustus 2005; Nederlands Dagblad, 'Hirshi Ali hekelt vrouwenrechten Iraakse grondwet', 17 augustus 2005; BBC News, 'Iraqi women fear for their rights', 26 juli 2005; Human Rights Watch, 'Iraqi Constitution Must Not Erode Women's Rights', 28 juli 2005. Ondanks positieve geluiden omtrent vrouwenrechten in de grondwet, zoals het feit dat de Iraakse nationaliteit nu ook verkregen kan worden via de moeder, vrezden velen een aanzienlijke achteruitgang ten opzichte van de verworven rechten onder het ILPS uit 1959, AP, 26 juli 2005.

³³² Grondwet, artikel 48 lid 4. Deze regel is niet van toepassing op de verkiezingen voor het Koerdische parlement noch voor de provincieraden.

³³³ Zoals 'The Independent Women Organisation', 'Women Association under the Constitutional Monarchy', 'Democratic Iraqi Women Society' en 'Kurdistan Women Federation'. Inmiddels zouden reeds enkele honderden vrouwenorganisaties in Irak bestaan. In het midden en zuiden van Irak en op het platteland zouden vrouwen in mindere mate georganiseerd zijn vergeleken met de KRG-gebieden en de steden. In verschillende steden 'women centres' opgericht waar cursussen (in leesvaardigheid, gezondheid, voedingsleer, computercursussen etc.) worden gegeven en informatiebijeenkomsten worden gehouden (IRIN, 'Funding delays opening of women's library in north', 29 juli 2004; US Bureau of International Information Programs, 'Iraqi groups build democracy at grassroots level', 20 januari 2004. IRIN, 'Widows start new enterprise', 31 maart 2004. IRIN, 'NGO works to boost women's literacy in north', 8 maart 2004).

³³⁴ In een rapport van de International Crisis Group wordt geschat dat 20-25 % van de beroepsbevolking uit vrouwen bestond. (ICG Middle East Report no. 30, 2 september 2004). Het 'US Bureau of International Information Programs' gaf lagere schattingen van 16 en 19 %. (Bureau of International Information Programs, 'Iraqi women raise their political voices,

onderwijs en de gezondheidszorg.³³⁵ In het parlement is circa 30% van de zetels bezet door vrouwen, waarmee het grondwettelijk vereiste van 25% vrouwen in het parlement ruim wordt gehaald. In de ITG hebben zes vrouwen zitting. Strenge leefregels, danwel conservatieve normen en waarden hebben de deelname van vrouwen aan politieke activiteiten echter wel beïnvloed.³³⁶ Toegang tot de arbeidsmarkt wordt daarnaast belemmerd door de onzekere veiligheidssituatie en de hieraan gerelateerde beperkte bewegingsvrijheid, ook voor vrouwen.

Decennia van oorlog hebben tot gevolg gehad dat er relatief veel ‘female-headed’ huishoudens zijn. Alleenstaande vrouwen zijn over het algemeen kwetsbaarder.

Conservatieve normen en waarden zijn in bepaalde gebieden, waaronder het door sji’ieten gedomineerde zuiden, van grotere invloed dan voorheen. Vanuit islamitische kring is gepleit voor strengere kledingvoorschriften voor vrouwen en een scheiding van de seksen in openbare ruimtes.³³⁷ Uit veiligheidsoverwegingen en om intimidatie en commentaar te vermijden dragen steeds meer vrouwen een hoofddoek in het openbaar.³³⁸

Geweld

Ook in deze verslagperiode maakten diverse media melding van (huiselijk) geweld jegens vrouwen.³³⁹ De gebrekkige veiligheidssituatie voor vrouwen hangt nauw samen met de algehele verslechterde veiligheidssituatie en gebrekkige

says minister Berwari’, 11 maart 2004. Bureau of International Information Programs, 27 februari 2004).

³³⁵ RFE/RL Iraq Report, vol. 8, nr. 25, 1 augustus 2005. Minister van Vrouwenzaken Nisrin Berwari stelde eerder dat meer dan 60 % van de tandartsen, farmaceuten en onderwijzers, meer dan 30 % van de artsen, universitair docenten en technische docenten bestaat uit vrouwen. Bij de overheid zou meer dan 30 % van de directeursfuncties vervuld zijn door vrouwen (Bureau of International Information Programs, ‘Iraqi women raise their political voices, says minister Berwari’, 11 maart 2004).

³³⁶ In de praktijk is gebleken dat vrouwen die zitting hebben in raden niet altijd volledige bewegingsvrijheid genieten. Het is voorgekomen dat een verkozen vrouw alleen vergezeld van haar echtgenoot andere mannelijke gesprekspartners mocht spreken. Vanwege beperkingen aan onderzoeksmogelijkheden is thans niet meer bekend.

³³⁷ Vivienne Walk, ‘Marked women’, Time Magazine, 26 juli 2004; Sabrina Tavernise, ‘Shielding women from a renewal of domestic violence’, The New York Times, 14 oktober 2004. Houzan Mahmoud, ‘The killing of women by islamic groups in Iraq continues unabated’, 15 oktober 2004 (www.equalityiniraq.com); IRIN, ‘Interview with Amnesty International Head’, 19 juni 2003. Zie ook sub 3.4.7.1. ‘Sji’ieten’.

³³⁸ The Middle East, maart 2005; BBC News, ‘Iraqis living with kidnap terror’, 24 maart 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; Amnesty International, ‘Iraq. Decades of suffering, now women deserve better’, AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005.

³³⁹ Amnesty International, ‘Iraq. Decades of suffering, now women deserve better’, AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005. US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005.

ordehandhaving. Voor vrouwen wordt het steeds moeilijker zonder begeleiding van een mannelijk familielid te reizen, gezien het gevaar van geweld en ontvoering. Ook zijn vrouwenactivisten bedreigd, en in een aantal gevallen gedood, vanwege hun inspanningen voor de verbetering van de positie van de vrouw.³⁴⁰ Gemeld is een incident waarbij een ongesluisde advocate in Mosul is aangevallen en met zuur overgoten, na eerder bedreigd te zijn in verband met het niet dragen van een hoofddoek. Dreigementen en intimidatie zouden meer voorkomen jegens vrouwen op weg naar hun werk.³⁴¹ In juni 2005 is een Koerdische mensenrechtenactiviste in Kirkuk ontvoerd.³⁴² Voor zover bekend is dit soort incidenten hoofdzakelijk voorgekomen in Centraal-Irak. Het is niet bekend in hoeverre dergelijke voorvallen hebben plaatsgevonden in de KRG-gebieden.

Een dader van verkrachting, seksueel geweld of aanranding kan nog steeds strafvermindering krijgen indien hij met het slachtoffer trouwt.³⁴³

Echter, op 1 september 2005 zijn drie mannen geëxecuteerd, na op 22 mei 2005 ter dood te zijn veroordeeld wegens onder meer moord, ontvoering en verkrachting van vrouwen.³⁴⁴

Amnesty International meldde dat Iraakse vrouwen stellen tijdens hun gevangenschap in Amerikaanse detentiecentra in Irak te zijn geslagen, vernederd en bedreigd met verkrachting door gevangenispersoneel.³⁴⁵

Er zijn tijdens de verslagperiode enkele berichten over vrouwenbesnijdenis verschenen. Vrouwenbesnijdenis zou overwegend in het Koerdische deel van Irak voorkomen.³⁴⁶ Volgens Amnesty International komt vrouwenbesnijdenis vooral voor op het platteland in Noord-Irak. De mensenrechtenorganisatie stelt voorts dat vrouwenbesnijdenis gebruikelijk is in (de omgeving van) Halabja, Germian en

³⁴⁰ IRIN, '31 maart 2005; Amnesty International, AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005. Voorts werd eind april 2005 een vrouwelijk parlementslid vermoord.

³⁴¹ Soortgelijke dreigementen en intimidatie zouden meer voorkomen jegens vrouwen op weg naar hun werk.

³⁴² AFP/Reuters, 13 juni 2005.

³⁴³ Report of the High Commissioner for human rights, 'The present situation in Iraq', juni 2004.

³⁴⁴ AI News Release: Iraq: First judicial executions in Post Saddam Hussain era "a deeply retrograde step", 2 september 2005, BBC News, 1 september 2005, Dit betreft dezelfde zaak als genoemd in 3.3.10.

³⁴⁵ Amnesty International, 'Iraq. Decades of suffering, now women deserve better', AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005.

³⁴⁶ IWPR's Iraqi Crisis Report, no. 120, 13 april 2005; Amnesty International, 'Iraq. Decades of suffering, now women deserve better', AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005. IRIN, 6 januari 2005. Naast de genoemde rapporten zijn geen gevallen van vrouwenbesnijdenis in Dohuk of Erbil bekend.

Kirkuk. Ook zou volgens Amnesty International de laatste jaren het gebruik zijn afgenomen. Het besnijden vindt vooral plaats op jongere leeftijd. Verschillende organisaties ontplooiën in Noord-Irak activiteiten om vrouwenbesnijdenis tegen te gaan.³⁴⁷

Bloed- en eerwraak

Aangenomen wordt dat bloed-³⁴⁸ en eerwraak in heel Irak voorkomt.³⁴⁹ Aantallen zijn niet bekend.

Met eerwraak beoogt de dader de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een vrouwelijk en in uitzonderlijke gevallen eveneens een mannelijk familielid te bestraffen. Eerwraak kan bestaan uit het lijfelijk straffen, maar in sommige gevallen komt doden voor.³⁵⁰ In geval van moord zijn rechters doorgaans geneigd om bij strafoplegging rekening te houden met eerwraak als motief en strafverlichting toe te passen. Er zijn gevallen bekend van moord uit eerwraak waarbij een lichte veroordeling werd uitgesproken, bijvoorbeeld één jaar of een voorwaardelijke straf. De doodstraf kan echter ook voor eerwraak worden opgelegd.³⁵¹

Er zijn verschillende berichten die erop duiden dat moorden vanwege eerwraak in verschillende delen van Irak voorkomen, waarschijnlijk meer in het zuiden en op het platteland.^{352 353} Personen (het betreft meestal vrouwen) die voor eerwraak moeten vrezen kunnen niet of nauwelijks terecht in opvanghuizen.

³⁴⁷ Amnesty International, 'Iraq. Decades of suffering, now women deserve better', AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005. IRIN, 6 januari 2005. Wadinet (www.wadinet.de/projekte/frauen/violence/violende.htm).

³⁴⁸ Over bloedwraak dient het volgende. Het komt voor dat de familie van een vermoorde persoon bij de politie aandringt op opheffing van detentie van de moordenaar danwel de van moord verdachte persoon, opdat de bloedwraak kan worden voltrokken. Het is eveneens mogelijk dat de familie van het slachtoffer bij de rechter verzoekt om strafvermindering of amnestie als tussen families een schikking (bloedgeld) is vastgesteld. Rechters kunnen hiermee rekening houden. Nadere informatie met betrekking tot wetgeving hieromtrent is niet beschikbaar. Er is ten gevolge van beperkte onderzoeksmogelijkheden niet meer informatie over bloedwraak beschikbaar.

³⁴⁹ BBC News, 'Falluja deaths spark Shia anger', 15 juni 2004.

³⁵⁰ In hoeverre bloed- of eerwraak wordt uitgevoerd op andere wijze dan doden of door lijfelijke straffen is onbekend.

³⁵¹ IRIN News, 'Focus on increasing cases of abused women', 14 september 2005.

³⁵² Amnesty International, 'Iraq. Decades of suffering, now women deserve better', AI Index MDE 14/001/2005, februari 2005. Middle East, maart 2005; IRIN, 8 maart 2005; WADI, Association for Crisis Assistance and Development Co-operation, 'Assistance for women in distress in Iraq and Iraqi-Kurdistan' (www.wadinet.de/projekte/newiraq/women/shelters.htm); Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004; Vivienne Walk, 'Marked women', Time Magazine, 26 juli 2004; Times of India, 'Honour killings haunt Iraqi women', 19 juli 2004. Volkskrant, 20 juli 2004; UNHCR,

In Bagdad en Kirkuk zouden opvangthuizen bestaan of hebben bestaan voor vrouwen die het slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld in Irak.³⁵⁴ Voorts is bekend dat in Dohuk, Erbil en Sulaymaniya op kleine schaal opvang bestaat voor vrouwen die slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld.³⁵⁵

Indien geen bescherming kan worden geboden in eigen kring, bestaat soms de mogelijkheid tot tijdelijke opvang op een politiebureau of in een gevangenis.³⁵⁶ Er zijn andere gevallen bekend waarbij vrouwen in een cel, badkamer of apart kamertje (in een vrouwendetentiecentrum of op een politiebureau) worden geplaatst totdat een schikking is getroffen met de familie of tussen families. Vervolgens kan een mannelijk familielid haar komen afhalen als de garantie wordt gegeven dat geen eerwraak zal worden uitgevoerd. Het komt voor dat deze belofte niet wordt nagekomen en de vrouw alsnog door haar familie wordt vermoord. Indien er geen bescherming bij de politie mogelijk is, dan wordt de hulp ingeroepen van de 'mukhtar' (semi-formeel wijk- of dorps hoofd), die haar in zijn huis kan opnemen. Ook kan ze bijvoorbeeld naar een andere regio worden gestuurd, waar ze als huishoudster of anderszins kan worden ondergebracht. Dergelijke opties voor bescherming zijn echter niet altijd mogelijk.

In de KRG-gebieden hebben de autoriteiten in 2002 de wetgeving inzake moorden vanwege eerwraak aangepast. De KRG/PUK heeft een aanpassing gemaakt volgens welke daders van eerwraak niet langer immuun zijn. In het gebied onder de KRG/KDP is in 2002 een wijziging op de wet aangenomen houdende dat eerwraak in dit gebied niet is toegestaan.³⁵⁷ In Centraal-Irak kan de doodstraf voor eerwraak worden opgelegd.³⁵⁸ Niet bekend is of wetgeving inzake eerwraak, van kracht onder Saddam Hoessein, nog geldig is naast de bovengenoemde maximale

Country of origin information, augustus 2004; Amnesty International, MDE/14/030/2004, juni 2004.

³⁵³ Eerwraak kwam ook ten tijde van het bewind van Saddam Hoessein voor. Zie bijvoorbeeld het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002 en Human Rights Watch, 'Climate of fear. Sexual violence and abduction of women and girls in Baghdad', vol. 15, no.7 (E), juli 2003.

³⁵⁴ Er is weinig tot geen informatie beschikbaar inzake opvangthuizen in het midden en het zuiden van Irak. Zie verder Sabrina Tavernise, 'Shielding women from a renewal of domestic violence', The New York Times, 14 oktober 2004.

³⁵⁵ Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004; IRIN, 'Shelter in north helps vulnerable women', 3 juni 2004.

³⁵⁶ Precieze aantallen vrouwen en mannen die bescherming tegen eerwraak kunnen vinden zijn onbekend.

³⁵⁷ Zie verder algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

³⁵⁸ IRIN News, 'Focus on increasing cases of abused women', 14 september 2005.

strafmaat. Deze oude wetgeving biedt personen die zich schuldig hebben gemaakt aan eerwraak onder meer de mogelijkheid op strafvermindering.³⁵⁹

3.4.6 Leden van de voormalige Baathpartij

CPA-administrateur Paul Bremer voerde bij zijn aantreden in Irak in 2003 een nationaal beleid van de-Ba'athisering in.³⁶⁰ Functionarissen die behoorden tot de hoogste vier rangen van de voormalige Baathpartij³⁶¹ werden uit hun functie ontheven. Het was hen niet toegestaan weer een overheidsfunctie³⁶² te bekleden. Voorts dienden ze een veiligheidsonderzoek te ondergaan. Alle personen die functies bekleedden in de bovenste lagen van de overheid (met inbegrip van ziekenhuizen, scholen en universiteiten) dienden te worden ondervraagd naar hun partijverleden. Indien men in dergelijke functies Baathlid was geweest, diende ontslag te volgen.³⁶³ Onder de CPA werden alle militaire en civiele rangen, verleend onder het regime van Saddam Hoessein, ingetrokken. Echter, in de praktijk bleken familiebanden, tribale netwerken en vergelijkbare contacten soms belangrijker dan aanbevelingen van de de-Ba'athiseringsinstanties.³⁶⁴

Nadat in eerdere verslagperiodes het de-Ba'athiseringsbeleid niet altijd even strikt werd toegepast, is aangekondigd het beleid juist weer te intensiveren. De nieuwe Iraakse veiligheidsdiensten en andere overheidsinstellingen bleken te zijn geïnfiltreerd door (hoge) leden van de voormalige Baathpartij. In de verslagperiode is een steviger de-Ba'athiseringsbeleid gevoerd, mede onder druk van het parlement, dat grotendeels uit sji'ieten bestaat.³⁶⁵ De de-Ba'athisering

³⁵⁹ Algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002 en Human Rights Watch, 'Climate of fear. Sexual violence and abduction of women and girls in Baghdad', vol. 15, no.7 (E), juli 2003.

³⁶⁰ Order 1. De-Baathification of Iraqi society, 15 mei 2003.

³⁶¹ Hiermee doelde de CPA op de rangen van divisielid, sectielid, afdelingslid en landelijk lid. Zie ook: actualisering algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, 28 februari 2003.

³⁶² In TAL is opgenomen dat personen die tot de vier hoogste rangen van de voormalige Baathpartij hebben behoord, niet verkozen kunnen worden voor het toekomstige parlement.

³⁶³ In aanvullende verordeningen was vastgesteld dat deze personen niet in aanmerking kwamen voor pensioen of andere betalingen van de overheid. Hierbij gold dat degene die tijdens het Baathbewind de militaire rang van kolonel of hoger (of equivalenten daarvan) vervulde, tenminste beschouwd werd als divisielid. Betrokkenen dienden in beginsel uit overheidsdienst te worden ontslagen. Het was mogelijk om bij de CPA hiertegen bezwaar te maken.

³⁶⁴ De uitvoering van de-Ba'athisering is onder meer in handen van de 'Supreme Commission for De-Baathification', de 'Higher National Debaathification Commission' (op het gebied van onderwijs) en de 'Judicial Review Committee' (op het gebied van de rechtspraak). Gebleken is dat in een aantal gevallen de invloed van de 'Supreme Commission for De-Baathification' beperkt was. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁶⁵ Vele hooggeplaatste ambtenaren op het ministerie van Binnenlandse Zaken (waaronder een aantal met de rang van generaal-majoor) en het Ministerie van Elektriciteit zijn gedurende de verslagperiode ontslagen, wegens banden met het voormalige regime.

leverde eveneens problemen op voor de leden en medewerkers van het Iraakse SpecialeTribunaal dat Saddam Hoessein berecht. In totaal 17 medewerkers van dit tribunaal, waaronder rechters, rechters-commissaris en aanklagers zouden in het verleden (actief) lid van de Baath-partij zijn geweest.³⁶⁶

Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat het is voorgekomen dat personen die voorheen te vrezen hadden van het regime van Saddam Hoessein, thans opnieuw te vrezen kunnen hebben van aanhangers van dit voormalige regime. Zo zouden leden van de huidige Iraakse veiligheidsdiensten leden van de sji'itische SCIRI partij hebben vermoord vanwege hun vermeende banden met Iran.

De positie van leden van de voormalige Baathpartij danwel van functionarissen verbonden aan het regime van Saddam Hoessein is niet in algemene zin vast te stellen. Een aantal leden zou betrokken zijn bij het plegen van moordaanslagen.³⁶⁷ In eerdere ambtsberichten werd bericht dat ook wraakmoorden zijn gepleegd op leden van de voormalige Baathpartij.^{368 369} In veel gevallen van geweld tegen leden van de voormalige Baathpartij kan echter niet worden bevestigd dat er een direct verband bestaat met hun partijverleden, noch dat sprake is van een structurele ontwikkeling van geweld louter vanwege betrokkenheid bij de Baathpartij. Behalve wraakmotieven kunnen namelijk ook a-politieke, criminele motieven een rol spelen bij bijvoorbeeld ontvoeringen en geweld.

³⁶⁶ AP, 27 juli 2005; AP, 28 juli 2005. Zie ook 3.1.2.

³⁶⁷ Reuters, 12 juli 2005.

³⁶⁸ IWPR Iraqi Crisis Report, no. 50, 1 maart 2004. RFE/RL Iraq Report, 'Iraqi secret police operating in Al-Basra', vol. 7, no. 4, 30 januari 2004. Amnesty International, Press release, 'Iraq: Amnesty International in Basra – field update May 8 2003, MDE 14/110/2003', 8 mei 2003. Amnesty International, 'Iraq. The need for security', MDE/14/143/2003, juli 2003, p. 2 en 5-6. United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin' 3/2003, juni 2003. Romesh Ratnesar, 'Vengeance has its day', Time Magazine, 1 december 2003, p.40-2.

³⁶⁹ US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005. In het zuiden van Irak zou overigens een speciale eenheid verantwoordelijk zijn voor een aantal moorden op Baathleden. Ook zouden leden van de Badr-Organisatie, de militante organisatie verbonden aan SCIRI, betrokken zijn bij wraakmoorden op Baathleden. (Edward Wong, 'Iraqi militias resisting US pressure to disband', New York Times, 8 februari 2004. RFE/RL Iraq Report, 'Iraqi secret police operating in Al-Basra', vol 7, no. 4, 30 januari 2004.) Exacte aantallen van wraakmoorden zijn niet bekend. Evenmin is vast te stellen of bij dergelijke wraaknemingen structureel onderscheid wordt gemaakt naar de rang die het Baathlid bekleedde. Zie bijvoorbeeld: United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin', 8/2003, 15 december 2003. Uit deze informatie blijkt dat zowel leden van hogere als lagere rangen het slachtoffer zijn geweest van wraakmoorden. Ook is niet altijd vast te stellen of alleen het Baathverleden het motief heeft gevormd voor dergelijke moorden.

3.4.7 Religieuze groepen

3.4.7.1 Sji'ieten

Iraakse sji'ieten vormen geenszins een homogene gemeenschap en zijn politiek en religieus verdeeld.³⁷⁰ Enkele invloedrijke sji'itische actoren zijn groot-ayatollah Al-Sistani, de beweging van Muqtada Al-Sadr en partijen als SCIRI en Al-Da'wa.³⁷¹

Sinds de val van Saddam Hoessein is de positie van sji'ieten sterk verbeterd. Veel sji'itische geestelijken zijn uit het buitenland teruggekeerd naar Irak. Met het wegvallen van het regime van Saddam Hoessein is de onderdrukking van het sji'itische leiderschap beëindigd.³⁷² Sji'ieten hebben de meerderheid in het parlement, zeventien kabinetsposten worden door hen bekleed.³⁷³ Er hebben zich evenwel tijdens de verslagperiode aanslagen voorgedaan op sji'itische doelen (zoals geestelijken, moskeeën, pelgrims, personen verbonden aan SCIRI), waarbij doden zijn gevallen.³⁷⁴ De verantwoordelijkheid voor aanslagen op deze sji'itische doelen is soms toegeschreven aan soennitische extremisten die verdeeldheid zouden willen zaaien. Spanningen tussen sji'ieten en soennieten namen in de verslagperiode toe.³⁷⁵ Abu Musab al-Zarqawi, die aan Al Qa'ida gelieerd zou zijn, heeft in september 2005 de oorlog verklaard aan de grotendeels sji'itische

³⁷⁰ De diversiteit onder sji'ieten uit zich in de verschillende religieuze scholen, stamlijnen, etnische achtergronden, politieke voorkeuren en sociale strata. Zie voor een algemene beschrijving van sji'ieten in Irak ook het algemeen ambtsbericht (Centraal-)Irak, november 2002. Zie ook het Economist Intelligence Unit (EUI) Country Report, september 2005, p. 16; Aanwijzingen bestaan dat geweld tussen de sji'ieten onderling – zoals tussen aanhangers en tegenstander van de SCIRI meer in het bijzonder tussen leden van de Badr-Brigade en aanhangers van Muqtada El Sadr – steeds meer voorkomt, Washington Post, 9 oktober 2005; RFE/RL Newslines, vol. 9, nr. 161, Part III, 25 augustus 2005; AP, 'Shiite groups clash in Iraq', 25 augustus 2005.

³⁷¹ Zie voor meer J. Boom, Ayatollah Abdel Aziz al-Hakim, leider van de sterkste sji'itische partij in Irak, laat steeds vaker zijn ware gezicht zien.', de Groene Amsterdammer, 2 september 2005; informatie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004 en bijvoorbeeld International Crisis Group (ICG), 'Iraq: Can local governance save central government?', 27 oktober 2004; IGC, 'Iran in Iraq: How much influence?', 21 maart 2005.

³⁷² Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

³⁷³ Zie 2.2.

³⁷⁴ AFP, 4 augustus 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; BBC News, 3 december 2004; AlJazeera.net, 27 december 2004; ANP, 13 januari 2005; AP, 17 januari 2005; ANP, 18 januari 2005; AP, 21 januari 2005; Guardian, 19 februari 2005; ANP, 2 maart 2005; BBC News, 28 maart 2005; AlJazeera.net, 31 maart 2005; AP, 31 maart 2005; AP, 1 april 2005; AP, 23 april 2005; AlJazeera.net, 24 april 2005.

³⁷⁵ Huwelijken tussen sji'ieten en soennieten, die voorheen als normaal werden beschouwd, worden steeds problematischer, BBC News, 'An Islamic Republic of Iraq?', 23 augustus 2005. Zie ook S. Tavernise en R.F. Worth, 'Relentless Rebel Attacks Test Shiite Endurance', New York Times, 19 september 2005; RFE/RL Iraq Report vol. 8, nr. 30, 2 september 2005.

interimregering en aan alle sji'ieten in Irak.³⁷⁶ Een ander voorbeeld hiervan is het zware incident op 31 augustus 2005 op een brug in het Noorden van Bagdad waarbij rond de duizend mensen, voornamelijk sji'ieten, het leven lieten toen zij tijdens een religieuze manifestatie verdrukt of van de brug geduwd werden. Dit gebeurde nadat het gerucht ging dat een soennitische extremist een zelfmoordaanslag op de brug zou gaan plegen.³⁷⁷

3.4.7.2 Soennieten

De soennitische gemeenschap in Irak is, net als de sji'itische, heterogeen. Zo is er sprake van etnische verschillen onder soennieten, zoals het onderscheid tussen soennitische Arabieren en Koerden. Soennitische Arabieren hangen verschillende politieke stromingen aan.³⁷⁸ Verder bestaan er verscheidene religieuze stromingen zoals het soefisme, het hanafisme, het salafisme en het conservatieve wahabisme. De opkomst onder soennieten voor de parlementsverkiezingen in 2005 was gering. Het merendeel van de soennitisch-Arabische organisaties had zich tegen de verkiezingen gekeerd. Ook kan de beperkte opkomst onder soennieten worden toegeschreven aan de instabiele veiligheidssituatie in de gebieden waar overwegend soennitisch-Arabische Irakezen woonachtig zijn. Vijf kabinetsposten zijn toebedeeld aan soennieten. Ook bekleedt een soenniet de functie van vice-premier. In het huidige parlement nemen zeventien soennieten zitting. Er is naar gestreefd soennieten te betrekken bij het politieke proces.^{379 380} Tijdens de verslagperiode is in dit kader vooral getracht de soennieten te betrekken bij het opstellen van de grondwet. Hiertoe is een groep van vijftien soennieten in een later stadium toegevoegd aan het parlementaire constitutionele comité die de grondwet heeft opgesteld.³⁸¹ Ondanks de aanzienlijke invloed die deze groep had op het

³⁷⁶ De mededeling werd verspreid via internet. RFE/RL vol 8, nr.32, 19 september 2005; Le Monde, 'Une série d'attentats à Bagdad a fait plus de 130 morts', 15 september 2005; Nederlands Dagblad, 'Al Qaida verklaart Sji'ieten de oorlog', 15 september 2005.

³⁷⁷ BBC News, 'Stampede illustrates Iraqi tensions', 2 september 2005; BBC News, 'Hundreds dead in Baghdad stampede', 31 augustus 2005.

³⁷⁸ Bijvoorbeeld internationaal islamitisch (Moslimbroeders / 'Muslim Brotherhood'), nationalistisch, seculier, communistisch of monarchistisch. Ook zijn de meningen in soennitische kring verdeeld over de soennitische rol in het politieke proces (deelname aan het politieke proces danwel dit proces boycotten of (gewelddadig) verzet bieden tegen het politieke proces).

³⁷⁹ Gevreesd werd dat soennieten zich uitgesloten zouden voelen van de politieke wederopbouw. Ook werd gehoopt zo het geweld vanuit de soennitische gemeenschap te doen verminderen. Sinds de val van Saddam Hoessein waren soennitische Arabieren in beperkte mate georganiseerd in politieke partijen of groeperingen zoals Ahl Al-Sunnah wa Al-Jammah, Hay'at Al-Ulama Al-Muslimin ('Muslim Scholar's Association'), Moslimbroeders en organisaties rond seculiere Arabische soennieten. Zie voor de beschrijving van deze organisaties het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁸⁰ New York Times, 'US is suggesting guaranteed role for Iraq's Sunnis', 25 december 2004.

³⁸¹ The Daily Star, 29 augustus 2005.

ontwerpproces, bleek de ontwerpgrondwet voor hen uiteindelijk onacceptabel.³⁸² Pas na verdergaande toezeggingen zijn ook zij op 12 oktober 2005 akkoord gegaan met de tekst die aan de bevolking is voorgelegd.³⁸³ Aan het grondwetsreferendum heeft een groter deel van de soennitische bevolking deel genomen dan aan de eerder genoemde parlementsverkiezingen.

Er hebben zich tijdens de verslagperiode enige incidenten voorgedaan, soms met dodelijke gevolgen, waarbij soennitische geestelijken, politici en moskeeën doelwit waren.³⁸⁴ Twee soennitische leden van de constitutionele commissie zijn op 20 juli omgebracht.³⁸⁵ Er is sprake van groeiende spanningen tussen sji'ieten en soennieten, maar ook tussen soennieten onderling.³⁸⁶

3.4.7.3 Christenen

Het aantal christenen in Irak wordt geschat op circa 3 % van de bevolking (700.000 - 800.000 personen). De situatie voor christenen in Irak is in de laatste jaren wat wetgeving betreft verbeterd. Sinds de val van Saddam Hoessein kunnen christelijke partijen³⁸⁷ deelnemen aan het politieke proces in heel Irak.³⁸⁸ Ook is het onder de TAL voor Assyrische christenen mogelijk onderwijs te volgen in de eigen taal (Sureth), hetgeen onder Saddam Hoessein niet was toegestaan.³⁸⁹

³⁸² Zie meer hierover 2.2. EIU Country Report September 2005, p.14 e.v.; Reuters, 6 september 2005; R.F. Worth, 'Sunni Opposition to Iraqi Draft Constitution Intensifies', New York Times, 30 augustus 2005; 'Tekst grondwet Irak naar parlement', Reformatorisch Dagblad, 29 augustus 2005; Al Jazeera.net, Iraqi lawmakers finish charter draft, 28 augustus 2005.

³⁸³ Zie verder hierover 2.2.

³⁸⁴ AP, 5 april 2005; AlJazeera.net, 5 januari 2005; AP, 19 december 2004. De verantwoordelijkheid is soms toegeschreven aan groeperingen die verdeeldheid willen zaaien. Voorts beschuldigde medio mei 2005 een soennitische geestelijke de sji'itische Badr-organisatie van betrokkenheid bij de moord op soennitische geestelijken. De Badr-organisatie ontkende enige betrokkenheid hierbij (AlJazeera.net, 19 mei 2005; New York Times, 19 mei 2005).

³⁸⁵ Soennitische opstandelingen worden verantwoordelijk gehouden voor deze executies, AP, 20 juli 2005; ANP, 20 juli 2005.

³⁸⁶ Zo werden kantoren van de Iraakse Islamitische partij in Falluja – die had bekend gemaakt niet langer tegen de grondwet te zijn – aan de vooravond van het grondwetsreferendum door soennitische opstandelingen in brand gestoken en ontplofde een bom bij het partijkantoor in Bagdad; de Volkskrant, 15 oktober 2005, BBC News 14 oktober 2005.

³⁸⁷ Enkele zijn 'Assyrian Democratic Movement', 'Beit Nahreen', 'Assyrian Patriotic Movement' en 'Khaldean Democratic Movement'. Zie algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

³⁸⁸ Christenen hebben 6 zetels in het parlement en nemen zitting in de ITG. Ook op lokaal niveau zijn christenen vertegenwoordigd in het bestuur.

³⁸⁹ Thans is een vakgroep Aramese talen (waartoe het Sureth behoort) geopend op de Letterenfaculteit aan de Universiteit van Bagdad. Zie ook 2.1.1.

Van christelijke zijde is geklaagd over het verloop van de verkiezingen.³⁹⁰ Christenen zouden in bepaalde plaatsen niet in staat zijn geweest hun stem uit te brengen.³⁹¹

Ook in deze verslagperiode hebben verschillende incidenten, zoals moorden en ontvoeringen, gericht op christenen plaatsgevonden.³⁹² De verantwoordelijkheid voor dergelijke aanslagen wordt wel toegeschreven aan extremistische islamitische organisaties.³⁹³ Ook zouden ‘buitenstaanders’, die verdeeldheid tussen religieuze groeperingen willen zaaien, achter deze aanslagen schuilen.³⁹⁴

Islamisering

In verschillende delen van Irak is nog steeds sprake van spanningen tussen christenen en moslims ten gevolge van toenemende islamisering van het openbare leven.³⁹⁵ Uit de pers zijn berichten bekend van incidenten jegens slijters.³⁹⁶ Ook is vernomen dat sommige christelijke vrouwen zich gedwongen voelen gesluierd over straat te gaan.³⁹⁷

Mede uit angst voor islamitisch extremisme zijn christenen in de vorige verslagperiode vanuit het zuiden naar Bagdad³⁹⁸ alsook het noorden van Irak getrokken. Ook zouden veel christenen naar omliggende landen zijn vertrokken.³⁹⁹ Aangenomen wordt dat de verslechterende omstandigheden voor christenen in het hele land gelden, hoewel in de KRG-gebieden de situatie voor christenen stabiel

³⁹⁰ Nederlands Dagblad, 1 februari 2005; Reformatorisch Dagblad, 18 februari 2005

³⁹¹ Het is niet bekend hoeveel van deze personen daadwerkelijk voornemens waren hun stem uit te brengen. Zie ook beantwoording Kamervragen door de minister van Buitenlandse Zaken, DAM-092/05, maart 2005.

³⁹² Aanzienlijke aantallen christelijke families zouden inmiddels naar de buurlanden zijn vertrokken, met name naar Syrië, RFE/RL Iraq Report, vol. 8, nr. 22, 11 juli 2005; US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005; AP, 7 december 2004; RFE/RL Iraq Report, vol 7, nr. 45, 10 december 2004; Reuters, 18 januari 2005; Trouw, 1 februari 2005; Reuters, 14 februari 2005; IRIN, 22 februari 2005

³⁹³ RFE/RL Iraq Report, vol.8, nr. 22, 11 juli 2005; Middle East International, 6 Augustus 2004. Al-Jazeera.net, ‘Iraqi Muslims, Christians stress unity’, 2 augustus 2004.

³⁹⁴ AP, 16 oktober 2004. Zo werd ook vermoed dat de aanslagen in Kerbala en Bagdad in maart 2004 het werk waren van buitenstaanders. Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004. Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004.

³⁹⁵ Zie ook eerdere ambtsberichten Irak over toegenomen islamisering.

³⁹⁶ Guardian, 29 maart 2005; IRIN, 24 maart 2005.

³⁹⁷ KerkNet/CathNews/ANP, 26 augustus 2005. In maart zouden leden van de militia van Al-Sadr studenten gewelddadig hebben bejegend vanwege onder andere hun westerse manier van kleden. IWPR, Iraq Crisis Report 130, 8 juni 2005. Zie ook 3.4.5.

³⁹⁸ Voor christenen in Bagdad geldt, net als voor andere personen in Bagdad, dat er sprake is van een algemene instabiele veiligheidssituatie.

³⁹⁹ RFE/RL Iraq Report, vol. 8, nr. 22, 11 juli 2005; Reuters, 25 december 2004.

is.⁴⁰⁰ Christenen zouden echter ook in Noord-Irak in toenemende mate worden gediscrimineerd.⁴⁰¹

De vermeende betere sociaal-economische positie van christenen in heeft er tevens toe geleid dat christenen in Irak vaak het slachtoffer zijn geweest van ontvoeringen om losgeld. Religieuze motieven zouden hierbij geen rol spelen.⁴⁰²

3.4.7.4 Mandeëërs⁴⁰³

De positie van mandeëërs in het zuiden van Irak is sinds de val van het regime van Saddam Hoessein verslechterd. Er zou sprake zijn van toenemende discriminatie (ontslag uit overheidsdienst, verwijdering van scholen) en intimidatie (beschadigen van mandeese heiligdommen, dwang voor meisjes en vrouwen om zich te sluiëren, gedwongen besnijdenis van pasgeboren jongens, gedwongen bekering). Ook zijn mandeëërs slachtoffer geworden van ontvoeringen en geweldsmisdrijven.⁴⁰⁴ Aangenomen wordt dat ontvoeringen, geweldsmisdrijven en andere vormen van intimidatie niet zozeer om etnische of religieuze redenen plaatsvinden; vanwege hun doorgaans goede sociaal-economische positie zijn mandeëërs een aantrekkelijk doelwit voor ontvoeringen en het eisen van losgeld. Diverse mandeëërs zijn reeds vanuit het zuiden naar Bagdad – waar ruim de helft van de mandeese gemeenschap woonachtig is – verhuisd.⁴⁰⁵

3.4.7.5 Yezidi's

De positie van Yezidi's lijkt sinds de val van het regime van Saddam Hoessein niet significant verbeterd. De yezidi's, die zich met name in de gebieden nabij de

⁴⁰⁰ Nederlands Dagblad, 'Irakese kerken alleen nog overdag bijeenkomsten', 16 mei 2003.

⁴⁰¹ Er zijn aanwijzingen dat (Arabische) christenen in de streek tussen Erbil en Kirkuk in toenemende mate te maken krijgen met – al dan niet terugkerende – Koerden, waardoor zij worden gedwongen een andere woonplaats te zoeken. Zie ook IWPR, Iraq Crisis Report 130, 8 juni 2005.

⁴⁰² Christian Science Monitor, 'Iraq's christians consider fleeing as attacks on them rise', 13 juli 2004; Reformatorisch Dagblad, 15 september 2004; Nederlands Dagblad, 'Kerken Bagdad opnieuw doelwit', 17 oktober 2004; Trouw, 5 augustus 2004.

⁴⁰³ Zie voor algemene informatie over mandeëërs het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004.

⁴⁰⁴ IWPR Iraqi Crisis Report, no 45, 22 januari 2004.

⁴⁰⁵ Een groot aantal fatwa's tegen de Mandeëërs zou zijn uitgesproken door geestelijken van de organisatie van Moqtada El Sadr in Basra, in het zuiden van Irak. Deze fatwa's zouden de Mandeëërs als onrein aanmerken en moslims oproepen mandeëërs tot de islam te bekeren. Zie ook UNHCR Hintergrundinformation zur Gefährdung von Angehörigen religiöser Minderheiten im Irak, oktober 2005, p. 5 en 6. Zie verder: 'Correspondents Report - Ancient religion under threat in Iraq', 25 september 2005; BBC-News, 'Iraq chaos threatens ancient faith', 20 september 2005; ABC, 'Correspondents Report - Ancient religion under threat in Iraq', 25 september 2005. Het is niet bekend in hoeverre een specifiek overheidsorgaan of 'derde' bestaat waar mandeëërs hiervan melding kunnen maken en bescherming kunnen ontvangen. Wel gelden de algemene regelegeving en instanties inzake mensenrechten en mensenrechtenbescherming; zie 3.1 en 3.2.

Syrische grens bevinden, vormen evenals de christenen en mandeërs een religieuze minderheid in Irak. Zij ondervinden min of meer de zelfde gevaren, bedreigingen en belemmering als bovengenoemde groepen om hun geloof vrij uit te oefenen. Volgens UNHCR zijn in de afgelopen drie jaar om religieuze redenen meer dan 25 Yezidi's vermoord en hebben meer dan 50 geweldplegingen met religieus motief tegen Yezidi's plaatsgevonden in Irak.

Yezidi's zouden evenals andere religieuze minderheden zich in toenemende mate moeten houden of zich gedwongen voelen zich te moeten houden aan islamitische voorschriften met betrekking tot kleding e.d.⁴⁰⁶

3.4.8 Homoseksuelen

Er rust, net als in andere Arabische landen, een sociaal taboe op homoseksualiteit. Over het algemeen wordt homoseksualiteit verborgen gehouden voor de omgeving aangezien de eer van de familie bij openbaring zou worden aangetast.

Homoseksuele contacten komen evenwel in vele geledingen van de Iraakse samenleving voor.⁴⁰⁷ Aangenomen wordt dat men in het algemeen afwijzend staat tegenover homoseksualiteit indien men er openlijk mee wordt geconfronteerd. Het is mogelijk dat daar waar homoseksuele geaardheid wordt vermoed, de betrokkene in een sociaal isolement geraakt, bijvoorbeeld doordat deze beschimpt, vernederd of vermeden wordt. Ook kan geweld tegen homoseksuelen niet worden uitgesloten.

Uit de verslagperiode zijn geen gevallen van eerwraak jegens homoseksuelen in Irak bekend.

In Irak bestaat geen wetgeving die homoseksuele handelingen danwel homoseksuele geaardheid strafbaar stelt.⁴⁰⁸ Wel is bekend dat in de KRG-gebieden een aantal mannen gedetineerd is vanwege homoseksuele activiteiten. Naar verluidt zou op basis van aangifte en onderzoek of als personen op heterdaad

⁴⁰⁶ UNHCR Hintergrundinformation zur Gefährdung von Angehörigen religiöser Minderheiten im Irak, Oktober 2005, p. 7 en 8.

⁴⁰⁷ Het betreft hier contacten zowel tussen mannen onderling als tussen vrouwen onderling. Deze contacten worden in het algemeen discreet en veelal binnenshuis onderhouden. Overigens betekenen deze contacten niet dat betrokkenen homoseksueel geaard zijn of zichzelf als homoseksueel beschouwen. De beperkte mogelijkheden voor seksueel verkeer tussen man en vrouw voorafgaand aan het huwelijk en de grote mate van sociale controle op contact tussen ongehuwden spelen hierbij een rol. Overigens zou het taboe op seksueel contact tussen niet-gehuwden of overspel veel groter zijn dan dat op homoseksuele contacten.

⁴⁰⁸ Overigens wordt in de TAL, artikel 12 en in de grondwet, artikel 14, bij het gelijkheidsbeginsel seksuele geaardheid niet genoemd. Artikel 17 van de grondwet stelt dat een ieder recht heeft op persoonlijke levenssfeer of privé-leven voor zover dit niet in strijd komt met rechten van anderen en met de publieke moraal. Vooralsnog is niet duidelijk wie de publieke moraal bepaalt en of en zo ja welke rechterlijke toetsing a posteriori mogelijk is.

worden betrappt een gerechtelijke procedure tegen de actieve partij kunnen worden gestart.

Gedurende deze verslagperiode is niet gebleken dat de omschreven situatie is gewijzigd.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹

Rapport van UNAMI/OCHCR gepresenteerd in de VNVR op 8 september 2005 en rapporten van HRW en AI, waarin geen melding wordt gemaakt van de situatie van homoseksuelen.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen en –motieven

Irak heeft te maken met verschillende stromen van vluchtelingen. Uitstroom naar buurlanden en bijvoorbeeld westerse landen vindt plaats, terwijl ook terugkeer plaatsvindt.⁴¹⁰ Voorts zijn er nog altijd circa anderhalf miljoen binnenlands ontheemden.

Vrijwillige, zelfstandige terugkeer vindt voornamelijk plaats vanuit Iran, Syrië en (via Koeweit) Saoedi-Arabië.⁴¹¹ De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) faciliteert de terugkeer van Irakezen, waaronder ex-asielzoekers, vanuit verschillende landen (Nederland, Duitsland, VK, Denemarken, Noorwegen, Libanon, Pakistan).

De vorige Iraakse regering keerde zich tegen terugkeer vanwege onder meer de veiligheidssituatie, gebrekkige levensomstandigheden en beperkte absorptiecapaciteit.⁴¹² Er zou sprake zijn van onderhandelingen en afspraken door de huidige ITG met westerse landen inzake de terugkeer. Voor de huidige ITG heeft terugkeer en eventueel beleid hieromtrent evenwel geen prioriteit.

UNHCR ontraadt gedwongen terugkeer naar Irak in het licht van de onzekere situatie in Irak. De organisatie heeft een beroep op staten gedaan (uitgeprocedeerde) asielzoekers vooralsnog niet terug te sturen naar Irak of naar landen in de regio, maar een vorm van tijdelijke bescherming te verlenen.⁴¹³

⁴¹⁰ Voor personen die oorspronkelijk niet afkomstig zijn uit het noorden van Irak is het naar alle waarschijnlijkheid niet mogelijk zich daar voor langere tijd te vestigen, tenzij zij kunnen aantonen daar familie te hebben.

⁴¹¹ UNHCR schat dat tussen 2003 en 2005 meer dan 253.000 mensen terugkeerden naar Irak. UNHCR Briefing Notes, 27 september 2005.

⁴¹² US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005. Voor de huidige ITG heeft (gedwongen) terugkeer en eventueel beleid hieromtrent geen prioriteit.

⁴¹³ Laatstelijk hervestigd in UNHCR 'Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees', 27 september 2005. Zie ook UNHCR Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers, oktober 2005; UNHCR, Update to the international protection response to asylum seekers from Iraq, 1 maart 2004; UNHCR Briefing Notes: UNHCR requests extension of moratorium on forcible return, 4 juli 2003. Reuters, 9 juli 2003. UNHCR News Stories, 'Iraq still volatile, so Iraqis abroad need continued protection, says UNHCR', 14 november 2003. UNHCR Briefing Notes, 'Iraqi asylum seekers: UNHCR urges continued temporary protection until further notice', 14 november 2003.

Hoewel UNHCR de omstandigheden met betrekking tot veiligheid, onderdak en infrastructuur in Irak sowieso niet geschikt acht voor terugkeer,⁴¹⁴ meent de organisatie, mede met het oog op het recht op terugkeer, dat het beter is in deze te faciliteren dan vluchtelingen zonder begeleiding terug te laten gaan. UNHCR heeft daarom ook in deze verslagperiode vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit buurlanden gefaciliteerd.⁴¹⁵

Er is geen Terug- en Overname Verdrag tussen Nederland en Irak noch tussen Nederland en buurlanden van Irak. De Nederlandse regering is in overleg met de Iraakse autoriteiten over mogelijke terugkeer naar Irak.

Syrië

UNHCR schat dat er meer dan 500.000 Irakezen in Syrië verblijven. Voor de val van Saddam Hoessein werd dat aantal geschat op 70.000. Er zijn geen vluchtelingenkampen voor Irakezen in Syrië. Van die meer dan 500.000 personen hebben zich ongeveer 20.000 bij UNHCR als vluchteling laten registreren.⁴¹⁶ Op grond hiervan krijgen ze tijdelijke bescherming van de zijde van UNHCR en zal UNHCR – indien bekend met een voorgenomen uitzetting – interveniëren bij de Syrische autoriteiten. Incidenteel vindt terugkeer naar Irak vanuit Syrië plaats. IOM faciliteert ook vrijwillige terugkeer naar Irak via Syrië.

Voor terugkeer via Syrië naar de KRG-gebieden reist men ook wel via de grensplaats Al-Ya'urubiya – Al-Sa'ida.⁴¹⁷ De grensovergang met KRG-gebied bij Fish Ghabour is niet meer in gebruik. Er zijn gevallen bekend van Irakezen die door de Syrische autoriteiten zijn uitgezet naar Irak vanwege het overtreden van Syrische (immigratie) wetgeving. Het betrof – voor zover bekend – geen bij UNHCR geregistreerde personen.

Turkije

Er heeft op zeer kleine schaal vrijwillige terugkeer vanuit Turkije plaatsgevonden.⁴¹⁸ In Turkije bevinden zich geen vluchtelingenkampen voor Irakezen. UNHCR heeft in de verslagperiode in Turkije 268 nieuwe zaken

⁴¹⁴ Ook redenen als eigendomsconflicten, documentatieproblemen, huisvesting- en scholingsproblemen alsmede gebrek aan adequate gezondheidszorg en werkgelegenheid leiden aldus UNHCR en IOM tot dit standpunt.

⁴¹⁵ In de periode 2003-2005 waren ruim 23.000 Irakezen met tussenkomst van UNHCR teruggekeerd naar Irak vanuit buurlanden, UNHCR Briefing Notes, 27 september 2005.

⁴¹⁶ Op 18 september 2005 waren 20.549 Irakezen in Syrië in bezit van een UNHCR-verklaring.

⁴¹⁷ Al-Sa'ida ligt in Centraal-Irak. Men reist dan via Centraal-Irak door naar de KRG-gebieden. In september 2005 hebben Amerikaanse toestellen aanvallen uitgevoerd op bruggen en verbindingswegen naar Syrië teneinde te voorkomen dat buitenlandse strijders en munitie Irak worden ingebracht, AP 9 september 2005.

⁴¹⁸ In de verslagperiode zijn 9 mensen met assistentie van UNHCR vrijwillig teruggekeerd naar Irak met assistentie van UNHCR. Berichten in de media over gedwongen terugkeer vanuit Turkije naar Irak kunnen niet worden bevestigd.

afkomstig van personen uit Irak (654 personen) geregistreerd. Ook zijn er asielverzoeken gedaan bij UNHCR door personen uit Irak die al enige tijd illegaal in Turkije verbleven.⁴¹⁹

Jordanië

IOM heeft een terugkeerprogramma naar Irak via Jordanië voor Iraakse ex-asielzoekers vanuit enkele westerse landen. In de periode 2003-2005 heeft IOM in totaal 6193 Irakezen ondersteund bij hun terugkeer.⁴²⁰

IOM biedt terugkeerders de mogelijkheid te reizen per bus vanuit Amman, via de grens Karameh – Trebeel naar Bagdad. Personen die met tussenkomst van IOM willen terugkeren naar de KRG-gebieden reizen veelal via Bagdad om vervolgens over land door te reizen. Het is niet bekend op welke schaal dit voorkomt.⁴²¹ IOM begeleidt de terugkeer in Irak door middel van een netwerk van lokale NGO's.

Er heeft zich tijdens de verslagperiode een toename van het aantal Irakezen in Jordanië voorgedaan.⁴²² Het aantal Irakezen dat zich bij UNHCR meldt is slechts een fractie van het aantal Irakezen dat in Jordanië verblijft. Op dit moment beroepen zich circa 12.000 Irakezen op de tijdelijke beschermingsmaatregel van UNHCR Jordanië.⁴²³

Iran

Vanuit Iran vindt nog altijd zelfstandige, spontane terugkeer plaats.⁴²⁴ Tijdens de verslagperiode was ook af en aan sprake van gefaciliteerde terugkeer van Koerdische Irakezen vanuit Iran naar KRG-gebied via Haj Omran. Er zijn geen aanwijzingen dat gedwongen terugkeer vanuit Iran plaatsvindt.

Saoedi-Arabië

Van de oorspronkelijke vluchtelingenpopulatie van circa 5.200 in Rafha-kamp is het overgrote deel inmiddels met behulp van de Saoedische autoriteiten gerepatriëerd naar Irak. Er zouden inmiddels nog ruim 300 vluchtelingen in Rafha-kamp verblijven. Repatriëring geschiedt op vrijwillige basis. De animo onder de

⁴¹⁹ Er zijn tevens gevallen bekend van Irakezen die Turkije gebruiken als doorvoerland en illegaal bijvoorbeeld naar West-Europa reizen. Zie onder meer ANP, 4 juli 2005.

⁴²⁰ De grootste groepen waren afkomstig uit Duitsland (1570), Libanon (1534) en het Verenigd Koninkrijk (944).

⁴²¹ Zie ook 3.3.4.

⁴²² Officiële cijfers van de toename van het aantal Irakeze in Jordanië zijn niet bekend.

⁴²³ Gesteld wordt dat een half miljoen Irakezen in Jordanië verblijven.

⁴²⁴ Sinds de val van Saddam Hoessein zijn naar schatting 107.000 Irakezen, op een totaal van circa 200.000 Irakezen in Iran, teruggekeerd. Deze gefaciliteerde terugkeer vindt plaats via de officiële grensovergangen en is tijdelijk ook verlopen via de onofficiële grens bij Haj Omran. Reliefweb, 14 december 2005; IRIN, 2 december 2004. Zie ook 3.3.4.

resterende bewoners in het kamp om terug te keren lijkt te zijn afgenomen ten gevolge van de instabiele veiligheidssituatie.

Libië

Uit vertrouwelijke bron is vernomen dat geen gedwongen terugkeer plaatsvindt vanuit Libië naar Irak. Het aantal Irakezen in Libië bedraagt naar schatting enkele duizenden. Veel van deze Irakezen beschikken over een verblijfsvergunning voor Libië.

4.2 Binnenlands ontheemden

UNHCR en IOM bieden binnenlands ontheemden in Irak assistentie. In 2005 werd het aantal binnenlands ontheemden in heel Irak geschat op 1.626.000 personen. De grootste groep onder hen bestaat uit pre-2003 ontheemden (928.000 personen).⁴²⁵ De overigen zijn ontheemd geraakt na de val van Saddam Hoessein in 2003. De grootste groepen post-2003 binnenlands ontheemden zijn gevestigd in Diyala en Salah Al-Din. Dit betreft met name Arabieren die in het kader van de arabiseringspolitiek werden gedwongen zich elders te vestigen en die nu worden gedwongen deze gebieden weer te verlaten. Daarnaast zijn er binnenlands ontheemden die gevechten als in Najaf in augustus 2004 en in Falluja in november 2004, in Al-Qaim in mei 2005 en in Tall Afar in september 2005 zijn ontvlucht.⁴²⁶ Deze mensen keren over het algemeen weer terug zodra de situatie het toelaat.

Na de val van Saddam Hoessein is het voorgekomen dat teruggekeerde Koerden hun oorspronkelijke woningen hebben teruggeëist van Arabische bewoners.⁴²⁷ De KRG-autoriteiten hebben Koerden gestimuleerd terug te keren naar de omgeving van Kirkuk met het oog op het vergroten van de Koerdische politieke rol in het gebied.⁴²⁸ Mede ten gevolge hiervan is in Kirkuk sprake van een gespannen sfeer.⁴²⁹

⁴²⁵ De grootste concentraties van pre-2003 IDP's zijn te vinden in de KRG-gebieden en in Kerbala, Basra, Missan en Thi'Qar. Het betreft hier met name Arabische en Koerdische slachtoffers van het arabiseringprogramma. Zie voor algemene informatie over binnenlands ontheemden bijvoorbeeld: Global IDP Project, 'Iraq: continued insecurity adds to vulnerability of over 1 million IDPs', geraadpleegd op 27 september 2005.

⁴²⁶ Amerikaanse MNF-militairen voerden begin mei 2005 in het westen van Irak een militaire operatie uit. Zie bijlage 4. Veel families uit Falluja zijn tengevolge van de militaire operatie daar naar Bagdad gevlucht. Begin mei 2005 werd het aantal inwoners in Falluja tussen de 90.000 en 150.000 geschat. Oorspronkelijk telde Falluja circa 240.000 inwoners. IRIN, 12 mei 2005. De operaties in Tall Afar veroorzaakten een stroom van ongeveer 20.000 binnenlands ontheemden. UN News Service, 23 september 2005.

⁴²⁷ Zie ook HRW, 'Claims in conflict: Reversing ethnic cleansing in Northern Iraq', augustus 2004.

⁴²⁸ In de omgeving van betwiste stad Kirkuk bevonden zich gedurende de verslagperiode meer dan 100.000 binnenlands ontheemden van Koerdische, Arabische en Turmeense afkomst.

⁴²⁹ Zie ook 3.1.2. voor de 'Iraqi Property Claims Commission'.

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Op basis van Veiligheidsraadresolutie 1546 (2004) speelden de Verenigde Naties, op verzoek van de Iraakse interimregering, een leidende rol ten aanzien van de in januari gehouden verkiezingen.^{430 431} Tijdens het opstellen van de nieuwe grondwet en in aanloop naar het referendum hierover richtten de VN zich met name op de institutionele steun enerzijds en de mediacampagne en publieksparticipatie door middel van de zogenoemde 'Public Outreach' anderzijds. Zo hebben de VN de taak op zich genomen om vijf miljoen exemplaren van de grondwet onder de bevolking te verspreiden. Daarnaast voorzagen de VN in technische ondersteuning van het referendum.⁴³² De VN werkten zowel met nationale als met internationale staf in Irak. Tijdens de verslagperiode hadden de VN naast het hoofdkantoor in Bagdad ook kantoren in Basra en Erbil.⁴³³

In het licht van de instabiele veiligheidssituatie en de ontvoeringen van Iraakse en internationale hulpverleners, hebben veel hulporganisaties hun activiteiten gestaakt.^{434 435} Enkele organisaties, buiten de VN, hebben op zeer beperkte schaal nog internationaal personeel in Irak.⁴³⁶ Waar mogelijk zijn lopende projecten van VN-organisaties en internationale NGO's ook voortgezet met behulp van lokaal personeel. Daarnaast zijn er lokale NGO's actief in Irak, soms in samenwerking met nog aanwezige internationale NGO's.⁴³⁷

In de KRG-gebieden lijken de activiteiten van de NGO's en buitenlandse bedrijven weer op gang te komen.

⁴³⁰ Voorts bieden de VN ondersteuning op het gebied van onder meer de ontwikkeling van civiele en sociale diensten, wederopbouw en humanitaire hulp, bevordering van de mensenrechten en versterking van de 'rule of law'.

⁴³¹ In augustus werd het mandaat van de 'United Nations Assistance Mission for Iraq' (UNAMI), verantwoordelijk voor de invulling van deze taken, met 12 maanden verlengd. (VNVR-resolutie 1619 (2005), 11 augustus 2005).

⁴³² Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, p. 5 e.v.

⁴³³ IRIN, 24 maart 2005; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005, p. 14. Activiteiten van UNAMI (United Nations Assistance Mission for Iraq) worden ook vanuit Koeweit en Jordanië verricht

⁴³⁴ BBC news, 'Major aid organization quits Iraq', 19 november 2004; Persbericht Artsen zonder Grenzen, 4 november 2004; BBC News, 'Agency halts aid projects in Iraq', 20 oktober 2004.

⁴³⁵ Veel organisaties hadden reeds eerder hun internationale medewerkers (tijdelijk) teruggetrokken in verband met de voortdurende gewelddadigheden en de recente gijzelingen. (ACT news update Iraq 05/04, 27 augustus 2004. Zie het algemeen ambtsbericht Irak, 3 juni 2004).

⁴³⁶ Zie bijvoorbeeld ICRC News 05/70, 16 september 2005 en ICRC Press Article 'Iraq: the ICRC carries on scaled back activities', 20 juli 2005; Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2004/959, 8 december 2004; AP, 'Helping Iraq is even harder for aid groups', 21 oktober 2004

⁴³⁷ IRIN, 'New local NGO's set to play greater role', 25 maart 2004.

4.4 **Beleid andere Europese landen**

België

Iraakse aanvragen worden in behandeling genomen. België maakt geen onderscheid naar speciale categorieën aanvragen en past evenmin een vorm van aanvullende bescherming toe. Vanuit België vindt momenteel geen gedwongen terugkeer plaats, vanwege van de onveilige situatie in Irak het algemeen. Wel is sprake van vrijwillige terugkeer, gefaciliteerd door IOM. Het is voorgekomen dat asielzoekers afkomstig uit Syrië, Jordanië en Turkije zich hebben voorgedaan als Iraakse asielzoekers.

Denemarken

Iraakse aanvragen worden in behandeling genomen. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar speciale categorieën aanvragen. Denemarken acht Irak veilig genoeg voor vrijwillige terugkeer, maar acht gedwongen terugkeer thans niet mogelijk. Het komt heel weinig voor dat aanvragers uit andere landen pretenderen afkomstig te zijn uit Irak.

Verenigd Koninkrijk

Aanvragen uit Irak worden in behandeling genomen. De volgende categorieën asielaanvragers komen in aanmerking voor subsidiaire bescherming: alleenstaande minderjarigen, personen die recht hebben op gezinshereniging of -vorming, personen die medische hulp nodig hebben die niet beschikbaar is in Irak, en alleenstaande vrouwen of vrouwelijke gezinshoofden uit het midden en zuiden van Irak die te anderszins⁴³⁸ te vrezen hebben zoals voor eerwraak/-moord.

Het VK acht Irak veilig genoeg voor gedwongen terugkeer, mede gezien het feit dat vrijwillige terugkeer reeds plaats vindt. In januari 2005 hebben het VK en de Iraakse interim-minister voor Ontheemden en Migratie Mw. Isho, ondanks haar openlijk geuite bezwaren tegen gedwongen terugkeer, een Memorandum of Understanding getekend inzake terugkeer, waaronder gedwongen terugkeer. Het VK heeft het voornemen geuit spoedig te starten met gedwongen terugkeer. De media berichtten dat het VK op 20 november een eerste groep uitgeprocedeerde asielzoekers zou hebben uitgezet naar KRG-gebied.⁴³⁹

Zwitserland

Aanvragen worden in behandeling genomen. Er wordt individueel beslist. Indien nodig wordt nader onderzoek gedaan. Afhankelijk van het gebied waar men vandaan komt, wordt bekeken of men terugkeer naar Irak veilig acht. Sinds zomer 2003 zijn circa 300 Irakezen vrijwillig teruggekeerd met medewerking van IOM.

⁴³⁸ Hiermee wordt bedoeld gronden voor vrees, anders dan de beschermingsgronden basis van gronden uit het Vluchtelingenverdrag van 1951.

⁴³⁹ The Guardian, 21 november 2005, The independant 21 november 2005, BBC News Q&A, geraadpleegd op 30 november 2005.

Het komt zelden voor dat aanvragers van andere landen zich voordoen als Irakezen.

5 Samenvatting

De Iraakse staatsinrichting verkeert in een overgangsfase. Op 30 januari 2005 werden verkiezingen gehouden voor het Iraakse nationale overgangsparlement, de achttien Iraakse provincieraden en het Koerdische parlement. De 'Iraqi Transitional Government' (ITG), aangevoerd door premier Al-Ja'fari, werd op 3 mei 2005 beëdigd. PUK-leider Talabani is eerder benoemd tot president.

De politieke ontwikkelingen stonden deze verslagperiode met name in het teken van het opstellen van en het referendum over de nieuwe grondwet voor Irak. Op 28 augustus 2005 is de nieuwe grondwet door het Parlementair Constitutioneel Comité gepresenteerd in het Iraakse parlement, die het document zonder stemming accepteerde.

Op 15 oktober 2005 vond in heel Irak het referendum inzake de nieuwe ontwerpgrondwet plaats. De bevolking stemde in met de nieuwe grondwet. Belangrijke kenmerken van de nieuwe grondwet ten opzichte van de TAL zijn de plaats van de islam als fundamentele rechtsbron, de integriteit van Irak, het federalisme in de Iraakse staatsstructuur, en de nationale/Arabische identiteit.

Tijdens de verslagperiode was sprake van een aanhoudend zorgwekkende veiligheidssituatie in bepaalde delen van het land. In de KRG-gebieden is de veiligheidssituatie rustiger in vergelijking met de rest van het land.

Het geweld doet zich, net als in de vorige verslagperiode, overwegend in het midden, maar ook in bepaalde delen van het noorden en zuiden van het land voor. Het geweld concentreert zich in (de omgeving van) Bagdad, Falluja, Ramadi, Samarra, Baquba, Kirkuk en Mosul. Ook in delen van het zuiden, bijvoorbeeld in en bij Basra is sprake van een instabiele veiligheidssituatie. Er zijn echter ook gebieden, in het bijzonder de KRG-gebieden, waar het relatief rustig is en beduidend minder aanslagen voorkomen.

Er vinden veel aanslagen plaats gericht tegen Irakezen die zichtbaar samenwerken met de interimregering en / of de Multi National Force (MNF). Hierbij valt onder meer te denken aan Iraakse politieke figuren, ambtenaren, personeel van het veiligheidsapparaat (vooral politie en leger), tolken of Irakezen die op andere wijze voor de interimregering, internationale organisaties en bedrijven in Irak werken alsook Iraakse journalisten en personen die voor hen werken. Ook is het geweld gericht tegen buitenlanders, al dan niet (verondersteld) verbonden (te zijn) aan de interimregering en / of de MNF. Behalve aanslagen vinden ook veel ontvoeringen, zowel uit politieke motieven als voor losgeld, plaats. In het huidige klimaat van wetteloosheid komen politiek gemotiveerde aanslagen voor, maar vindt ook veel reguliere criminaliteit plaats.

De Iraakse veiligheidsorganisaties en de MNF bleken veelal niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers. Functionarissen van de Iraakse veiligheidsorganisaties en MNF zijn zelf veelvuldig doelwit geweest van aanslagen.

De internationale staf van de VN was tijdens de verslagperiode weer aanwezig in Irak met enkele tientallen medewerkers. In de KRG-gebieden lijken de activiteiten van de VN, NGO's en buitenlandse bedrijven weer op gang te komen.

De Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period (of kortweg Transitional Administrative Law, TAL) en de nieuwe grondwet bieden op papier een waarborg voor een aantal fundamentele vrijheden zoals vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van godsdienst en overtuiging. Het Wetboek van Strafrecht van 1969 en het Wetboek van Strafvordering van 1971 zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen. Deze wetgeving zal waar nodig worden aangepast naar internationale maatstaven. Sinds de val van Saddam Hoessein is voor het eerst sinds ruim dertig jaar sprake van vrijheid van meningsuiting in geheel Irak. Vrijheid van vergadering, bijeenkomst, demonstratie en openbare meningsuiting is gegarandeerd mits aan een aantal administratieve en logistieke voorwaarden is voldaan. De TAL en de grondwet garanderen vrijheid van godsdienst. Er hebben zich evenwel aanslagen op geestelijken, politici verbonden aan religieuze partijen, pelgrims, moskeeën en kerken voorgedaan in de verslagperiode.

Irak heeft te maken met verschillende stromen van vluchtelingen. Uitstroom naar buurlanden en bijvoorbeeld westerse landen vindt plaats, terwijl ook terugkeer plaatsvindt. Voorts zijn er nog altijd ruim anderhalf miljoen binnenlands ontheemden.

De vorige Iraakse regering keerde zich tegen terugkeer. Voor de huidige ITG heeft (gedwongen) terugkeer en eventueel beleid hieromtrent geen prioriteit. UNHCR keert zich tegen gedwongen terugkeer naar Irak in het licht van de onzekere situatie in Irak. De organisatie heeft een beroep op staten gedaan (uitgeprocedeerde) asielzoekers een vorm van tijdelijke bescherming te verlenen. Hoewel UNHCR de omstandigheden met betrekking tot veiligheid, onderdak en infrastructuur in Irak niet geschikt acht voor terugkeer, meent de organisatie, mede met het oog op het recht op terugkeer, dat het beter is in deze te faciliteren dan vluchtelingen zonder begeleiding terug te laten gaan. UNHCR heeft daarom ook in deze verslagperiode vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit buurlanden gefaciliteerd.

In een aantal Europese landen worden Iraakse asielaanvragen in behandeling genomen. Er is nog altijd sprake van vrijwillige terugkeer vanuit Europese landen, gefaciliteerd door IOM,. Het Verenigd Koninkrijk heeft het voornemen geuit spoedig te starten met gedwongen terugkeer. Media hebben bericht dat gedwongen terugkeer vanuit het VK daadwerkelijk heeft plaatsgehad.

Bijlage 1. Koerden / Talen

Door Koerden worden onder meer de volgende vier talen gesproken: Gorani, Zaza, Kurmanji en Luri.

Gorani en Zaza

Gorani en Zaza behoren tot dezelfde taalgroep. Gorani wordt primair gesproken in Turks-Koerdistan. In Irak wordt Gorani gesproken door de Shabak. De ongeveer 20.000 personen tellende Shabak-gemeenschap woont in de regio rondom Mosul. In de regio rondom Halabja wordt ook Gorani gesproken.

Zaza wordt gesproken in Turks-Koerdistan, met name in de regio's Dersim en Diyarbakir.

Sprekers van beide talen kunnen elkaar goed verstaan. Gorani en Zaza-sprekers zullen echter meer moeite hebben om Kurmanji en Luri te begrijpen. Kurmanji en Luri verschillen significant van Gorani en Zaza. Kurmanji en Luri zijn aan elkaar verwant.

Kurmanji

Het Kurmanji is opgedeeld in Noord- en Zuid-Kurmanji.

Noord-Kurmanji

Binnen het Noord-Kurmanji onderscheidt men het Badinani/Badini, Botani, Hakari en Bayezidi.

In de regio rondom Zakho en Sinjar spreekt men veelal het Botani.

In de regio Duhok - Amadiyya - Ain Sifi - Aqra (het gebied tot de noordelijke grens van de Grote Zabrivier) spreekt men veelal Badinani/Badini.

Door Iraakse yezidi's (in de buurt van Sinjar, Sheikan en Ain Sifni) wordt veelal Botani gesproken.

Zuid-Kurmanji

In het Zuid-Kurmanji onderscheidt men het Sorani, Baban en Erdelani.

In de regio tussen de Grote en Kleine Zabrivier (Erbil, Rawanduz, Salahuddin, Shaqlawa, Koj Sanjak, Ranya, Makhmur) spreekt men Sorani.

In de regio ten zuiden van de Kleine Zabrivier (Kirkuk, Sulaymaniyya, Chamchamal, Dokan, Kifri, Kalar) spreekt men Baban.

Luri

Binnen het Luri onderscheidt men onder meer het Fayli en Kelhuri. Fayli wordt gesproken door Fayli-Koerden. Fayli wordt ook gesproken in de regio's Khanaqin en Mandali.

Bijlage 2. Samenstelling kabinet

Premier	Ibrahim Al-Ja'fari (sjiïet)
Vice-premier	Rowsch Nouri Shaways (Koerd)
Vice-premier	Ahmad Chalabi (sjiïet)
Vice-premier	Abed Mutaq Al-Juburi (soenniet)
Vice-premier	vacant
Ministers:	
Binnenlandse Zaken	Baqir Jabr Solagh al-Zubaidi(sjiïet)
Buitenlandse Zaken	Hoshyar Zebari (Koerd)
Financiën	Ali Allawi (sjiïet)
Defensie	Sa'dun Al- Dulaymi (soenniet)
Elektriciteit	Muhsin Shalash (soenniet)
Industrie en Mineralen	Usama Al-Nujaifi (soenniet)
Huisvesting en Opbouw	Jassem Mohd Jaafar (sjiïet)
Onderwijs	Abdul Falah Hassan (sjiïet)
Hoger onderwijs	Sami Al-Mudafar (sjiïet)
Gezondheid	Abdel Mutalib Mohammed Ali(sjiïet)
Planning en	
Ontwikkelingssamenwerking	Barham Salih (Koerd)
Communicatie	Jowan Fouad Massoum (Koerd, vrouw)
Handel	Abdel Basit Karim Mawloud (Koerd)
Olie	Ibrahim Bahr Al-Ulum (sjiïet)
Landbouw	Ali Al-Bahadli (sjiïet)
Justitie	Abdel Hoessein Shandal (sjiïet)
Werkgelegenheid en	
Sociale Zaken	Idris Hadi (Koerd)
Water	Adbul Latif Rashid (Koerd)
Transport	Salam Al-Maliki (sjiïet)
Cultuur	Nouri Farhan Al-Rawi (soenniet)
Wetenschap en technologie	Basima Youssef Butros (christen, vrouw)
Ontheemden en migratie	Suhaila Abed Jaafar (sjiïet, vrouw)
Jeugd en Sport	Talab Aziz Zaini (sjiïet)
Milieu	Nermin Othman (Koerd, vrouw)
Publieke Werken en Gemeenten	Nasreen Berwari (Koerd, vrouw)
Minister van Mensenrechten	Nermin Othman (Koerd, vrouw) a.i.
Staatsministers:	
Nationale Veiligheid	Abdul Karim Al-Anzi (sjiïet)
Parlements zaken	Safaeddin Al-Safi (sjiïet)
Maatschappelijke Zaken	Alaa Habib Kadhim (sjiïet)

Vrouwenzaken
Gouvernoraten
Toerisme en Archeologie

Azhar Al-Sheikhli (soenniet, vrouw)
Saad Naif Al-Hardan (soenniet)
Hashim Al-Hashimi (soenniet)

Bijlage 3. Landkaart

Map No. 3895 Rev. 4 UNITED NATIONS

Department of Peacekeeping Operations

Bijlage 4. Incidenten

Tijdens de verslagperiode was sprake van een aanhoudend zorgwekkende veiligheidssituatie in bepaalde delen van het land. In de KRG-gebieden is de veiligheidssituatie rustiger in vergelijking met de rest van het land. Het hierna volgende overzicht van enkele grootschalige incidenten tijdens de verslagperiode is niet uitputtend.

Op 21 juni 2005 werden bij een bomaanslag Erbil (Noord-Irak) 15 mensen (met name politieagenten en rekruten) gedood in. Samen met de andere aanslagen in Erbil die dag kwamen circa 30 mensen om). Op 14 juni 2005 werden 20 mensen gedood bij een bomaanslag bij een bank in Kirkuk. Een aanslag op Iraakse veiligheidstroepen in Bagdad op 15 juni 2005 telde 25 doden. Op 24 juni 2005 overleden 100 mensen ten gevolge van gecoördineerde aanslagen onder meer in Mosul. Bij een reeks aanslagen gericht tegen de Iraakse veiligheidsdiensten op 26 juni 2005 in Mosul vielen 36 doden. Op 15 juli 2005 vonden 32 kinderen de dood door een aanslag met een autobom in Bagdad. In Musayyib stierven bijna 100 mensen bij een aanslag op 16 juli 2005, waarbij een tankwagen gevuld met benzine tot ontploffing werd gebracht. Zeker 13 burgers zijn op 19 juli 2005 omgekomen toen het vuur werd geopend op hun minibusje in Baquba. Op 25 juli 2005 blies een zelfmoordenaar een vrachtwagen met explosieven op net buiten Bagdad, waarbij 39 mensen omkwamen. Bij zelfmoordaanslagen op het rekruteringscentrum op het voormalige vliegveld Al Muthanna op 10 juli en op 20 juli 2005 werden 46 mensen gedood. Op 26 juli 2005 verloren 17 het leven toen hun bus mensen ten westen van Bagdad onder vuur werd genomen. Op 29 juli 2005 kwamen 48 mensen om bij een aanslag op een rekruteringscentrum in Rabia (Noordwest-Irak). Een gecoördineerde aanslag op 17 augustus 2005 op een busstation in Bagdad en een ziekenhuis waar de gewonden naartoe werden gebracht eiste circa 75 levens. Op 9 september 2005 mensen kwamen 19 te overlijden door een bomaanslag in Basra. Minstens 114 mensen komen om bij een aanslag met een autobom op 14 september in het sji'itische gedeelte van Bagdad. Een zelfmoordaanslag in het zuiden van Bagdad heeft op 15 september 2005 aan 16 mensen het leven gekost. Op 17 september 2005 vonden minstens 30 mensen de dood bij een explosie van een autobom op een markt aan de oostkant van Bagdad. Op 25 augustus 2005 reed een zelfmoordenaar met een minibus in op een groep militairen van een speciale eenheid in Bagdad, waarna hij het busje opblies; 10 mensen lieten het leven hierbij. Op 14 september 2005 vond een serie bomaanslagen in Bagdad plaats, waarbij 182 doden vielen. In Muelha, ten zuiden van Bagdad, werden op 27 september 2005 een buschauffeur en 5 leraren uit de klaslokalen gehaald en doodgeschoten door mannen gekleed in politie-uniformen. Op 28 september 2005 blies een jonge vrouw zich op in een rekruteringscentrum in Tall Afar. Hierbij kwamen 5 mensen om. Op 29 september 2005 kwamen circa

85 mensen om bij gecoördineerde aanslagen met autobommen op een markt en bij een politiebureau in Balad, 75 km ten noorden van Bagdad.

Circa 25 mensen werden gedood bij een bomaanslag op een sji'itische moskee in Hilla op 6 oktober 2005. Eerder op 30 september 2005 had een aanslag met een autobom op een groentemarkt in Hilla aan zeker 10 mensen het leven gekost.

Minstens 30 mensen overleden bij een zelfmoordaanslag op een markt in Tall Afar op 11 oktober 2005. Op 24 oktober 2005 vond bomaanslagen plaats op het Palestine hotel en het Sheratonhotel in Bagdad, waar veel (internationale) journalisten verblijven. Minstens 17 mensen kwamen om. In Basra kwamen circa 24 mensen op 31 oktober om het leven door een autobom. Op 10 november werden meer dan 30 mensen gedood bij een serie bomaanslagen in het centrum van Bagdad. Op 6 december kwamen meer dan 40 politieagenten om het leven bij een gecoördineerde bomaanslag op een politieschool in Bagdad. Door een zelfmoordaanslag in Bagdad op een bus op weg naar Nasiriyah werden op 8 december 32 mensen gedood.

Bijlage 5. Documenten

In aanvulling op de informatie in paragraaf 3.3.4. volgt hieronder informatie over enkele documenten.

Nationaliteitsbewijs

Het Iraakse nationaliteitsbewijs ('shihada al-jinsiyya al-'iraqiyya', verkort: 'al-jinsiyya') wordt doorgaans aangevraagd op ongeveer 14- tot 18-jarige leeftijd. Hiervoor zijn de nationaliteitsbewijzen en identiteitskaarten van de ouders nodig, de voedselrantsoenkaart en het bewijs van woonplaats. Daarnaast moeten enkele pasfoto's worden overgelegd en een klein bedrag. Afgifte in Irak vindt plaats bij het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' (Ministerie van Binnenlandse Zaken).

Identiteitskaart

Voor de Iraakse identiteitskaart ('bitaqa al-shachsiyya' of 'huwwiyya al-ahwal al-madaniyya')⁴⁴⁰ moeten de volgende documenten worden overgelegd: geboortebewijs ('shihada wilada'), identiteitskaarten van de ouders, voedselrantsoenkaart en bewijs van woonplaats. Soms moeten ook de nationaliteitsbewijzen van de ouders worden getoond. Afgifte in Irak vindt plaats bij het 'Bureau of Nationality and Civil Affairs' (Ministerie van Binnenlandse Zaken).

Bewijs van woonplaats

Deze 'residential card' heet in het Arabisch 'bitaqa al-sakan', soms ook wel 'bitaqa al-ma'lumat' genoemd naar het kantoor dat de kaarten uitgeeft: 'maktab ma'lumat'. Dit staat voor informatiebureau of -kantoor, dat naar verluidt vaak in of nabij een politiebureau is gevestigd. De kaart heeft net als de voedselrantsoenkaart betrekking op een huishouden en staat meestal op naam van het gezinshoofd, in Irak meestal de man/(groot)vader. Voor afgifte moeten de identiteitsbewijzen van alle gezinsleden worden overgelegd, alsmede de voedselrantsoenkaart en enkele pasfoto's.

Voedsel(rantsoen)kaart

Voor de 'bitaqa tamwin' (ook wel 'tamwiniyya' of 'al-bitafa al-ghida'iyya' genoemd) dient men te overleggen: identiteitskaarten van alle gezinsleden en het bewijs van woonplaats. Het voedselrantsoenkantoor ('maktab tamwin') geeft de voedselrantsoenkaart per huishouden af. Het kantoor valt onder het ministerie van Handel.

⁴⁴⁰

De laatste twee woorden staan voor 'burgerlijke status'.

Literatuurlijst

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

ABC News Online

Algemeen Dagblad

Al-jazeera.net

Amnesty International, 'Iraq. Memorandum on concerns relating to law and order', juli 2003

Amnesty International, 'Iraq. The need for security', MDE 14/143/2003, juli 2003

Amnesty International, Press release, 'Iraq: Amnesty International in Basra – field update May 8 2003, MDE 14/110/2003, 8 mei 2003

Amnesty International, AI Index MDE 14/030/2004, June 2004

Amnesty International, 'Iraq. Decades of suffering, now women deserve better', AI Index MDE 14/001/2005

BBC News

Brookings Institution, 'Iraq Index', 21 maart 2005, 27 april 2005, 18 mei 2005, 3 oktober 2005

N.J. Brown, 'Iraq's Constitutional Process Plunges Ahead', *Carnegie Endowment for International Peace*, juli 2005

Christian Science Monitor

CIA World Fact Book

Council on Foreign Relations

Country and Information & Policy Unit, Immigration & Nationality Directorate, Home Office, UK, Iraq Country Report, april 2005

CPA regelgeving, verordeningen, memoranda:

<http://www.cpa-iraq.org/regulations/index.html#Orders>

The Daily Star

Danish Immigration Service & United Kingdom Home Office, Joint British Danish fact finding mission to Baghdad and Amman on conditions in Iraq, 1-8 september 2004

The Economist

Fischer Weltalmanach, 1996

Gereformeerd Dagblad

Global IDP Project, 'Iraq: continued insecurity adds to vulnerability of over 1 million IDPs', 24 november 2004

www.globalsecurity.org

The Guardian

Human Rights Watch, 'Claims in conflict. Reversing ethnic cleansing in Northern Iraq', augustus 2004, vol 16, no 4 (E)

Human Rights Watch, 'The new Iraq? Torture and ill-treatment of detainees in Iraqi custody', januari 2005, vol 17, no 1 (E)

Human Rights Watch (HRW), 'A face and a Name: Civilian Victims of Insurgent Groups in Iraq', October 2005, Vol. 17, no 9 (E)

ICG, 'Reconstructing Iraq', Middle East Report, no 30, 2 september 2004

ICG, 'Iraq: Can local governance save central government?', Middle East Report no. 33, 27 oktober 2004

ICG, 'Allaying Turkey's fears over Kurdish ambitions', Middle East Report no 35, 26 januari 2005

ICG, 'Iran in Iraq: How much influence?', Middle East Report no. 38, 21 maart 2005

The Independent

International Federation of Journalists

International Herald Tribune

IRIN Iraq

IWPR Iraq Crisis Report

Kurdistan Observer

Law of administration for the state of Iraq for the transitional period, 8 maart 2004

Middle East Intelligence Bulletin

Middle East International

Middle East Online

Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Defensie en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, DAM/GO-586/04, 15 oktober 2004

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer inzake actuele ontwikkelingen in Irak, DAM-231/05, 10 juni 2005.

Newsweek

The New York Times

NRC Handelsblad

Oxford Analytica

Reformatorisch Dagblad

Reliefweb

Reporters without borders

RFE/RL Iraq Report

The Syrian Times

De Telegraaf

Time Magazine

Times of India, 'Honour killings haunt Iraqi women', 19 juli 2004

Trouw

United Kingdom Home Office, Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin', juni 2003

United Kingdom Home Office Country Information and Policy Unit, Asylum and Appeals Policy Directorate, 'Iraq Bulletin' 8/2003, 15 december 2003

UN Assistance Mission in Iraq, 'Iraq Situation Report, week in review, 4 – 17 oktober 2004

UN News Service

United Nations, Report of the High Commissioner for human rights, The present situation in Iraq, juni 2004

UNHCR Briefing Notes: 'UNHCR requests extension of moratorium on forcible return', 4 juli 2003

UNHCR News Stories, 'Iraq still volatile, so Iraqis abroad need continued protection, says UNHCR', 14 november 2003

UNHCR Briefing Notes, 'Iraqi asylum seekers: UNHCR urges continued temporary protection until further notice', 14 november 2003

UNHCR, 'Update to the international protection response to asylum-seekers from Iraq, 1 maart 2004

UNHCR, Country of origin information Iraq, augustus 2004

UNHCR Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees, september 2004

UNHCR Global Report 2004

UNHCR Briefing Notes, 27 september 2005

UNHCR 'Return advisory regarding Iraqi asylum seekers and refugees', 27 september 2005

UNHCR News, 'New group of Palestinians in no-man's land between Iraq and Syria', 7 oktober 2005.

UNHCR Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers, oktober 2005

UNHCR Country of origin information Iraq, oktober 2005

United Nations, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)

United Nations Security Council, Resolution 1557 (2004), 12 augustus 2004

United Nations, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), SS/2004/710, 14 september 2004

Statement by SRSQ Qazi to the Security Council, 14 september 2004

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2004/959, 8 december 2004

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/141, 7 maart 2005

Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004), S/2005/585, 7 september 2005

Statement by SRSQ Qazi to the Security Council, 13 september 2005

United States Bureau of International Information Programs

De Volkskrant

US Department of State, Iraq Country report on human rights practices, 28 februari 2005

WADI, Association for Crisis Assistance and Development Co-operation, 'Assistance for women in distress in Iraq and Iraqi-Kurdistan
(www.wadinet.de/projekte/newiraq/women/shelters.htm)

Washington Post

Die Welt

White House Report, 'Bush discusses progress on Iraqi police force with Kerik', 3 oktober 2003

Persbureaus: AFP, ANP, AP, Reuters,